GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

Ochi de cîine albastru

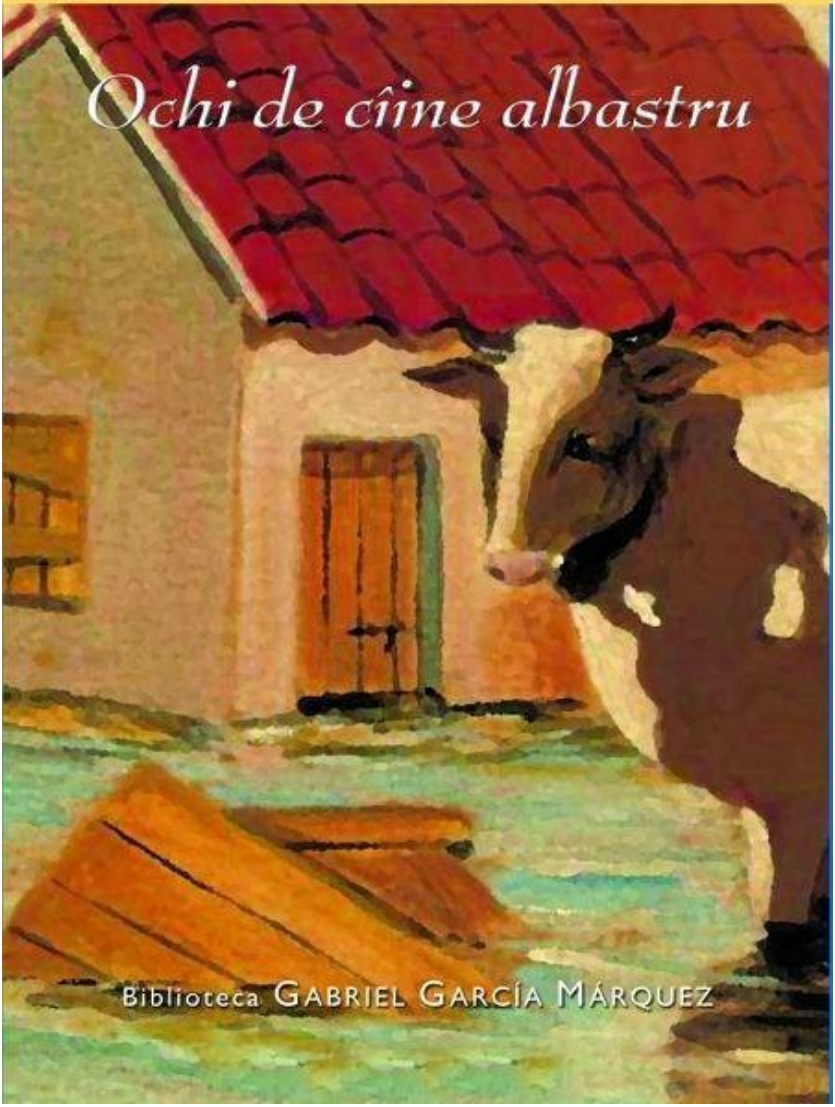

Biblioteca GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

Biblioteca GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

Gabriel García Márquez

Ochi de câine albastru

Traducere din limba spaniolă şi prefaţă
TUDORA ŞANDRU MEHEDINŢI

editura rao

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
GARCÍA MÁRQUEZ, GABRIEL
Ochi de câine albastru / Gabriel García Márquez;
Trad., pref.: Tudora Şandru Mehedinţi
Bucureşti: RAO International Publishing Company, 2005

ISBN 973–576–892–5

I. Şandru Mehedinţi, Tudora (trad.; pref.)

821.134.2(861) 1–135.1

RAO International Publishing Company
Grupul Editorial RAO

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ
Ojos de perroo azul
© Gabriel García Márquez, 1947

© RAO International Publishing Company, 2005
pentru versiunea în limba română

Cuprins

O FAŢETĂ MAI PUŢIN CUNOSCUTĂ A CREAŢIEI LUI GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ....6

A TREIA RESEMNARE....24

EVA SĂLĂŞLUIEŞTE ÎN PISICĂ....34

TUBAL-CAÍN FĂUREŞTE O STEA....46

CEALALTĂ PARTE A MORŢII....56

DIALOGUL OGLINZII....65

TRISTEŢE PENTRU TREI LUNATICI....72

CUM FACE NATANAEL O VIZITĂ....76

OCHI DE CÂINE ALBASTRU....86

FEMEIA CARE VENEA LA ORA ŞASE....93

NOAPTEA CORMORANILOR....106

CINEVA RĂVĂŞEŞTE TRANDAFIRII....112

NABO, NEGRUL CARE I-A FĂCUT PE ÎNGERI SĂ AŞTEPTE....117

VINE UN BĂRBAT PE PLOAIE....127

MONOLOGUL LUI ISABEL, VĂZÂND CUM PLOUĂ ÎN MACONDO. 132

O FAŢETĂ MAI PUŢIN CUNOSCUTĂ A CREAŢIEI LUI GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

— Cum îţi priveşti opera, retrospectiv? Primele tale cărţi, de pildă.

— Cu o duioşie aproape părintească. Aşa cum îţi aminteşti de copiii care acum sunt mari şi pleacă de acasă. Văd aceste prime cărţi nebuloase şi neajutorate. Îmi amintesc de toate problemele pe care le-au pus tânărului care le-a scris...

— Există o legătură între aceste prime cărţi şi cele care, mai târziu, te-au făcut cunoscut pe plan mondial?

— Există şi simt nevoia să ştiu că dăinuie şi să veghez asupra ei.[1]

Această mărturie, simplă şi emoţionantă, a lui Gabriel García Márquez, făcută prietenului său din tinereţe, scriitorul columbian Plinio Apuleyo Mendoza, se referă neîndoios la cele dintâi povestiri ale sale, scrise între 1947–1955 şi apărute în suplimentul de duminică al ziarului *El Espectador* din Bogotá, marcându-i astfel debutul literar. Aceste prime naraţiuni au avut însă o soartă ingrată: vreme de aproape douăzeci de ani au rămas uitate în pagini de ziar şi abia în 1974, adunate în volumul care poartă titlul uneia dintre ele. *Ochi de câine albastru*, au văzut din nou lumina tiparului, la editura Plaza y Janes, deci după publicarea primelor sale romane: *Vorbe în vânt* (1955), *Colonelului nu are cine să-i scrie* (1958) şi *Ceasul rău* (1962), şi a volumului de povestiri *Funeraliile lui Mamá Grande* (1959), dar şi după capodopera care l-a propulsat pe autor pe orbita celebrităţii internaţionale, romanul *Un veac de singurătate* (1967), aducându-i Premiul Nobel pentru literatură în 1982 şi o pletoră de superlative precum „cel mai mare vrăjitor al Americii Latine” sau „Cervantes latinoamerican”.

---

1 Gabriel García Márquez, *El olor de la guayaba. Conversaciones con Plinio Apuleyo Mendoza (Parfum de guayaba. Conversaţii cu Plinio Apuleyo Mendoza), Barcelona, Bruguera, 1982, p. 87*

La cele unsprezece povestiri care alcătuiau volumul *Ochi de câine albastru* la prima sa apariţie şi la reeditarea din 1982 (editura Bruguera) s-au adăugat apoi alte trei, în ediţiile mai recente din 1987, 1996 şi 1999 (editura Mondadori). Pe aceasta din urmă se întemeiază tălmăcirea de faţă, întru totul inedită în România, care cuprinde încă trei povestiri scrise în aceeaşi perioadă: *Tubal-Caín făureşte o stea* (1948), *Cum face Natanael o vizită* (1950) şi *Vine un bărbat pe ploaie* (1954).

Aceste paisprezece naraţiuni ascund, fiecare, o istorie proprie şi au întrunit aprecieri diferite în privinţa valorii lor, inclusiv din partea autorului; în ansamblu însă, ele constituie un punct de referinţă obligatoriu pentru viitoarea evoluţie a scriitorului şi, prin aceasta, prezintă, dincolo de netăgăduita calitate literară a marii lor majorităţi, şi un interes documentar de primă însemnătate în desluşirea misteriosului laborator marquezian de creaţie. Căci multe dintre motivele şi tehnicile care aveau să înflorească plenar în romanul *Un veac de singurătate* – neîngrăditele posibilităţi ale explorării subconştientului, multiplicitatea perspectivelor, marea libertate în tratarea timpului şi a spaţiului – îşi au obârşia în aceste prime povestiri.

Cum irumpe geniul narativ al marelui scriitor?

García Márquez declara:

> ... Am început să scriu din întâmplare, poate numai pentru a-i demonstra unui prieten că generaţia mea era capabilă să producă scriitori[2]; apoi am căzut în capcana de a scrie mai departe din plăcere, iar mai târziu în altă capcană, şi anume că nimic nu-mi plăcea mai mult pe lume decât să scriu.[3]

---

2 Este vorba de criticul Eduardo Zalamea Borda, directorul adjunct al ziarului *El Espectador*, din Bogotá, care a publicat aici o notă pesimistă în care deplângea faptul că în noua generaţie de scriitori columbieni nu existau nume demne de reţinut.

3 *Guayaba,* p. 33

În ciuda acestor mărturisiri, începuturile sale literare nu sunt întâmplătoare, ci au o temeinică motivaţie, cu adânci rădăcini existenţiale.

Copilăria, bogată în trăiri şi experienţe ce aveau să rodească prodigios într-o operă cu destin unic, i-a fost dominată de poveşti şi de povestitori, în primul rând bunicii după mamă, în casa căror şi-a petrecut primii şase ani, într-o atmosferă ce i-a îngăduit de timpuriu să dea frâu liber imaginaţiei, deoarece, crescând printre adulţi, învaţă să asculte, să observe, să reflecteze în singurătate. Au urmat anii de şcoală, cu descoperirea uluitoare a nenumăratelor cărţi de poveşti pe care le citea cu nesaţ, şi anii de liceu, în cursul cărora s-a lăsat stăpânit de pasiunea plină de devoţiune pentru poezie, care avea să-i determine hotărâtor formaţia intelectuală, „în chip esenţial poetică”, aşa cum reiese şi din propriile confesiuni, de unde nu lipseşte o notă de umor:

> Interesul meu pentru literatură a început prin poezie... În textele de literatură spaniolă din manualele de liceu, am descoperit că îmi plăcea poezia tot atât de mult pe cât detestam gramatica.[4]

În 1946, când şi-a luat bacalaureatul şi s-a înscris la Facultatea de Drept a Universităţii Naţionale din Bogotá, poezia continua să fie „tot ce-l interesa mai mult în viaţă”. Curând însă, interesul pentru proză i se trezeşte cu o forţă devastatoare, după ce, într-o seară, un coleg de cameră îi împrumută la întâmplare una dintre cărţile pe care le cumpărase chiar atunci:

> Cartea era *Metamorfoza* lui Franz Kafka, în traducerea apocrifă a lui Borges, publicată de editura Losada din Buenos Aires, care mi-a deschis un nou drum încă de la primul rând, îşi aminteşte scriitorul în

4 *Guayaba*, p. 69

memoriile recent publicate[5], unde dedică acestui moment crucial pagini semnificative. Erau cărţi misterioase, ale căror făgaşe erau nu numai diferite, ci adesea opuse faţă de tot ceea ce cunoscusem până atunci. Nu era nevoie să demonstrezi faptele: era de-ajuns ca autorul să le fi scris pentru a fi adevărate, fără alte dovezi decât forţa talentului şi autoritatea glasului său.... Când am terminat de citit *Metamorfoza,* am simţit dorinţa de nebiruit de a trăi în paradisul acela necunoscut.

Din această dorinţă mistuitoare s-a născut convingerea că menirea lui era să fie scriitor şi, odată cu ea, şi prima povestire:

Zorii m-au surprins la maşina de scris călătoare [...] încercând să plănuiesc ceva care să semene cu bietul birocrat al lui Kafka, prefăcut într-un gândac uriaş. Zilele următoare nici nu m-am mai dus la facultate, de teamă să nu se destrame vraja, şi am năduşit mai departe plin de invidie...[6]

Apariţia povestirii, pe care o încredinţase ziarului *El Espectador* din Bogotá, îl ia prin surprindere – convins fiind că, în cazul în care s-ar publica, n-avea să fie prea curând – şi are asupra sa un impact de neuitat. Pentru a-şi alina zbuciumul aşteptării cutreierase, seară de seară, cafenelele,

...până pe 13 septembrie, când am intrat la El Molino şi m-am pomenit cu titlul povestirii mele etalat pe toată pagina întâi a ultimei ediţii din El Espectador: *A treia resemnare.* Prima mea reacţie a fost certitudinea pustiitoare că n-aveam cele cinci centime să cumpăr ziarul. Era simbolul cel mai explicit al sărăciei. [...] Când am ieşit în stradă, gata de orice, am văzut un bărbat, trimis de providenţă, coborând dintr-un taxi cu El Espectador în mână, şi l-am rugat pe loc să mi-l dăruiască. Aşa mi-am putut citi prima povestire tipărită. [...] Am citit-o ascuns în camera mea, pe nerăsuflate şi cu inima bătându-mi nebuneşte.[7]

---

5 *A trăi pentru a-ţi povesti viaţa*, Bucureşti, ed. RAO, 2004, p. 309
6 *A trăi pentru a-ţi povesti viaţa*, p. 309
7 *A trăi pentru a-ţi povesti viaţa*, pp. 310–311

A treia resemnare (1947) are drept fundament „contrastul strigător între senzaţii (constant angoasante), descrise cu o mare precizie şi măiestrie, şi o construcţie narativă suprarealistă mai curând forţată”[8], fiind un monolog al unui tânăr mort, în aparenţă, din copilărie, dar care a continuat să crească în sicriu, ajungând în final să se simtă anihilat de o dublă ameninţare: a tot mai evidentei descompuneri a propriului trup şi a groazei de a fi îngropat de viu.

Această primă încercare avea să fie judecată cu excesivă asprime – şi atunci, şi mai târziu – de către autor, care mărturiseşte cu subtilă autoironie:

> Cu fiecare rând descopeream puterea devastatoare a literei tipărite, căci ceea ce construisem cu atâta dragoste şi durere, ca o parodie umilă după un geniu universal, mi s-a revelat atunci ca un monolog încâlcit şi lipsit de substanţă, susţinut cu chiu, cu vai de trei sau patru fraze ce mă mai consolau. A fost nevoie de aproape douăzeci de ani pentru a mă încumeta să o citesc a doua oară, iar judecata mea de atunci – abia îmblânzită de compasiune – a fost mult mai puţin binevoitoare.[9]

Dincolo de entuziasmul năvalnic al prietenilor, care i-au apreciat fără rezerve povestirea, pentru începătorul García Márquez, timid şi torturat de demonul scrisului, a contat imens îndemnul criticului José Alvaro Espinosa, de care avea să ţină seama toată viaţa:

> Acum te-ai pomenit în vitrina scriitorilor consacraţi – i-a spus acesta într-o discuţie la cafenea, redată în volumul de memorii[10] – şi ai multe de făcut ca s-o meriţi.

Dar consacrarea oficială – îşi aminteşte scriitorul mai

---

8 Dagmar Ploetz, *Gabriel García Márquez*, Madrid, Edaf, 2004, p. 28.
9 *A trăi pentru a-ţi povesti viaţa,* p. 311
10 *A trăi pentru a-ţi povesti viaţa,* p. 312

departe[11] – i-a adus-o cea de a doua povestire, *Eva sălăşluieşte în pisică* (1947), apărută „după patruzeci şi două de zile” în acelaşi ziar *El Espectador*, „cel mai interesant şi mai exigent de pe atunci”, fiindcă, la câteva zile, Eduardo Zalamea, „criticul columbian cel mai lucid al vremii şi cel mai receptiv la apariţia noilor valori”, i-a dedicat în coloana sa zilnică o notă elogioasă, în care scria:

> Cititorii suplimentului literar al acestui ziar au remarcat poate apariţia unui talent nou, original, cu o personalitate viguroasă.... Între hotarele imaginaţiei se poate întâmpla orice, dar să ştii să înfăţişezi cu naturaleţe, cu simplitate şi fără exagerări perla pe care reuşeşti s-o extragi nu-i ceva la îndemâna oricărui tânăr de douăzeci de ani care face primii paşi pe tărâm literar.... Cu García Márquez se naşte un nou şi remarcabil scriitor.

Zarurile fuseseră aruncate!

Povestirile din volumul *Ochi de câine albastru* vădesc o certă unitate de inspiraţie, o coerenţă indiscutabilă, care izvorăşte din protagonismul marcat al morţii, căci ele sunt o incursiune vertiginoasă într-o „altă” realitate, aflată sub semnul prezenţei ineluctabile a morţii, mai întâi dezvăluită ca o obsesie întrevăzută în vis, şi apoi cunoscută ca experienţă absolută a fiinţei umane. Sub aspect structural naraţiunile ilustrează două tipuri care respectă totodată criteriul strict cronologic: cele de început, scrise între 1947 şi 1950, şi cele care datează din anii 1950–1955.

Textele din prima categorie se disting prin trăsături comune, privitoare atât la conţinut, cât şi la stil. Astfel, ele abordează motive ale literaturii universale – moarte şi viaţă, realitate şi vis, existenţă şi aparenţă, fiinţa umană şi dublul său, recrearea unor mituri biblice –, într-o manieră abstractă, fără nicio localizare, spaţiul şi timpul apărând ca noţiuni imprecise, neutre, adesea suprimate. Elementul fantastic nu este generat, ca în operele posterioare, de un

11 *Ibidem*, pp. 313–314

punct de contact exagerat – uneori până la dimensiuni cosmice – cu lumea reală, ci de fantasmele şi coşmarurile ce prind viaţă prin explorarea stăruitoare a subconştientului, ca modalitate stilistică.

Din acest punct de vedere, al tehnicilor scriiturii, tânărul García Márquez, care în 1947 împlinea abia douăzeci de ani, este evident influenţat de viziunea onirică de sorginte suprarealistă şi de inovaţiile introduse de Kafka şi de prozatorii americani şi englezi: Faulkner, Hemingway, Joyce, Virginia Woolf, ale căror opere le citeşte împătimit în toţi aceşti ani. În majoritatea povestirilor aproape că lipseşte firul narativ ce presupune dezvoltarea graduală a unei intrigi, căci descrierea unor stări psihice generate de subconştientul omniprezent, mai cu seamă prin intermediul viselor, precumpăneşte asupra acţiunii propriu-zise, extrem de reduse ori incomplet realizate, textele fiind eclectice, încărcate de aluzii, de sugestii şi de exprimări nebuloase, care le impun cititorilor – obligatoriu elitişti – efortul de a colabora la interpretarea lor.

În *Cealaltă parte a morţii* (1948), considerată de Donald McGrady[12] drept cea mai reuşită şi mai conştient „literară* din tot volumul,

> Aproape că nu există acţiune; totul constă în urmărirea gândurilor unui protagonist unic, uneori dintr-un punct de vedere omniscient, alteori prin monologul interior.

Tema principală este aceea a dublului, care se interferează, într-o abordare suprarealistă a viselor, cu mitul biblic al fraţilor gemeni Esau şi Iacov şi cu motivul timpului circular, al eternei reîntoarceri. Deşi scrisă sub înrâurirea romanului *Dublul* al lui Dostoievski şi, mai ales, a dramei lui Unamuno, *Celălalt*, povestirea lui García

12 *Acerca de una colección desconocida de relatos por Gabriel García Márquez (Despre o colecţie necunoscută de povestiri de Gabriel García Márquez)*, în *Thesaurus* (Bogotá), XXVII, 1972, nr. 2, p. 61

Márquez îşi afirmă viguros originalitatea prin realizarea artistică, generată de potenţarea subtilă şi surprinzătoare a imaginilor disparate ce provin din scufundarea în universul viselor. Aşa cum remarcă Donald McGrady în pertinenta sa analiză,

> visele dau acestei povestiri aspectul unei perfecte simetrii. La început, bărbatul tocmai s-a trezit, iar la sfârşit adoarme din nou. Pe parcurs se relatează două vise succesive: aceste două coşmaruri dezvăluie preocupările protagonistului, mai întâi într-o formă metaforică, apoi într-un stil direct. Din ambele vise el se trezeşte speriat, cu senzaţia că a intrat cineva în cameră. Prima oară, nu ştie cine poate fi intrusul; a doua, crede că este fratele mort. Această progresie se datorează faptului că primul vis ia o formă absurdă, suprarealistă, unde fiecare obiect fiecare acţiune sunt exprimate în cheie, printr-o cifră simbolică. Al doilea, în schimb, înfăţişează foarte clar ideea care îi obsedează subconştientul, şi anume că protagonistul este înnebunit de gândul că leşul fratelui geamăn se descompune în pământ. Îndată ce obsesia a ieşit la suprafaţa conştiinţei lui, bărbatul începe să-şi evoce întâmplările din ultimele zile, creându-şi astfel o cheie pentru simbolurile celui dintâi vis.[13]

Aceeaşi temă a dublului este reluată în *Dialogul oglinzii* (1949), care reflectă şi interesul prozatorului pentru motivul oglinzii, atât de semnificativ în creaţia lui Borges, faţă de care García Márquez nutreşte o admiraţie profundă. Naraţiunea este structurată tot prin intermediul monologului interior al protagonistului, de data aceasta în timp ce execută gesturile mecanice ale bărbieritului matinal. Măiestria scriitorului mizează şi aici pe impactul produs de elementul surpriză. După ce, în primele pagini, gândurile banale ale bărbatului, ancorate în cotidian – slujba plicticoasă la care trebuie să ajungă fără întârziere, magazinul de pe strada lui, unde se găsesc de toate, ca într-o cutie a Pandorei –, creează o monotonie ce induce în cititor convingerea că nu se va întâmpla nimic transcendent, García Márquez face să irumpă elementul

13 Donald McGrady, *op. cit.,* pp. 62–63

fantastic: imaginea din oglindă capătă viaţă, iar pe obrazul dublului sângerează o tăietură inexistentă pe faţa celui care se priveşte, îngrozit în luciul părelnic.

Următoarea povestire, *Tristeţe pentru trei lunatici* (1949), dezvoltă până la limite incredibile o trăsătură ce caracterizează toate textele din prima perioadă: imprecizia, nebulozitatea. Singurul ţel al femeii misterioase, care stârneşte tristeţea „celor trei lunatici", pare a fi acela de a suferi, căci din motive oculte – o dezamăgire din dragoste? – ea îşi suspendă treptat funcţiile vitale.

> Trecuse mult de atunci şi mai că ne obişnuiserăm s-o vedem acolo, aşezată, cu cosiţa veşnic despletită pe jumătate, ca şi când s-ar fi topit în singurătatea ei şi şi-ar fi pierdut, chiar dacă o mai vedeam încă, virtutea firească de a fi prezentă. Din pricina asta ştiam acum că n-o să mai zâmbească; pentru că o spusese în acelaşi fel hotărât şi fără şovăială în care ne spusese odinioară că n-o să mai umble.
>
> Ca şi când am avea certitudinea că mai târziu o să ne spună: „N-o să mai văd" sau poate „N-o să mai aud", şi am şti că era destul de umană pentru a-şi spulbera după voia ei funcţiile vitale şi că, spontan, aveau să i se stingă unul după altul toate simţurile, până în ziua în care o s-o găsim rezemată de perete, de parc-ar fi adormit pentru prima oară în viaţă.

Tema singurătăţii, de amplă rezonanţă în viziunea existenţială a lui García Márquez[14] şi, implicit, în opera sa, cu precădere în celebrele romane *Un veac de singurătate* şi *Toamna patriarhului* este altă trăsătură comună primelor sale povestiri. Dacă în *A treia resemnare*, în *Eva sălăşluieşte în pisică*, în *Cealaltă parte a morţii* şi în *Tristeţe pentru trei lunatici* ea este doar prefigurată, în *Ochi de câine albastru* (1950) apare ca element generator

14 În scurtul discurs rostit la primirea, în 1972, a Premiului Rómulo Gallegos, cel mai prestigios din America Latină, García Márquez vorbeşte despre „cea mai neîndurătoare singurătate, singurătatea succesului, a celui care se simte singur într-o mulţime care îl urmăreşte şi îl aclamă".

al textului, în osmoză cu altă temă fundamentală marqueziană – iubire, ambele fiind rafinat exploatate prin aceeaşi tehnică suprarealistă de factură onirică, atingând aici acel grad de virtuozitate care poartă pecetea stilului inconfundabil al scriitorului columbian.

Protagonistul, victimă a singurătăţii, tânjeşte cu diperare să întâlnească femeia pe care subconştientul său îl determină s-o viseze noapte de noapte, şi care nu face altceva decât să îl caute obsesiv pretutindeni, rostind, pentru a-l recunoaşte, o formulă magică alcătuită din cuvintele aparent fără noimă: „ochi de câine albastru”. Cititorul este introdus în halucinantul univers al viselor, străfulgerat de pulsaţii ale realului.

García Márquez captează cu măiestrie dedublarea tipică viselor: protagonistul este un personaj, în visul lui, şi totodată este bărbatul adormit care visează. De aceea, bărbatul poate sta cu spatele la femeie şi privi peretele (ca personaj al visului), şi, în acelaşi timp, poate vedea integral tabloul femeii şi al bărbatului, care priveşte peretele (ca fiinţă reală, care visează)

Această remarcă îi aparţine lui Donald McGrady[15], care apreciază că povestirea este rodul „unei fantezii complexe, demne de un Borges”.

Ochi de câine albastru a fost scrisă într-o singură noapte şi publicată în noua revistă *Crónica*, editată de García Márquez şi de un grup de prieteni, iubitori împătimiţi ai literaturii; în pofida scurtei sale existenţe, revista a jucat un rol primordial şi în formarea jurnalistică a scriitorului completându-i anii de ucenicie la ziarul *El Heraldo*, unde îi fusese încredinţată o rubrică permanentă, pe care a botezat-o cu surprinzătorul nume *Girafa.*

Crónica a avut în viaţa mea şi rolul de a mă obliga să improvizez povestiri de urgenţă pentru a umple spaţii neprevăzute, în tensiunea

15 *Op. cit.,* p. 68

închiderii ediţiei, îşi aminteşte autorul[16]. Mă aşezam la maşina de scris, în vreme ce linotipiştii şi machetiştii îşi vedeau de treaba lor, şi inventam din nimic o povestire pe măsura golului. Astfel am scris *Cum face Natanael o vizită*, care mi-a rezolvat o problemă de ultim moment, ivită în zori, şi, după cinci săptămâni, *Ochi de câine albastru.*

Cu *Femeia care venea la ora şase* (1950) se iniţiază cel de al doilea tip al naraţiunilor din volumul de faţă, care evidenţiază un cert salt calitativ atât în privinţa concepţiei, cât şi a tehnicii scriiturii. Dacă povestirile încadrate în primul tip au fost plăsmuite în perioada de început, a căutărilor, a experimentelor, a asimilării diferitelor influenţe în urma lecturilor neostoite, abordând, aşa cum am arătat, o tematică universală într-o viziune abstractă, în care spaţiul şi timpul sunt impersonale, nelocalizate şi, de aceea, unele dintre ele „par mai curând enigme kafkiene scrise de cineva care n-avea habar în ce ţară trăia – după severa apreciere a scriitorului însuşi[17] –, plutind încă în limbul metafizic", cele şase naraţiuni care ilustrează acest al doilea tip beneficiază plenar de atributele unei noi etape, fundamental creativă, în fascinantul proces de desăvârşire a artei narative marqueziene.

Cheia de boltă a acestor ultime povestiri – publicate întâi în *Crónica* şi reproduse în suplimentul de duminică al ziarului *El Espectador* – trebuie căutată în ancorarea în realităţile ţării, ale continentului şi ale propriei vieţi în fertilul concept al „realismului magic* pe care García Márquez avea să-l valorifice cu nedezminţită strălucire în capodoperele sale romaneşti. Regăsim aceleaşi teme – moartea, singurătatea, timpul, iubirea – dar tratate într-o manieră esenţial diferită, întrucât acum sunt valorificate prodigios, căpătând o nouă concreteţe, o nouă dimensiune metafizică – cea a destinului. Scriitorul îşi descoperă identitatea culturală şi geografică dată de zona în care s-a

16 *A trăi pentru a-ţi povesti viaţa,* p. 463
17 *Ibidem,* p. 455

născut şi căreia simte că îi aparţine cu toate fibrele fiinţei sale, explicându-i convingător caracteristicile:[18]

În zona Mării Caraibilor s-au împletit imaginaţia debordantă a sclavilor negri africani cu cea a băştinaşilor precolumbieni, şi apoi fantezia andaluzienilor şi cultul galicienilor pentru supranatural. Această capacitate de a privi realitatea într-un chip magic este proprie Mării Caraibilor şi Braziliei.... Cred că zona Mării Caraibilor m-a învăţat să văd realitatea cu alţi ochi, să accept elementele supranaturale ca făcând parte din viaţa noastră de zi cu zi...

Şi îşi încheie mărturisirile cu o sinceritate cuceritoare:

Nu este numai lumea care m-a învăţat să scriu, ci şi singurul loc unde nu mă simt străin.

Femeia care venea la ora şase (1950) ocupă un loc aparte, fiind unica povestire din volum cu totul verosimilă – căci timpul real al vieţii motivează întreaga tramă narativă – şi totodată singura construită aproape exclusiv prin intermediul dialogului. Geneza povestirii fructifică experienţa câştigată în cei doi ani de jurnalism, care pune constant accentul pe investigarea realităţii nemijlocite. Deşi autorul recunoaşte că „pare scrisă mai curând de Hemingway", cu a cărui povestire, *Asasinii*, prezintă unele elemente comune ce ţin de atmosferă, *Femeia care venea la ora şase* este, în opinia avizată a criticului Dasso Saldivar[19], „una dintre cele mai bune povestiri ale lui García Márquez* şi „atinge cote estetice mai înalte decât maestrul său american", întrucât pe parcursul ei se iveşte „meticulosul, ordonatul şi transparentul narator din *Colonelului nu are cine să-i scrie".*

Iniţial, tânărul prozator şi-a propus să scrie o povestire

18 *Guayaba,* p. 173

19 *García Márquez. El viaje a la semilla. La biografia (García Márquez. Călătoria spre obârşie. Biografia),* Madrid, Alfaguara, 1997, p. 249

poliţistă, îmboldit de o împrejurare anecdotică – pariul făcut cu un confrate –, dar vechiul lui romantism şi lipsa de experienţă în materie de literatură de acest gen schimbă radical structura naraţiunii, care cristalizează în jurul celor doi protagonişti: prostituata cinică şi exasperată, care tocmai şi-a omorât clientul din neputinţa de a mai îndura dezgustul şi umilinţa fără sfârşit, şi proprietarul localului unde obişnuia să vină în fiecare zi, la ora şase – un bărbat simplu, cinstit şi credul, îndrăgostit fără speranţă de ea. Ca să-şi creeze alibiul salvator, femeia se luptă cu îndărătnicie până în ultima clipă pentru a-l determina să accepte că, de fapt, în ziua aceea ea venise cu o jumătate de oră mai devreme, deci înaintea săvârşirii crimei.

Exigentul García Márquez îşi asumă această nouă etapă – în care realitatea imediată, transfigurată prin geniul fanteziei sale, devine izvorul primordial de inspiraţie – şi o consideră, în volumul de memorii, „începutul unei noi primăveri”, referindu-se în mod concret la povestirea *Noaptea cormoranilor* (1950), despre care afirmă:

> Am recitit-o după cincizeci de ani, înainte de a scrie acest paragraf, şi cred că nu i-aş schimba nicio virgulă.[20]

Povestirea are ca punct de plecare o imagine vizuală a unui fapt real, aşa cum avea să se întâmple cu multe dintre operele sale – este bine cunoscută mărturisirea scriitorului că *Un veac de singurătate* porneşte de la imaginea, recuperată din propria copilărie, a unui bătrân care duce de mână un copil să vadă pentru prima oară gheaţa, expusă ca o curiozitate la circ. *Noaptea cormoranilor* s-a născut din amintirea unei scene petrecute „în seara de 27 iulie 1950, în casa veşnic pusă pe petreceri a negresei Eufemia, care a avut o certă valoare istorică în viaţa mea

20 *A trăi pentru a-ţi povesti viaţa*, p. 466

de scriitor”[21]

Mirosul îmbietor al tocăniţei pregătite de patroană a atras păsările care şi-au înteţit strigătele în jurul cuptorului din curte. Când unul dintre clienţi a prins una şi a aruncat-o de vie în oala care fierbea, Eufemia i-a strigat, cu autoritatea-i de nezdruncinat, să înceteze, fiindcă păsările îi vor scoate ochii.

> Numai pe mine m-a impresionat scena aceea, fiind singurul pe care nu l-a lăsat inima să guste din tocăniţa pângărită. În loc să mă duc să mă culc, m-am repezit la sediul revistei şi am scris dintr-o singură trăsătură de condei povestea celor trei clienţi de la un bordel, cărora cormoranii le-au scos ochii şi nimeni n-a crezut aşa ceva. N-avea decât patru pagini bătute la rând dublu şi era povestită la persoana întâi plural de un glas fără nume. Este de un realism transparent şi totuşi cea mai enigmatică dintre povestirile mele şi, în plus, m-a călăuzit pe un drum pe care eram gata să-l abandonez, deoarece nu mai aveam forţă.[22]

Cu povestirea *Nabo, negrul care i-a făcut pe îngeri să aştepte* – pe care „cel puţin doi critici serioşi şi prietenii mei exigenţi din Barranquilla au considerat-o drept o fericită schimbare de direcţie”[23] –, arta sa narativă capătă noi valenţe: pentru prima oară abordează o tematică socială, nu doar individuală, privind însă realitatea în chip magic şi prefigurând prin aceasta realismul fantastic. Astfel, este reluată aici viziunea onirică, dar nu ca modalitate suprarealistă ce pune accentul pe absurd, pe iraţional, ci ca element fantastic ce interferează realitatea. Cruzimea cu care stăpânii albi îl tratează pe Nabo, băiatul negru, simplu şi naiv, care îi slujeşte ca argat la cai, este cu atât mai impresionantă cu cât autorul, cu sensibilitate şi fină intuiţie psihologică, o prezintă nu făţiş, programatic, ci cu aparentă imparţialitate, conferind astfel naraţiunii o

21 *Ibidem*, p. 464
22 *A trăi pentru a-ţi povesti viaţa*, p. 465
23 *Ibidem***,** p. 498

copleşitoare forţă sugestivă.

Totuşi, García Márquez nu rămâne impasibil – observă cu acuitate Dagmar Ploetz[24] –, el se identifică limpede cu Nabo şi cu cei din rasa lui, cu problemele care îi apasă. Gradul de simpatie al autorului pentru protagonist se reflectă în faptul că Nabo este primul personaj care apare cu nume. (Până acum, povestitorul se arătase indiferent la zbuciumul personajelor sale, iar nepăsarea faţă de acestea se manifestă în maniera de a le spune „bărbatul" sau „femeia", refuzându-le demnitatea şi afecţiunea presupuse de acordarea unui nume propriu).

Cu *Vine un bărbat pe ploaie* (1954) pătrundem şi mai adânc pe tărâmul poetic definit de umbre şi lumini, în jocul lor halucinant, prin alternarea planurilor imaginar-real. Dincolo de transparenţa stilistică ce ne face părtaşi la o vrajă subjugatoare, textul acesta prezintă interes şi prin referirile la evenimente (războaiele civile) şi la personaje (Aureliano Buendía, Úrsula, Genoveva) care aveau să se regăsească în *Un veac de singurătate*, configurând miticul Macondo, ce constituie şi fundalul ultimei povestiri din volum, *Monologul lui Isabel văzând cum plouă în Macondo* (1955).

Iniţial, substanţa acestei povestiri a făcut parte din varianta primului roman al scriitorului, *Vorbe în vânt*, la care a lucrat cu înfrigurare pe tot parcursul anului 1950, îmboldit de nevoia de a-şi recupera timpul pierdut al copilăriei şi de a exorciza fantasmele casei bunicilor. Peste doi ani, editura Losada din Buenos Aires respinge însă romanul, pe care tânărul prozator avea să-l supună unui minuţios proces de refacere ce a presupus şi eliminarea unui lung episod cu protagonista contemplând, de pe veranda cu begonii, ploaia torenţială fără sfârşit. Episodul a fost transformat mai târziu în povestirea *Monologul lui Isabel văzând cum plouă în Macondo* ultima publicată în

24 *Op. cit.,* p. 41

suplimentul ziarului *El Espectador*, în 1955, anul în care se editează la Bogotá şi romanul *Vorbe în vânt.*

Este prima povestire întru totul celebră din multele care aveau să-i aducă lui García Márquez faima unuia dintre cei mai fascinanţi povestitori ai contemporaneităţii. Inclusă în toate antologiile de proză scurtă latinoamericană, ea marchează într-adevăr începutul perioadei de desăvârşire a măiestriei sale narative sub aspectul transfigurării estetice a realităţii Lumii Noi, în care se integrează miturile, legendele, magia, dimensiunile şi caracteristicile colosale ale naturii şi ale fenomenelor.

Realitatea noastră întrece orice măsură – explică autorul, referindu-se la geneza operei sale – şi adesea ne ridică nouă, scriitorilor, probleme foarte serioase, cum este faptul că nu ne sunt îndeajuns cuvintele. Când vorbim de un fluviu, cel mai mare pe care şi-l poate imagina un cititor din Europa este Dunărea, care are 2.790 de kilometri. Cum şi-ar putea imagina Amazonul, care în unele locuri este atât de larg încât de pe un mal nu se poate vedea celălalt? Cuvântul „furtună" sugerează o anumită imagine cititorului european şi o alta, diferită, nouă, şi tot aşa se întâmplă cu cuvântul „ploaie", care n-are nicio legătură cu diluviile torenţiale de la tropice. Râurile cu apă clocotindă şi furtunile care fac să se cutremure pământul, şi cicloanele ce iau pe sus casele nu sunt născociri, ci dimensiuni ale naturii din lumea noastră.[25]

Tema povestirii este ploaia care cade necruţător în Macondo, cu o forţă apocaliptică ce anihilează nu doar peisajul („Cerul deveni o substanţă gelatinoasă, cenuşie", „Ploaia creşte ca un copac uriaş peste copaci"), ci însăşi ordinea firească a vieţii oamenilor, voinţa lor („Eram paralizaţi, narcotizaţi de ploaie, încredinţându-ne năruirii naturii cu un gest paşnic şi resemnat"), sentimentele („M-am simţit înfiorată de o tristeţe copleşitoare"), dar mai cu seamă timpul ca element structurant al naraţiunii („Doamne, Dumnezeule, mi-am zis atunci, descumpănită

25 *Guayaba*, p. 85

de învălmăşirea timpului, nu m-ar mira acum dacă m-ar chema să mă duc la slujba de duminica trecută").

Povestirea a fost considerată de critică drept „prima piatră a uriaşei construcţii, pe cât de imaginare, pe atât de reale, ce avea să definească spaţiul literar universal cel mai pregnant al timpurilor noastre: Macondo"[26].

Prin singularitatea şi semnificaţia lui, primul volum de povestiri al lui Gabriel García Márquez face să se adeverească încă o dată inspirata apreciere – cu caracter de premoniţie? – pe care a rostit-o când i s-a revelat, prin mijlocirea lui Kafka, misterul literaturii:

> Nu era nevoie să demonstrezi faptele; era de-ajuns ca autorul să le fi scris pentru a fi adevărate, fără alte dovezi decât forţa talentului şi autoritatea glasului său.

Tudora Şandru Mehedinţi

26 Citat de pe coperta volumului *Ochi de câine albastru,* ed. Mondadori, 1996

A TREIA RESEMNARE
(1947)

Se auzea iar zgomotul. Acel zgomot rece, tăios, vertical, pe care-l cunoştea prea bine, dar acum îl răzbea ascuţit şi dureros, de parcă de la o zi la alta s-ar fi dezobişnuit de el.

I se învârtea în craniul pustiu, surd şi pătrunzător. Între cei patru pereţi ai ţestei i se înfiripase un fagure. Creştea neîncetat în spirale succesive şi-l izbea pe dinăuntru, făcând să-i tremure şira spinării cu o vibraţie stridentă, distonantă faţă de ritmul sigur al trupului său. Ceva se schimbase în structura lui concretă de bărbat hotărât; ceva care „în celelalte rânduri" funcţionase normal şi care acum îi ciocănea corpul pe dinăuntru cu o lovitură seacă, puternică, dată cu oasele unei mâini descărnate, scheletice, aducându-i aminte de toate senzaţiile amare trăite în viaţă. A simţit impulsul animalic de a încleşta pumnii şi a-şi strânge tâmplele brăzdate de artere albastre, vineţii, cu apăsarea fermă a durerii disperate. Ar fi vrut să poată dibui cu palmele mâinilor lui sensibile zgomotul care-i perfora clipa cu ascuţitu-i ac de diamant. O mişcare de pisică îi contractă muşchii atunci când îşi închipui că-l urmăreşte prin ungherele torturate ale capului său înfierbântat, pustiit de febră. Era gata să-l prindă. Dar nu. Zgomotul avea pielea alunecoasă, aproape de neatins. Însă el era pregătit să-l prindă cu strategia-i bine ticluită şi să-l sugrume îndelung şi definitiv cu toată forţa deznădejdii. Nu-l va lăsa să-i pătrundă iar prin urechi; să i se strecoare pe gură, prin fiecare por sau prin ochii ce aveau să iasă din orbite la trecerea lui şi să rămână orbi privind izbucnirea zgomotului din străfundurile beznei îngrozitoare. Nu-l va lăsa să-i mai strivească cioburile fărâmiţate, stelele de gheaţă, de pereţii dinlăuntrul craniului. Aşa era zgomotul acela: fără sfârşit, precum izbirea capului unui prunc de un zid de beton. Precum toate izbiturile cumplite de orice e

tare de jur-împrejur. Dar nu l-ar mai chinui dacă ar putea să-l prindă, să-l izoleze. Să-i profileze încet pe propria umbră conturul schimbător. Şi să-l apuce zdravăn. Să-l strângă, în sfârşit pentru totdeauna, să-l arunce cu toată puterea pe pardoseală şi să-l calce cu sălbăticie până când nu s-ar mai putea mişca defel, până când el ar putea spune, gâfâind, că a ucis zgomotul care-l chinuia, îl înnebunea, zgomotul care acum zăcea la pământ ca un rest oarecare, preschimbat cu desăvârşire în ceva mort.

Însă îi era cu neputinţă să-şi apese tâmplele. Braţele i se micşoraseră şi erau acum ca de pitic; nişte braţe scurte, grăsuţe, adipoase. Încercă să-şi scuture capul. Şi-l scutură. Zgomotul se ivi atunci cu şi mai multă putere în ţeasta care se întărise, mărindu-se, şi care se simţea atrasă şi mai intens de forţa gravitaţiei. Zgomotul acela era greu şi aspru. Atât de greu şi de aspru încât, de l-ar fi prins şi l-ar fi nimicit, ar fi avut impresia că rupe petalele unei flori de plumb.

Simţise zgomotul „în celelalte rânduri” cu aceeaşi insistenţă. Îl simţise, de pildă, în ziua în care a murit pentru prima dată. Când – văzând un cadavru – şi-a dat seama că era propriul cadavru. L-a privit şi s-a pipăit. S-a simţit intangibil, plutind în spaţiu, inexistent. Era cu adevărat un cadavru şi simţea deja, pe trupul lui tânăr şi bolnăvicios, trecerea morţii. Atmosfera devenise grea în toată casa, de parcă s-ar fi umplut cu ciment, şi în mijlocul acelui spaţiu – în care îşi lăsase lucrurile ca atunci când atmosfera era uşoară – zăcea el, aşezat cu grijă în sicriul de ciment tare, dar străveziu. Şi atunci în capul lui sălăşluia „zgomotul acela”. Cât de depărtate şi de reci îşi simţea tălpile, acolo, în capătul celălalt al sicriului, unde puseseră o pernă, căci coşciugul îi era prea mare şi a fost nevoie să-l aranjeze, să potrivească trupul mortului în noul şi cel de pe urmă veşmânt al său. L-au îmbrăcat în alb şi i-au legat fălcile cu o batistă. S-a simţit frumos învăluit în

giulgiul acela; frumos de moarte.

Zăcea în sicriu, gata de înmormântare, şi totuşi el ştia că nu era mort: că, dac-ar fi încercat să se scoale, ar fi făcut-o cu cea mai mare uşurinţă. Cel puţin „spiritual” vorbind. Dar nu merita osteneala. Mai bine să se lase să moară acolo: să moară de „moarte”, care era boala lui. Acum multă vreme doctorul îi spusese mamei, sec:

— Doamnă, copilul dumneavoastră suferă de o boală gravă: e mort. Totuşi – spuse mai departe – vom face tot ce ne stă în putinţă să-l ţinem în viaţă şi după moarte. Vom izbuti să-l facem să-şi continue funcţiile organice printr-un complex sistem de autonutriţie. Îi vor fi schimbate doar funcţiile motrice, mişcările spontane. Vom şti că trăieşte urmărindu-i creşterea, care va continua şi ea firesc. E pur şi simplu „o moarte vie”. O moarte reală şi adevărată...

Îşi amintea cuvintele, dar confuz. Poate că nu le-a auzit niciodată şi au fost plăsmuite de creierul său, când îi urca temperatura, în crizele febrei tifoide. Când se scufunda în delir. Când citea povestea faraonilor îmbălsămaţi. De îndată ce-i creştea febra, se simţea el însuşi protagonist. Acolo începuse un soi de neant în viaţa lui. De atunci nu era în stare să desluşească, să-şi aducă aminte care evenimente ţineau de delir şi care de viaţa reală. Din pricina asta şovăia acum. Poate că doctorul n-a vorbit niciodată de această stranie „moarte vie”. E absurdă, paradoxală, pur şi simplu contradictorie. Şi asta îl făcea să bănuiască acum că, într-adevăr, era mort de-a binelea. Că era mort de optsprezece ani.

Pe atunci – la vremea când murise avea şapte ani – mama i-a comandat un sicriu mic, de lemn verde; un sicriu de copil. Dar doctorul a dat dispoziţie să-i facă unul mai mare, un sicriu de bărbat în toată firea, căci primul, cel mic, i-ar putea împiedica creşterea şi ar ajunge să fie un mort diform sau un om viu anormal. Şi împiedicarea creşterii avea să nu-l lase să-şi dea seama de

îmbunătăţirea stării lui. Ţinând seama de sfatul acela, mama i-a comandat un sicriu mare, de adult, şi i-a pus trei perne la picioare, ca să stea bine.

Curând prinse să crească în sicriu, astfel încât în fiecare an puteau să scoată nişte lână de la perna din capăt, spre a-i face loc. Îşi trecuse în felul acesta jumătate din viaţă. Optsprezece ani (acum avea douăzeci şi cinci). Şi ajunsese la statura definitivă, normală. Tâmplarul şi doctorul greşiră socoteala şi făcură sicriul cu o jumătate de metru mai mare. Presupuseră că avea să atingă statura tatălui său, un uriaş aproape sălbatic. Însă n-a fost aşa. N-a moştenit de la el decât barba deasă. O barbă albastră, aspră, pe care mama obişnuia să i-o pieptene pentru a-l vedea în sicriu cu un aspect cuviincios. Barba aceea îl deranja îngrozitor în zilele călduroase.

Dar mai era ceva care-l înnebunea şi mai mult decât „zgomotul acela”! Şoarecii. De copil, nu exista nimic pe lume care să-l sperie mai tare, să-i stârnească mai multă groază decât şoarecii. Şi tocmai animalele astea scârboase dăduseră buzna la mirosul lumânărilor care ardeau la picioarele lui. Îi roseseră toate hainele şi ştia că, foarte curând, aveau să înceapă să-l roadă şi pe el, să-i mănânce trupul. Într-o zi i-a şi văzut: erau cinci şoareci lucioşi, alunecoşi, care se urcau în coşciug pe piciorul mesei şi îl devorau. Când mama va băga de seamă, nu vor mai fi rămas din el decât resturile, oasele tari şi reci. Groaza cea mai cumplită nu i-o stârnea însă gândul că-l vor mânca şoarecii. La urma urmelor ar putea trăi mai departe doar cu scheletul. Ce-l tortura era teroarea înnăscută pe care o simţea faţă de vietăţile acelea. I se făcea pielea de găină numai imaginându-şi făpturile acelea păroase care-i alergau pe tot trupul, care-i pătrundeau prin cutele pielii şi-i atingeau buzele cu labele lor îngheţate. Unul dintre ei îi ajunse sus la pleoape şi încercă să-i roadă corneea. Îl văzu mare, monstruos, în lupta-i disperată să-i

sfredelească retina. Crezu atunci că a murit din nou şi se abandonă, cu toată fiinţa, iminenţei leşinului.

Îşi aminti că ajunsese la o anumită vârstă. Avea douăzeci şi cinci de ani şi asta însemna că n-o să mai crească. Trăsăturile aveau să-i devină hotărâte, grave. Dar, când va fi sănătos, n-o să poată vorbi despre copilărie. N-o cunoscuse. Şi-o petrecuse mort.

Mama l-a îngrijit cu devotament tot timpul cât a durat trecerea de la copilărie la pubertate. S-a ocupat de curăţenia fără cusur a sicriului şi a camerei în general. Schimba adesea florile din vaze şi deschidea zilnic ferestrele ca să intre aer proaspăt. Cu ce satisfacţie se uita pe vremea aceea la metrul de croitorie, când îl măsura, şi constata că crescuse câţiva centimetri! Simţea satisfacţia maternă de a-l vedea viu. S-a îngrijit, de asemenea, să evite prezenţa unor străini în casă. La urma urmelor, existenţa unui mort ani de-a rândul într-o cameră a familiei era neplăcută şi misterioasă. A fost o femeie plină de abnegaţie. Dar, foarte curând, optimismul a părăsit-o. În ultimii ani a văzut-o privind cu tristeţe metrul de croitorie. Copilul ei nu mai creştea! În lunile care trecuseră nu se mărise nici măcar cu un milimetru. Mama ştia că o să fie greu de acum înainte să descopere calea de a dibui prezenţa vieţii în mortul ei iubit. Îi era teamă ca într-o dimineaţă să nu-l găsească mort „cu adevărat”, şi poate din pricina asta în ziua aceea el a putut s-o vadă cum venea lângă sicriu, discret, şi-i adulmeca trupul. Fusese cuprinsă de o criză de pesimism. În ultima vreme nu-i mai purta de grijă, şi acum nici măcar nu mai avea prevederea de a aduce metrul de croitorie. Ştia că el n-avea să mai crească.

Iar el ştia că acum era mort „cu adevărat”. O ştia datorită acelei linişti blânde căreia organismul lui i se abandona. Totul se schimbase intempestiv. Zvâcnirile imperceptibile, pe care numai el le putea desluşi, îi

dispăruseră de la încheietura mâinii. Se simţea greoi, atras de o forţă imperioasă şi atotputernică spre materia primară a pământului. Forţa gravitaţiei părea să-l atragă acum cu o putere irevocabilă. Era greoi ca un cadavru adevărat, de netăgăduit. Dar se simţea mai odihnit astfel. Nici măcar nu trebuia să respire ca să-şi trăiască moartea.

În închipuire, fără să se atingă, îşi revăzu unul câte unul toate membrele. Acolo, pe o pernă tare, stătea capul, uşor întors spre stânga. Îşi imagină gura întredeschisă din pricina şuvoiului subţire de frig care-i umplea gâtlejul de grindină. Era doborât precum un copac de douăzeci şi cinci de ani. Poate că a încercat să-şi închidă gura. Legătura care-i strânsese fălcile era slăbită. N-a putut să se aşeze mai bine, şi nici măcar să-şi ia o „postură" ca să pară un mort cuviincios. Muşchii, membrele nu-i mai răspundeau ca înainte, mereu gata la apelul sistemului său nervos. Nu mai era cel de acum optsprezece ani, un copil normal care se putea mişca în voie. Şi-a simţit braţele vlăguite, căzute pentru totdeauna, lipite de pereţii căptuşiţi ai coşciugului. Pântecele tare ca scoarţa unui nuc. Şi, mai jos, picioarele întregi, exacte, completându-i perfecta armonie de adult. Trupul i se odihnea greoi, dar în tihnă, fără nicio senzaţie neplăcută, de parcă lumea s-ar fi oprit brusc şi nimic n-ar fi rupt liniştea; de parcă toţi plămânii pământului ar fi încetat să mai respire pentru a nu strica diafana neclintire a aerului. Se simţea fericit ca un copil trântit pe spate în iarba proaspătă şi deasă, contemplând un nor ce se tot îndepărta în înaltul cerului amiezii. Era fericit, deşi ştia că era mort, că se odihnea pe vecie în sicriul căptuşit cu mătase artificială. Gândea extrem de lucid. Nu era ca înainte, după prima lui moarte, când s-a simţit moleşit, abrutizat. Cele patru sfeşnice pe care i le puseseră în jur, schimbându-le mereu lumânările, începeau iar să nu mai dea lumină; tocmai acum când aveau să fie neapărat necesare.

Simţi vecinătatea prospeţimii în violetele umede pe care mama i le adusese dis-de-dimineaţă. O simţi în crini, în trandafiri. Însă toată realitatea aceea îngrozitoare nu-i stârnea nicio nelinişte; dimpotrivă, era fericit acolo, doar el cu singurătatea lui. Îi va fi oare frică mai apoi?

Cine ştie? Îi era greu să se gândească la momentul în care ciocanul va bate cuiele în lemnul verde, iar coşciugul va trosni sub povara speranţei certe că va redeveni copac. Trupul lui, atras acum cu şi mai mare forţă de chemarea imperativă a ţărânii, avea să zacă înclinat în adâncul umed, clisos şi moale, şi acolo sus, peste cei patru metri cubici, se vor stinge treptat ultimele zgomote ale lopeţilor aruncate de gropari. Nu. Nici vorbă, n-o să fie copleşit de frică. Toate astea aveau să însemne prelungirea morţii lui, prelungirea cea mai firească a noii sale stări.

N-o să-i mai rămână niciun strop de căldură în trup, oasele îi vor fi cuprinse de frigul veşniciei, şi nişte steluţe de gheaţă îl vor pătrunde până în măduvă. Ce uşor se va obişnui cu noua-i viaţă de mort! Într-o zi – totuşi – va simţi că i se spulberă scheletul trainic; şi când se va strădui să-şi mişte, să-şi revadă vreunul din membre, nu le va mai zări. Va simţi că nu mai are un contur precis, desluşit şi va afla cu resemnare că şi-a pierdut anatomia-i desăvârşită de douăzeci de ani, că s-a prefăcut într-un pumn de pulbere fără formă, fără definire geometrică.

În pulberea biblică a morţii. Poate că va simţi atunci o uşoară nostalgie; nostalgia de a nu fi un cadavru adevărat, anatomic, ci unul imaginar, abstract, înfiripat numai în amintirea nedesluşită a rudelor. Va şti atunci că o să urce prin vasele capilare ale unui pom roditor şi o să se trezească muşcat de foamea unui copil într-un măr tomnatic. Va şti atunci – şi asta îl va întrista cu adevărat – că şi-a pierdut unitatea: că nu mai este – nici măcar atât – un mort obişnuit, un cadavru oarecare.

Îşi petrecuse fericit ultima noapte, în compania solitară

a propriului cadavru.

Dar a doua zi, când cele dintâi raze ale soarelui călduţ se strecurară prin fereastră, simţi că pielea i se înmuiase. Adulmecă o clipă. În linişte, neclintit. Lăsă aerul să-i străbată trupul. Nu încăpea nicio îndoială: „mirosul” era acolo. În timpul nopţii cadaverina începuse să-şi facă efectul. Organismul său începuse să se descompună, să putrezească, asemenea corpului oricărui mort. „Mirosul” era, neîndoios, un miros inconfundabil de carne stricată, care dispărea şi se ivea iar, tot mai pătrunzător. Trupul i se alterase de la căldura de peste noapte. Da. Începea să putrezească. În curând avea să vină mama să schimbe florile şi încă din prag o va izbi duhoarea de carne în descompunere. Atunci îl vor duce negreşit să-şi doarmă cea de a doua moarte printre ceilalţi morţi.

Dar, pe neaşteptate, frica îi implântă un pumnal în spate. Frica! Ce cuvânt profund, plin de semnificaţii! Acum îi era frică; o frică „fizică”, autentică. Ce anume o stârnea? El înţelegea perfect, şi carnea i se înfiora: probabil că nu era mort. Îl puseseră acolo, în sicriul acela pe care acum îl simţea fără cusur, moale, capitonat, teribil de comod; iar fantoma fricii îi deschise fereastra realităţii: aveau să-l îngroape de viu!

Nu putea fi mort, fiindcă îşi dădea seama cu precizie de toate; de viaţa care se învârtea în preajmă, murmurândă. De mirosul cald al heliotropelor care răzbătea prin fereastra deschisă şi se confunda cu celălalt „miros”. Îşi dădea perfect de bine seama de molcoma cădere a apei în bazin. De greierul care, dintr-un colţ, cânta mai departe, crezând că era tot în faptul zilei.

Totul îi dezminţea moartea. Totul în afară de „miros”. Însă cum putea şti oare că mirosul acela era al lui? Poate că mama uitase deunăzi să schimbe apa din vaze, şi tulpinile putrezeau. Sau poate că şoarecele, pe care pisica îl târâse până în odaia lui, a intrat în putrefacţie. Nu.

„Mirosul” nu putea fi al trupului său.

Cu câteva clipe în urmă era fericit, împăcat cu moartea, căci credea că murise. Pentru că un mort poate fi fericit în situaţia-i iremediabilă. Dar un om în viaţă nu se poate resemna să fie îngropat de viu. Totuşi, membrele nu-i mai răspundeau la comenzi. Nu se putea exprima, şi asta îi inspira groază; groaza cea mai cumplită din viaţa şi din moartea lui. Aveau să-l îngroape de viu. O să poată simţi. O să-şi dea seama de momentul când vor bate cuiele în sicriu. O să simtă neantul trupului suspendat pe umerii prietenilor, pe când spaima şi deznădejdea vor spori cu fiecare pas al cortegiului funebru.

Zadarnic se va chinui să se scoale, să strige din răsputeri, să lovească din bezna coşciugului îngust pentru ca toţi să afle că încă trăieşte, că-l vor îngropa de viu. Va fi în zadar; nici atunci membrele nu vor răspunde imperioasei chemări, cea de pe urmă, a sistemului său nervos.

Auzi zgomote în camera de alături. Să fi adormit? Să fi fost oare un coşmar toată viaţa aceea de mort? Însă zgomotul de veselă nu stărui. Se întristă şi poate că-l cuprinse mâhnirea din cauza asta. Ar fi vrut ca toată vesela de pe lume să se spargă dintr-o singură izbitură, acolo în preajma lui, ca să se trezească dintr-un motiv din afară, acum, când voinţa îl părăsise.

Dar nu. Nu era un vis. Era sigur că, de-ar fi fost un vis, n-ar fi dat greş ultima-i strădanie de a reveni la realitate. El n-avea să se mai trezească. Simţea moliciunea sicriului, iar „mirosul” devenise acum şi mai pătrunzător, atât de tare încât nu se mai îndoia că este chiar mirosul lui. Ar fi vrut să-şi vadă în jur rudele înainte ca el să înceapă să se descompună, iar vederea cărnii putrezite să le facă silă. Vecinii aveau să fugă speriaţi de lângă coşciug, cu o batistă la gură. O să scuipe. Nu. Asta nu. Mai bine să-l îngroape. Prefera să iasă din „asta” cât mai curând. El

însuşi dorea acum să scape de propriul cadavru. Acum ştia că era mort cu adevărat, sau cel puţin insesizabil de viu. Era totuna. Oricum, „mirosul” stăruia.

Resemnat, avea să audă ultimele rugăciuni, ultimele cuvinte latineşti stâlcite la care acoliţii răspundeau aiurea. Frigul plin de pulbere şi de oseminte din cimitir îl va pătrunde până la oase şi poate va risipi uşurel „mirosul” acela. Poate – cine ştie! – iminenţa clipei îl va face să iasă din letargie. Atunci când va simţi că înoată în propria sudoare, într-o apă vâscoasă, densă, cum a înotat înainte de a se naşte în matricea mamei. Poate că atunci o să fie în viaţă.

Însă va fi atât de resemnat să moară, încât va muri probabil de resemnare.

EVA SĂLĂŞLUIEŞTE ÎN PISICĂ
(1947)

Pe neaşteptate, şi-a dat seama că frumuseţea i se ofilise. Frumuseţea aceea amară care ajunsese s-o doară concret, ca o tumoare sau un cancer. Îşi amintea încă de povara acestui privilegiu, pe care o purtase pe umeri toată adolescenţa şi pe care acum o lăsase să cadă – cine ştie unde! – cu o osteneală resemnată, cu o ultimă mişcare de animal vlăguit. Era cu neputinţă să mai suporte greutatea aceea în viitor. Trebuia să se lepede oriunde de adjectivul acela nefolositor al personalităţii ei; crâmpeiul acela din propriul nume care, tot accentuându-se, ajunsese de prisos. Da; trebuia să-şi lepede frumuseţea oriunde; la vreun colţ de stradă, în vreun cotlon mărginaş. Sau s-o facă uitată la garderoba unui restaurant de mâna a doua, ca un mantou vechi ce nu mai era bun de nimic. Obosise să fie centrul tuturor atenţiilor, să trăiască asediată de ochii lacomi ai bărbaţilor. Noaptea, când i se înfigeau în pleoape acele insomniei, ar fi vrut să fie o femeie de rând, neatrăgătoare. Între cei patru pereţi ai camerei sale totul îi era ostil.

Disperată, simţea cum veghea i se strecoară pe sub piele, în cap, împingând febra în sus, spre rădăcina părului. De parcă în artere i-ar mişuna puzderie de insecte mărunte şi fierbinţi, care, odată cu apropierea zorilor, în fiecare zi, s-ar trezi şi-ar străbate cu labele lor mişcătoare, într-o sfâşietoare aventură subcutanată, această plămadă de lut roditor unde i se înfiripase frumuseţea anatomică. Zadarnic se lupta să alunge vietăţile acelea îngrozitoare. Nu putea. Făceau parte din însăşi fiinţa ei. Dăinuiau acolo, vii, cu mult înainte de existenţa ei fizică. Veneau dinspre inima tatălui ei, care le hrănise cu durere în nopţile de singurătate deznădăjduită. Sau ajunseseră poate în arterele ei prin cordonul ombilical care a legat-o de maică-

sa de la începutul lumii. De bună seamă, insectele acelea nu i se iviseră spontan în trup. Ea ştia că veneau din urmă, că toţi cei care aveau numele ei au fost nevoiţi să le suporte, au fost nevoiţi să îndure la fel ca ea când insomnia devenea de nebiruit până în zori. Erau întocmai insectele care desenau pe faţa strămoşilor expresia aceea amară, tristeţea aceea fără leac. Ea îi văzuse privind din portretele lor vechi, din existenţa lor spulberată, victime ale aceleiaşi spaime. Îşi mai amintea şi acum chipul neliniştit al străbunicii care, din tabloul de demult, le cerea un moment de răgaz, o clipă de pace acelor insecte care acolo, în canalele sângelui ei, nu încetau s-o tortureze şi s-o înfrumuseţeze fără milă. Nu; insectele acelea nu se iscaseră în ea. Se transmiteau din generaţie în generaţie, susţinând cu armura lor măruntă tot prestigiul unei caste selecte, în chip dureros selecte. Insectele se născuseră în pântecele primei mame care a făcut o fată frumoasă. Dar trebuia, trebuia neapărat să zădărnicească moştenirea aceea. Cineva trebuia să renunţe să mai transmită frumuseţea aceea artificială. Femeilor din stirpea ei nu le era de niciun folos să se minuneze de chipul lor când se priveau în oglindă dacă toată noaptea vietăţile acelea îşi duceau la bun sfârşit truda lor înceată şi eficace, fără strop de răgaz, cu o înverşunare de veacuri. Trebuia să pună capăt nu unei frumuseţi, ci unei boli pe care se cuvenea s-o stârpească hotărât şi pentru totdeauna.

Îşi mai aducea încă aminte de ceasurile nesfârşite în patul ei presărat cu ace înroşite în foc. Nopţile când se muncea să urmărească timpul, pentru ca, odată cu răsăritul, chinul să înceteze. La ce slujea o astfel de frumuseţe? Noapte de noapte, copleşită de deznădejde, se gândea că ar fi fost mai bine pentru ea să fie o femeie de rând, sau bărbat; oricum, să nu aibă harul acela zadarnic, hrănit de insecte de stirpe îndepărtată, care-i precipitau sosirea neînduplecată a morţii. Ar fi poate fericită dacă ar

avea lipsa de graţie, urâţenia tristă a prietenei ei, cehoaica aceea cu nume de câine. I-ar fi priit să fie urâtă, să poată dormi liniştită ca orice fiinţă omenească.

Îşi blestemă strămoşii. Aceştia purtau vina nesomnului ei. Aceştia, care-i transmiseseră frumuseţea neschimbată, exactă, de parcă, murind, mamele îşi dădeau de pe umeri capul, pentru a-l pune apoi, întinerit, pe gâtul fetelor. De parcă acelaşi cap, un singur cap, s-ar fi transmis neîncetat cu aceleaşi urechi, cu acelaşi nas, cu o gură identică, dar şi cu inteligenţa-i greoaie, tuturor fetelor, care erau obligate să-l primească fără scăpare, ca pe o dureroasă comoară de frumuseţe. Acolo, în capul acela moştenit, se afla microbul veşnic care de-a lungul generaţiilor se dezvoltase, căpătase personalitate, forţă, până ajunsese o făptură invincibilă, o boală fără leac care, punând stăpânire pe ea, în urma unui complicat proces de reflecţie, devenise insuportabilă, amară şi dureroasă... Întocmai ca o tumoare sau ca un cancer.

În ceasurile de nesomn îşi amintea de lucrurile neplăcute ce-i răneau sensibilitatea extremă. Îşi amintea de obiectele care alcătuiau universul sentimental unde se dezvoltaseră, ca într-un bulion de cultură, microbii aceia exasperanţi. Noaptea, cu ochii ei rotunzi larg deschişi şi uimiţi, îndura greutatea beznei ce-i cădea pe tâmple ca plumbul topit. De jur-împrejur totul dormea. Şi, din colţul ei, încerca să evoce, pentru a-şi petrece nesomnul, amintirile din copilărie.

Dar întotdeauna evocarea se sfârşea cu groaza de necunoscut. Gândurile ei, după ce hoinăreau prin ungherele întunecate ale casei, se confruntau veşnic cu frica. Atunci începea lupta. Adevărata luptă cu trei duşmani neînduplecaţi. N-ar putea – nu, n-ar putea niciodată – să-şi scoată frica din cuget. Trebuia s-o suporte, sugrumând-o. Şi totul din pricină că locuia în casa asta mare şi veche, că dormea singură în colţul acela uitat,

departe de restul lumii.

Gândurile ei o apucau mereu pe umedele coridoare în beznă, scuturând portretele de praful uscat plin de păianjeni. Praful acela tulburător şi cumplit ce cădea de sus, din locul în care se spulberau osemintele strămoşilor. Veşnic îşi amintea de „copil”. Şi-l închipuia acolo, somnambul, sub stratul de iarbă, în grădină, lângă portocal, cu un pumn de ţărână umedă în gură. I se părea că-l vede în groapa-i de lut, săpând în sus cu unghiile, cu dinţii, încercând să fugă de frigul ce-i muşca spinarea, căutând ieşirea prin tunelul în care-l aşezaseră împreună cu melcii. Iarna îl auzea plângând cu scâncetele-i stinse, murdar de pământ, străpuns de ploaie. Şi-l imagina în întregime. Aşa cum îl lăsaseră cu cinci ani în urmă, în groapa plină de apă. Nu-i putea trece prin minte că putrezise. Dimpotrivă, trebuie să fi fost răpitor de frumos, plutind în apa aceea densă ca într-o călătorie fără sfârşit. Sau îl vedea viu, dar înfricoşat, încolţit de groaza de a se simţi singur, îngropat într-o grădină cufundată în beznă. Ea se împotrivise să fie lăsat acolo, sub portocal, atât de aproape de casă. Îi era teamă de el. Ştia că, în nopţile când n-o să poată închide ochii, el avea să ghicească. Se va întoarce pe coridoarele largi să-i ceară să-l însoţească, să-i ceară să-l ferească de insectele acelea, altele, care-i devorau rădăcinile violetelor. Se va întoarce să-l lase să doarmă lângă ea, ca pe vremea când era viu. Ei îi era frică să-l simtă iar alături după ce sărise dincolo de zidul morţii. Îi era frică să fure mâinile acelea pe care „copilul” le ţinea mereu încleştate, pentru a-i încălzi bulgăraşul de gheaţă. Ea dorea, după ce l-a văzut prefăcut în ciment, precum statuia spaimei prăbuşită în noroi, dorea să fie dus departe, ca să nu-i bântuie nopţile. Şi totuşi, îl lăsaseră acolo, unde se afla şi acum netulburat, mânjit, hrănindu-şi sângele cu mâlul viermilor. Iar ea trebuia să se resemneze să-l vadă întorcându-se din străfundurile tenebrelor lui.

Fiindcă întotdeauna, negreşit, când nu putea dormi, începea să se gândească la „copil”, care precis că o striga din peticul lui de pământ, ca să-l ajute să scape de moartea aceea absurdă.

Însă acum, în noua ei viaţă în afara timpului şi spaţiului, era mai liniştită. Ştia că acolo, în afara lumii ei, totul avea să continue în acelaşi ritm ca înainte; că odaia ei era probabil cufundată încă în zori, iar lucrurile ei, mobila, cele treisprezece cărţi favorite rămâneau la locul lor. Şi că în patul ei, pustiu, abia prindea să se risipească aroma trupească ce ocupa acum golul ei de femeie în toată firea. Dar cum s-a putut întâmpla „asta”? Cum de ea, după ce a fost o femeie frumoasă, cu sângele contaminat de insecte, hăituită de spaimă în noaptea adâncă, ieşise din coşmarul infinit, pe trezie, pentru a pătrunde acum într-o lume stranie, necunoscută, de unde dispăruseră toate dimensiunile? Îşi aminti. În noaptea aceea – cea a schimbării ei – fusese mai frig ca de obicei, şi ea se afla singură în casă, torturată de insomnie. Nimic nu tulbura liniştea, şi mirosul ce răzbătea din grădină era un miros ce aducea a groază. Sudoarea îi izvora din trup de parcă sângele i s-ar fi vărsat înţesat de insecte. Dorea ca în acea clipă cineva să treacă pe drum, cineva care să strige, să sfâşie atmosfera aceea lâncedă. Să se mişte ceva în natură, pământul să se învârtească iar în jurul soarelui. În zadar însă. Nici măcar nu se vor trezi oamenii aceia proşti care adormiseră sub urechea ei, în pernă. Şi ea era nemişcată. Pereţii împrăştiau un miros puternic de vopsea proaspătă, mirosul acela dens, nesfârşit, care nu se simte cu nările, ci cu stomacul. Şi pe masă ceasul singur, măsurând liniştea cu maşinăria-i mortală. „Timpul... oh, timpul...!”, suspină ea, cu gândul la moarte. Iar acolo, în grădină, sub portocal, „copilul” plângea mai departe, cu scâncetele-i slabe de pe lumea cealaltă.

Recurse la toate cele în care credea. De ce oare nu se

lumina de ziuă în clipa aceea sau nu murea odată? Nicicând n-a crezut că frumuseţea avea s-o coste atâtea sacrificii. În momentul acela – ca de obicei – continua s-o chinuiască mai presus de spaimă. Şi mai prejos de spaimă o torturau fără răgaz insectele neîndurătoare. Moartea i se prinsese de viaţă ca un păianjen care o muşca turbat, hotărât s-o răpună. Dar amâna clipa de pe urmă. Mâinile ei, mâinile pe care bărbaţii le strângeau prosteşte, cu vădită furie animalică, zăceau nemişcate, paralizate de frică, de groaza iraţională care-i pornea dinlăuntru, fără niciun rost, numai pentru că se ştia abandonată în casa aceea veche. Se străduia să reacţioneze, şi nu putu. Spaima pusese cu desăvârşire stăpânire pe ea, şi nu slăbea defel, neclintită, înverşunată, aproape concretă; de parc-ar fi fost o fiinţă invizibilă care se hotărâse să nu-şi părăsească odaia. Cel mai mult o neliniştea faptul că spaima nu avea nicio justificare, că era o spaimă unică, fără raţiune, o spaimă bezmetică.

Saliva îi ajunsese spumă pe limbă. Era chinuitor să simtă între dinţi lichidul acela vâscos ce i se lipea de cerul gurii şi curgea fără să-l poată opri. Era o dorinţă diferită de sete. O dorinţă nestăvilită pe care o simţea pentru prima oară în viaţă. Preţ de o clipă uită de frumuseţe, de insomnie, de spaima fără noimă. Nu se mai recunoştea pe sine. Crezu un moment că-i ieşiseră microbii din trup. Simţea că i se scurseseră în salivă. Da, totul era foarte bine. Era bine că insectele ieşiseră din ea şi acum va putea dormi, dar trebuia să găsească şi un mijloc pentru a scăpa de răşina aceea care-i încleia limba. Dac-ar putea ajunge până la cămară şi... Dar ce gând o străfulgerase? Se înfioră. Nu simţise niciodată „dorinţa asta”. Violenţa chinului o vlăguise, zădărnicind împietrirea în care trăise orbeşte în toţi aceşti ani, din ziua în care îngropaseră „copilul”. Era o prostie, însă nu putea mânca o portocală. Ştia că el, „copilul”, ajunsese până în flori şi că fructele din

toamnă aveau să fie pline de carnea lui, îngheţată de îngrozitoarea suflare a morţii. Nu. Nu le putea mânca. Ştia că sub orice portocal de pe lume se afla îngropat un copil care îndulcea roadele cu praful oaselor lui. Totuşi, acum trebuia să mănânce o portocală. Era singurul leac pentru lichidul acela vâscos care o îneca. Ce prostie să creadă că el se afla într-un fruct! Va profita de momentul acela în care frumuseţea încetase s-o mai doară ca să ajungă la cămară. Însă... nu era ciudat? Pentru prima oară în viaţă simţea cu adevărat dorinţa să mănânce o portocală. Se înveseli, bucuroasă. Ah, ce desfătare! Să mănânce o portocală. Nu ştia de ce, dar nu simţise nicicând o dorinţă mai aprigă. Avea să se scoale, fericită că a devenit iar o femeie normală, cântând voioasă va ajunge în cămară: cântând voioasă, ca o altă femeie născută de curând. Avea să ajungă chiar şi în curte şi...

... Amintirea o trăda din nou. Îşi aducea aminte că încercase să se scoale şi că nu mai era în pat, că trupul îi dispăruse, că nu mai găsea în jur cele treisprezece cărţi favorite şi că ea nu era ea. Acum parcă n-avea trup, plutind aiurea peste un neant total, prefăcută într-un crâmpei amorf, minuscul. Nu putea să-şi amintească exact ce se întâmplase. Era buimăcită. Avea doar senzaţia că cineva o împinsese în gol de pe marginea unei prăpăstii. Şi nimic altceva. Dar acum nu avea nicio reacţie. Se simţea prefăcută într-o fiinţă abstractă, imaginară. Se simţea prefăcută într-o femeie fără trup, de parcă pe neaşteptate ar fi pătruns în înalta şi necunoscuta lume a spiritelor pure.

I se făcu iar frică. Însă era o frică diferită de cea de până acum. Nu mai era spaima pricinuită de plânsul „copilului”. Era o groază pe care i-o stârnea noua ei lume, stranie, misterioasă şi necunoscută. Şi când se gândea că, la urma urmelor, totul se petrecuse atât de nevinovat, cu atâta naivitate din partea ei! Ce va zice maică-sa când va veni şi

va afla ce s-a întâmplat? Începu să-şi imagineze alarma vecinilor când îi vor deschide uşa odăii şi vor descoperi că patul era gol, că zăvoarele erau neatinse, că nimeni nu putuse intra sau ieşi, şi totuşi ea nu se afla acolo. Îşi imagină expresia disperată a mamei căutând-o prin toată camera însăilând presupuneri, întrebându-se „ce s-o fi întâmplat cu fata mea?” Vedea limpede scena. Vor da buzna vecinii şi vor începe să facă diverse comentarii – unele răutăcioase – în legătură cu dispariţia ei. Fiecăruia îi vor trece prin cap tot felul de gânduri, după cum îi e firea. Fiecare va încerca să dea explicaţia cea mai logică, sau măcar pe cea mai acceptabilă, în vreme ce mama va da fuga pe coridoare, deznădăjduită, strigând-o pe nume.

Şi ea va fi acolo. Va savura momentul, de-a fir a păr, din vreun ungher, de pe tavan, din crăpăturile de pe perete, de oriunde; din unghiul cel mai potrivit, ocrotită de starea-i nematerială, în afara spaţiului. Gândurile acestea o linişteau. Acum era conştientă de greşeala ei. Nu putea da nicio explicaţie, nu putea lămuri nimic, nu putea consola pe nimeni. Nicio fiinţă nu va putea afla prefacerea ei. Acum – poate pentru prima oară când avea nevoie de ele – nu va mai avea gură, braţe, pentru ca toţi să-şi dea seama că ea se afla acolo, în colţul ei, despărţită de lumea tridimensională printr-o distanţă de netrecut. În noua-i viaţă era izolată, în imposibilitate de a percepe senzaţii. Dar în fiecare clipă ceva vibra în ea; o înfiorare ce o străbătea, copleşind-o, o făcea să cunoască acest univers diferit care se mişca în afara lumii ei. Nu auzea, nu vedea, dar era conştientă de sunetele şi de imaginile acelea. Şi acolo, în înaltul lumii ei supreme, începu să simtă atmosfera tulburătoare care o învăluia.

Abia de o clipă – după lumea noastră trecătoare – se înfăptuise prefacerea, astfel încât doar acum ea începu să afle modalităţile, caracteristicile noului sălaş. De jur-împrejur domnea un întuneric adânc, primordial. Până

când va dăinui oare bezna aceea? Va trebui să se obişnuiască pe veci cu ea? Zbuciumul îi spori când îşi dădu seama că era adâncită în tenebrele de nepătruns: s-o fi aflând oare în limb? Se înfioră. Îşi aminti tot ce auzise uneori despre limb. Dacă se afla într-adevăr acolo, alături de ea pluteau alte suflete neprihănite ale copiilor morţi nebotezaţi, care s-au stins din viaţă într-o mie de ani. Încercă să caute în beznă vecinătatea altor fiinţe, care trebuie să fi fost mult mai pure, mai naive decât ea. Izolată cu desăvârşire de lumea materială, condamnată la o viaţă lunatică, pe veci. Poate că acolo era şi „copilul”, străduindu-se să găsească o ieşire pentru a ajunge iar în trupul lui.

Dar nu. De ce-ar trebui să se afle în limb? Să fi murit oare? Nu. Pur şi simplu a fost o prefacere, o trecere firească de la lumea materială la o lume mai uşoară, mai puţin complicată, din care dispăruseră toate dimensiunile.

Acum nu era obligată să mai îndure insectele acelea pe sub piele. Frumuseţea i se năruise. Acum, în starea aceea elementară, putea fi fericită. Deşi... vai!, nu chiar fericită, fiindcă acum dorinţa ei cea mai arzătoare – dorinţa de a mânca o portocală – ajunsese imposibil de îndeplinit. Numai şi numai pentru asta ar fi vrut să se mai afle în viaţa ei dinainte. Pentru a-şi putea astâmpăra pofta de fructul acrişor, ce stăruia şi după prefacere. Încercă să se orienteze pentru a ajunge la cămară şi a simţi măcar proaspăta şi acrişoara tovărăşie a portocalelor. În clipa aceea descoperi o dimensiune necunoscută a lumii ei: se afla pretutindeni în casă, în curte, pe tavan, sub portocalul unde dormea „copilul”. Se afla în toată lumea materială de dincolo. Şi totuşi nu se afla nicăieri. Începu să se frământe iar. Nu mai era stăpână pe ea însăşi. Acum se supunea unei voinţe supreme, era o fiinţă inutilă, absurdă, nevolnică. Fără să ştie de ce, se întristă. Aproape că începu să ducă dorul frumuseţii dinainte: al frumuseţii pe

care ea o risipise ca o proastă.

Dar un gând uimitor o însufleţi. Nu auzise oare că sufletele neprihănite pot pătrunde după bunul lor plac în orice trup? Ce avea de pierdut, la urma urmelor, dacă încerca? Se strădui să-şi amintească cine din cei ai casei ar putea fi supus încercării. Dacă ar reuşi să-şi atingă ţelul, ar fi mulţumită: ar putea mânca portocala. Căzu pe gânduri. La ora aceea servitorii lipseau de obicei. Mama nu sosise încă. Însă nevoia de a mânca o portocală şi, pe deasupra, curiozitatea de a se vedea încarnată într-un trup diferit de al ei o obligau să se grăbească. Nu vedea însă în preajmă pe nimeni în care s-ar fi putut încarna. Era un motiv dezolant: în casă nu era nimeni. Va fi nevoită să trăiască veşnic izolată de lumea din afară, în universul ei suspendat în aer, fără să poată mânca cea dintâi portocală. Şi totul dintr-o prostie. Mai bine ar fi suportat încă ani mulţi frumuseţea aceea ostilă, în loc să se distrugă pe veci, să se dea bătută ca un animal încolţit. Prea târziu însă.

Avea să se retragă, dezamăgită, într-o regiune îndepărtată a universului, un ţinut unde ar putea uita de toate trecutele-i dorinţe pământeşti. Dar ceva o făcu să dea brusc înapoi. Pe tărâmul ei necunoscut se simţi strălfulgerată de făgăduinţa unui viitor mai bun. Da, exista o făptură în casă în care s-ar putea reîncarna: pisica! Şovăi însă. Era greu să se împace cu gândul de a trăi într-un animal. Ar avea o blană moale, albă, şi în muşchi o mare energie pentru sărit. Noaptea şi-ar simţi ochii strălucind în beznă precum doi tăciuni verzi. Şi ar avea nişte dinţi albi, ascuţiţi, zâmbindu-i mamei din adâncul sufletului ei felin cu un zâmbet larg şi bun de animal. Dar nu... Nu era cu putinţă. Se imagină dintr-odată în trupul pisicii, străbătând iar coridoarele casei, cu cele patru labe stânjenitoare şi coada aceea mişcându-se aiurea, fără niciun ritm, străină de propria voinţă. Cum avea să fie oare viaţa ochilor verzi şi luminoşi? Noaptea s-ar porni să miaune către cer ca să

nu-şi verse cimentul lunar pe chipul „copilului” care zăcea pe spate, sorbind picăturile de rouă. Poate că şi în condiţia aceea de pisică ar simţi frica. Şi poate că, la urma urmelor, nici n-ar putea să mănânce portocala cu gura-i carnivoră. O pală îngheţată, stârnită din străfundurile sufletului, răbufni în amintirea ei. Nu. Nu era cu putinţă să se încarneze în pisică. Îi era teamă să nu simtă într-o zi în cerul gurii, în gât, în tot organismul său patruped dorinţa cumplită de a mânca un şoarece. Se înfioră imaginânduşi-l în gura ei, odată prins. Îl simţi zbătându-se cu ultimele zvâcniri în încercarea de a scăpa, de a da fuga să se ascundă în vizuină. Nu. Orice în afară de asta. Mai bine dăinuia acolo pe vecie, în lumea îndepărtată şi misterioasă a spiritelor pure.

Era însă greu să se resemneze să trăiască în uitare pentru totdeauna. De ce trebuia să simtă dorinţa de a mânca un şoarece? Ce avea să precumpănească în această contopire între femeie şi pisică? Va precumpăni oare instinctul animal, primitiv, al trupului sau voinţa nealterată de femeie? Răspunsul a fost limpede precum cleştarul. N-avea să se teamă de nimic. Avea să se întrupeze în pisică şi să mănânce portocala râvnită. Pe deasupra, avea să fie o fiinţă stranie, o pisică înzestrată cu inteligenţă de femeie frumoasă. Va fi iar centrul atenţiei tuturor... În clipa aceea înţelese, pentru prima dată, că mai presus de toate virtuţile domnea vanitatea-i de femeie metafizică.

Aidoma unei insecte care-şi mişcă alertată antenele, îşi călăuzi energia prin toată casa în căutarea pisicii. La ceasul acela trebuie să fi stat încă pe sobă, visând că se va trezi cu un fir de valeriană în gură. Dar nu era acolo. Porni mai departe în căutarea ei, însă nu mai dădu de sobă. Bucătăria nu mai era aceeaşi. Colţurile casei i se păreau necunoscute; nu mai erau locurile întunecate pline de păianjeni. Pisica nu se afla nicăieri. Se uită pe acoperiş, prin copaci, prin canale, pe sub pat, în cămară. Găsi totul

de nerecunoscut. Unde crezu că află, ca întotdeauna, portretele strămoşilor nu găsi decât o sticluţă cu arsenic. Din acel moment a găsit arsenic prin toată casa, însă pisica dispăruse. Casa nu mai era cea dinainte. Ce s-o fi ales de lucrurile ei? De ce oare cele treisprezece cărţi favorite zăceau acum sub un strat gros de arsenic? Îşi aduse aminte de portocalul din grădină. Se repezi să-l caute şi încercă să găsească iar „copilul” în groapa lui cu apă. Dar portocalul nu se mai afla la locul lui, şi „copilul” nu era acum decât un pumn de arsenic amestecat cu cenuşă, sub o lespede grea de beton. Acum îşi dormea într-adevăr somnul de veci. Totul era diferit. Iar casa răspândea un miros pătrunzător de arsenic ce îi izbea nările parcă din străfundurile unei drogherii.

Numai atunci înţelese ea că trecuseră trei mii de ani din ziua în care râvnise cea dintâi portocală.

TUBAL-CAÍN FĂUREŞTE O STEA
(1948)

Se opri. „Celălalt” se opri şi el. Acum nu mai încăpea nicio îndoială. În zorii ultimelor zile refuzase să pătrundă în lumea aceea întunecată, nebuloasă, către care îl împingeau cu o forţă de neînfrânt toate puterile vieţii lui. Ştiuse să se împotrivească. Mai avea încă vlagă pentru a-şi concentra luciditatea care se scutura, se răzvrătea încercând să-i scape printre degete, urmărind o panoramă ce-a fost a lui într-un timp acum apus, pierdut în iarna aceea în care ploaia cădea cu stăruinţă crâncenă peste priveliştea dezolantă a morţii. El fusese acolo, în bătaia ploii, în picioare, încremenit ca o statuie, îndurând rafala de grindină ce-i sfâşia pleoapele, pe când mintea plăsmuia imagini, imaginile acelea voluptoase, amare, care i-au populat lumea. Dar nu voia să se întoarcă. Îi mai stăruia încă în gură un gust amar de sare îngheţată, de lichen verde; şi crezuse că împotrivirea – deşi dureroasă – avea să fie eficace. Îşi pusese în joc toată fărâma de vlagă ce-i mai rămânea după trecutul lui şovăielnic. Totuşi, acum se putea încredinţa că lupta fusese zadarnică. Nu i-a fost de niciun folos să se zbată ca un animal hăituit şi să-şi arate în faţa fantomelor spaimei colţii de câine lovit. Nu i-a fost de niciun folos că s-a târât cu măruntaiele scoase pentru a izgoni corbii desfrânării. Încercase să se apere pitindu-se în spatele bastionului copilăriei. Încercase să ridice între trecutul şi prezentul lui o tranşee de crini. Dar lupta i-a fost zadarnică, precum zadarnic a fost să muşte pământul plin de viermi ca să simtă pe limbă calda umezeală pe care n-a avut-o laptele mamei. Da. Acum lumea aceea venise la el. Devenise prezent, cu toată realitatea-i indestructibilă; i se impusese în faţa morţii cu o forţă mai mare decât viaţa. Acum, în ciuda împotrivirii sale îndârjite, ştia că avea să moară. Setea. Îl tot împingea spre varul zidurilor, acea

sete neostoită ce-i umplea gâtlejul trecutului său tulbure de răsărituri; fiindcă acum, în zorii ultimei zi, trebuia să înfrunte adevărul îngrozitor care tocmai se ivise în spatele lui. Era dureros să-şi dea seama că trebuia să frângă el însuşi, cu propriile braţe, mijlocul revoltei lui. Bărbatul care sălăşluia în trupul lui se înfioră. Rămase apoi neclintit, ţintuit în peticul acela de pământ unde fusese nevoit să se oprească pentru a-şi da seama că, într-adevăr, „celălalt" se întorsese iar. Simţi în ceafă privirea de piatră tare pe care-o cunoştea atât de bine, dar care acum, dezobişnuit fiind, cădea asupra lui ca un pumn de plumb ce-l obliga să şovăie, să se clatine pe picioare. Acolo se afla „celălalt". Acolo, aşteptând de bună seamă ca el să-şi reia mersul pentru a-l urmări, pentru a nu-l scăpa din ochi pe străzile unde plouase de curând. Nu se putea mişca acum. Trebuie să stau liniştit, să nu mă clintesc din loc. Voi aştepta împietrit, chiar dacă starea aceasta nesigură va mai dura şapte veacuri. Mai bine mă văd prefăcut în statuie de sare chiar aici şi să nu privesc în urmă precum femeia din Biblie. Poate că, dacă întorc capul, o să mă întâlnesc faţă în faţă cu „celălalt". Poate că e acelaşi care m-a urmărit în toţi anii aceştia zbuciumaţi.

Acum, ţinându-şi răsuflarea, putea să-şi dea seama că „celălalt" respira şi el. Nu luase aminte înainte. „Nu ţi-ai dat seama când a venit prima oară şi te-a însoţit trei ani în şir?" „Nu. Dar acum, împresurat de liniştea tulburătoare din jur, cu nervii încordaţi, pot simţi ritmul lent, blând, uneori imperceptibil, ce se face auzit uşurel, ca dintr-un plămân îndepărtat. Însă, la urma urmelor, oricine ar putea garanta că e vorba de o respiraţie normală. Nu era nimic extraordinar în lentoarea aceea, în ritmul acela îndurerat." „Poate că celălalt e un om în carne şi oase, un prieten de-al tău care vrea să-ţi joace o festă!" „Nu. Este «celălalt». Aşa mă încredinţează neaşteptatul val fierbinte ce mă loveşte în ceafă. Nimeni n-ar putea confunda mirosul acela, izul de

alcool şi drogherie. Numai propria umbră vie poate isca asemenea miros.”

Pentru că frica se oprise precum o zăgăzuire de metal în vertebrele sale, putea şti acum că avea să moară. Un fior ce i se stârni în unghii şi prinse să-i urce uşurel, ca un abur de eter, de-a lungul pulpelor, al coapselor – coapsele lui! –, lăsând în drumul vertical o zonă tremurătoare pe care mai târziu picioarele aveau s-o prefacă în ciment. Membrele-i sprintene şi robuste nu erau altceva decât două coloane de beton, doi copaci de plumb. Şi, mai sus, în pântece, bura aceea care devenea tot mai ascuţită, mai pătrunzătoare, până ajunse o muşcătură cruntă ce-i sfârteca în două rodul cald al inimii. Mâna tremurătoare căută neclintita vecinătate a zidului; dar fu prea târziu. Braţul i se pierdu acolo, într-un hău nesfârşit, de parcă l-ar fi întins ca să apuce amarul gâtlej al morţii. Nimeni nu-l putea opri din căderea fatală. Parcă o mână de gheaţă, descărnată l-ar fi împins în gol de pe marginea unei prăpăstii. A simţit cum cade nedesluşit spre străfundurile unui alt timp, un timp diferit, deja uitat. Ca şi când în căderea bezmetică ar vedea cum se perindă în sus o rapidă succesiune de vârste ce fuseseră odinioară ale lui, iar acum i se înfăţişau în tot adevărul lor sfâşietor, în lâncedele-i dimineţi de insomnie. Se îndrepta într-acolo, spre străfundurile abisului, pe un drum vertical, drept; pe o linie perpendiculară de patru sute de ani. Da. Era vârtejul. Din nou vârtejul. „Cum se numea vârtejul?” „Nu. Nu-mi aduc aminte. Nu mă întrebaţi de nume. Nu-mi mai vorbiţi acum! Vreau să mă lăsaţi singur cu moartea mea, cu moartea aceea pe care am cunoscut-o cu doisprezece ani în urmă când mă întorceam acasă clătinându-mă, transfigurat de fierbinţeală, învăluit în calda suflare a acelei lumi artificiale care era a mea.” „A ta?” „Da. Iat-o aici, liniştită, în buzunar. Taci, că se trezeşte! Nu vezi că sărăcuţa de ea e tristă fiindcă i se crapă ochii albaştri? Lasă-ne aici, singuri, că o să mâncăm

pulpa asta împreună cu moartea noastră. Mâine o să trec pe străzi cu copleşitoarea-mi irealitate de lunatic, sorbind strop cu strop zorile cu foamea aceea de animal îndărătnic; cu toată răzvrătirea ce mă obliga să mă simt frumos; frumos şi singur sub cerul amar al cocainei. Nu. Timp şi spaţiu...!" „Cine s-a încumetat să rostească ăste două cuvinte? Nu vă daţi seama că mi-e teamă de ele? Dar nu, căci nu există, timp şi spaţiu! Spaţiu şi timp... Lasă-le aşa, invers, pe dos; aşa-mi place să le văd, pe dos!" „Ce naiba cauţi dumneata aici? N-o să-l găseşti. N-o să găseşti vârtejul, fiindcă l-am dus deja la culcare. Sărmanul. Era atât de istovit în pântecele meu, că l-am dus la culcare. Acesta-i vârtejul meu. Acum, adormit, a lăsat luceferii să-i intre în ochii albaştri. Nu te mişca!" „Ce-ai păţit la obrazul stâng? Iertaţi-mă, domnişoară, am uitat chibriturile. Încă o ţigară, vă rog. Mulţumesc. Dar nu sunteţi femeia de pe scară? Nu. Eu v-am văzut în altă parte. Poate că da... Iată, ăsta-i portretul tatălui tău mort. Nu mă întreba de tata, căci el trăia pe lumea cealaltă. Era un bătrân deşirat, străveziu, cu un tic la obrazul stâng. Ochii îi erau mari şi holbaţi. Uită-te la el, la portretul de pe perete. Nu vezi că-i la fel? Priveşte-l cu luare aminte şi ai să vezi că şi portretul are un tic la obrazul stâng. Bietul bătrân! Acum zace îngheţat, acolo jos, cufundat printre viermi, iar oasele-i zornăie în urechea morţii. Lasă-l liniştit, că are încă înfipte în pulpe cele paisprezece cuie. A murit ca un Crist cu picioarele ţintuite, în vreme ce ziua îi jelea asfinţituri dintr-o parte. Dar acum doarme precum vârtejul. Iată-i acolo, împreună ca doi fraţi, temându-se că li se vor crăpa ochii albaştri. I-au îngropat privind în sus. Dar, era să uit, vorbesc cu dumneavoastră fără să vă cunosc. Nu sunteţi femeia de pe scară? Timp şi spaţiu. Ah, şi dumneavoastră ştiţi povestea asta! Dar de ce spuneţi asta?" „Spaţiu şi timp... Aşa da; ce mult îmi place să le văd pe dos!"

Acum era altul. Inima, care cu o clipă în urmă îi zvâcnea

zbuciumat în piept, prinse să dispară. Un val de beatitudine, de linişte îi năpădea cugetul şi-l făcea să se simtă uşor, aerian, de parcă forţa gravitaţiei ar fi încetat să-şi exercite influenţa asupra trupului său. Uită – acum de-a binelea – că în spate îl pândea „celălalt”, aşteptând să facă el primii paşi. Prefera să rămână aşa, nădăjduind ca tata să scape din moartea în care-l scufundaseră portretele şi să înceapă să crească fără măsură. Da. Era frumos tata când se dădea jos din ramă şi venea să se aşeze la marginea patului. El îl vedea iar – cum îl văzuse pe furiş în copilărie –, înfigându-şi acul spre a depozita germenul somnului în pulpa lui. Chipul lui căpăta încetul cu încetul culoarea ţărânii murdare, plumburii, iar trupul îi devenea uriaş în încăpere. El ghicea trupul care creştea necontenit, luând forme bezmetice, ramificându-se pe tavanul ce începea să se clatine. Simţea o copleşitoare mândrie filială văzându-l cum îşi lungeşte gâtul spre a trăi clipa în care tata împingea acoperişul casei ce se prăbuşea cu zgomot asurzitor. Tata nu era pe atunci tatăl lui. Era un bărbat înalt şi ascuţit; dureros de ascuţit, parcă cioplit într-un strigăt. Îl auzea cântând cu plămânii lui zdraveni în cele patru zări, făcând cu vocea lui să tremure rădăcina trainică a copacilor, năucind oamenii, prefăcând oraşele în praf şi pulbere, doborând Bisericile de la înălţimea pumnului său pentru a întâmpina cu o înfiorare de clopote cumplita veselie de copil barbar. Iată fruntea lui tot mai înaltă, alungând porumbeii în călătoria-i în sus, în căutarea cerului adânc şi întunecat, cerul acela de scrum stins, tulbure, văduvit de luceferi, ce-i agita uriaşele aripi, monstruoasele aripi de liliac pe umerii de neînvins. Ah, tatăl lui era stăpânul lumii! Pe pământul devastat rămânea doar el, îndurerat, transformând natura, împărţind râurile, mările, de fiecare dată mai nemulţumit de opera lui, precum un dumnezeu plictisit în prima dimineaţă a potopului.

Dar înălţarea aceea va dura doar câteva clipe efemere. Îl şi vedea descrescând. În curând avea să se prefacă într-o fiinţă măruntă, infimă, care se va dubla şi se va multiplica prin toate ungherele încăperii într-un pumn de forme egale, identice, mişcătoare, fugind înnebunite, ca nişte furnici împrăştiate de foc. Lui îi plăcea să asiste la sărbătoarea aceea monstruoasă; simţea o plăcere nesfârşită, o plăcere fără noimă, văzându-şi tatăl multiplicat. Simţea satisfacţia de a încolţi armata de liliputani ce se îngrămădeau îngroziţi prin colţuri, ciocnindu-se unii de alţii, multiplicându-se tot mai rapid până ajungeau să umple camera până la refuz. Prima oară s-a simţit descumpănit; acum se familiarizase însă cu priveliştea aceea de zi cu zi. Nu se mai minuna să-şi vadă tatăl multiplicat pretutindeni, pe mese, pe sub paturi, peste cărţi, fugind înspăimântat prin gaura de şoareci. Dimpotrivă: nu mai putea trăi fără această petrecere zilnică. Simţea o satisfacţie de copil mare atunci când izbutea să prindă în căuşul mâinii zece-cincisprezece dintre marionetele mărunte şi să le ridice până în dreptul ochilor. Le vedea mai bine aşa. Se desfăta privind expresia îngrozită ce schimonosea chipul liliputanilor când se chinuiau să-şi menţină echilibrul pentru a nu aluneca pe jos. Toţi erau leiţi, cu desăvârşire leiţi: palizi, pământii, cu acelaşi tic nervos pe care l-a avut tatăl lui, iar apoi portretul tatălui, la obrazul stâng. Cu toate coapsele pline de vânătăi, de găuri adânci, mirosind a alcool, a droguri de noapte. Cu ce satisfacţie îi vedea tremurând când prindea să-şi strângă degetele, să-şi închidă mâna ca să-i strivească, să-i facă zob în pumn! Era curios să-i vadă fugind iute printre mobile, înecându-se în acvarii, devoraţi de peştii hămesiţi. Tatăl, multiplicat, era atunci o năvală scârboasă de şoareci.

Acum înţelegea totul perfect. Întoarcerea „celuilalt” implica revenirea tuturor acelor senzaţii morboase a căror

dureroasă experienţă, chiar şi după regenerare, îl împingea mai departe, cu o forţă nestrămutată, spre tărâmul devastator al febrei. Încercă să-şi aducă aminte când l-a văzut pentru prima oară pe „celălalt”, dar vârtejul se înteţea, îi ajungea în stomac, rotitor, necontenit. Se strădui să se agaţe, cu o disperare de animal rănit, de o singură idee, ca de un catarg, în toiul acelei înfiorătoare furtuni cerebrale, însă toate se spulberau fulgerător, contopite într-un iureş bezmetic de amintiri. Lumea cedă brusc sub trupul lui şi funia i se strânse – încă o dată, ca-n prima noapte – în jurul gâtului. Nu. De data asta nu poate da greş. Auzul îmi stă la pândă aşteptând momentul în care vertebrele cervicale se dezarticulează. Astăzi vreau cu adevărat să aud acest scrâşnet cumplit. Aşa. Aşa... Iertaţi-mă, nu sunteţi dumneavoastră femeia de pe scară? Timp şi spaţiu. Nu. Aşa nu. Spaţiu şi timp... Aşa, cu susu-n jos! Ce bine! Să nu spună nimeni acum că sunt un laş, că n-am fost în stare să mă spânzur de un copac, de o bârnă, ca să mi se frângă pentru totdeauna şira spinării. „Suntem amatorii de marijuana, suntem invertiţii!” Cine spune „asta” în spatele meu? Astăzi femeia nu va veni. Nu. Să se ducă într-altă parte cu scara ei cu tot. Mâine mă vor găsi spânzurat de tavan ca un fruct, cu vocea gâtuită de funie. Atunci voi putea spune cu adevărat: timp şi spaţiu... Nu, spaţiu şi timp, minunat, pe dos! Pesemne am murit. Atârn de multă vreme de funia asta, legănându-mă în aer. Sunt deja rece. Drace, mai-mai că încep să putrezesc! Acum n-o să mai vină nimeni cu corul de voci lunatice să-mi strige în urechi: „Suntem amatorii de marijuana...!” Auzi afară glasuri care-l strigau tânguitor pe nume, cu un accent aproape matern, iar nişte lovituri zdravene date de un umăr vânjos făceau să tremure pereţii încăperii. Veşnica poveste! Cineva auzi zgomotul, şi vecinii se adunară în casă. Acum, ca şi în alte rânduri, uşile aveau să se prăbuşească sub greutatea tuturor umerilor de acolo, care

împingeau cu înverşunare, încercând să-l smulgă din ghearele morţii „Ce laş, ce prost mai sunt! Şi totul din pricina slăbiciunii mele! Pentru că mi-e frică de cercul acesta îngheţat ce s-a oprit o clipă să-mi strângă tâmplele, gata să-mi zdrobească oasele. Poate ar fi fost mai potrivit cu demnitatea mea să mă fi găsit cu capul într-o oglindă de sânge. Poate ar fi fost mai bine să fi răsfăţat nările morţii cu un trandafir de pulbere."

Atunci începu să-şi dea seama de prezenţa „celuilalt". Şi-l închipuia pretutindeni. Ascuns prin unghere, în spatele uşilor; spionându-i orice gest, orice mişcare. Reuşea să-i vadă silueta alunecoasă, fuga precipitată. În sufragerie „îl" vedea luând-o la goană după ce vărsase o sticluţă cu laudanum peste alimente. Se afla în toate părţile, multiplicat, dedublat precum tatăl lui: în casă, în oraş, în lumea întreagă. Noaptea „îl" auzea, gâfâind, cum se opinteşte să dărâme pereţii ca să pătrundă până la el în cameră şi să-l sugrume, să-i străpungă pleoapele cu ace înroşite în foc, să-i ardă tălpile cu fierul roşu. Nu. Nu pot dormi în noaptea asta. „Celălalt" va profita de momentul în care voi închide ochii pentru a doborî uşile şi a intra să-mi coasă cearşafurile. L-am simţit cum încearcă să-mi vâre ghimpi de portocali între unghii şi carne. Trebuie să mă apăr. Trebuie să bat în cuie uşa asta, să pun două scânduri groase în cruce, ca să nu poată intra. Iar pe dinăuntru, aici, un lacăt. Dincoace altul. Şi încă unul. Chiar astăzi o să pun o duzină de lacăte. O mie de lacăte! Şi de jur-împrejurul patului o să ridic o baricadă, o adevărată tranşee.

Voi aşeza un clopot în mijlocul încăperii. Dar de unde ai să faci rost de un clopot? Cine-i acolo în colţ şi mă întreabă? Cine! Un clopot! De ce oare cuvântul „clopot" va răsuna precum clopotele? Cum de unde o să fac rost de un clopot? Domnişoară, vreau să cumpăr un clopot. Ca să-l aud pe „celălalt" când vine să mă sugrume. Vindeţi-mi o

duzină de clopote. Dar nu sunteţi dumneavoastră femeia de pe scară? Un clopot! Ce cuvânt frumos! Domnişoară, puteţi să-mi spuneţi ce culoare au cuvintele? Sunt cuvinte ce se sparg ca clopotele. Ce spuneţi?

Că-s nebun? Aiurea! Un... Dar să fiu oare nebun? Nebun în timp şi în spaţiu! Spaţiu şi Timp... Aşa, cu majuscule şi pe dos! „Dar nu vezi că «celălalt» vine încoace? Nu-l lua în seamă dacă te întreabă de femeia de pe scară."

Însă a fost într-o zi, dis-de-dimineaţă, ca acum, când a reuşit să-l simtă pe „celălalt" fizic. Într-o dimineaţă în care, întorcându-se acasă, a avut senzaţia certă că îl urmărea cineva. „Celălalt" s-a oprit – cum s-a oprit şi acum. Linişte. Nimeni nu rupea calmul acela îngrozitor, liniştea exasperantă. Ar trebui să mai meargă două-trei străzi. Era drumul obişnuit de la cârciumă acasă. Drumul pe care îl făcuse zilnic în zori, fără să ia aminte, aproape automat. Însă acum ştia că stătea cineva, necruţător, în spatele lui. Aşteptă o clipă, încercând să-şi ţină respiraţia agitată, străduindu-se să oprească valul de sânge care-i urca spre cap. Auzul – auzul acela al lui în stare să perceapă căderea unui ac – era atent la toate semnalele. În depărtare, un orologiu bătu de trei. Fură trei bătăi lente, blânde, ce-i răsunară în urechi dătătoare de speranţă, de parc-ar fi venit dintr-o clopotniţă vie care ar fi urmărit să-l trezească din frică. Fusese copleşit de frică. Frică, eu! Eu, care am înfruntat în trei rânduri morţile de toate culorile şi m-am întors întotdeauna teafăr de la luptă! Începu să reacţioneze. N-a fost oare o iluzie a urechilor mele supersensibile sau o festă mizerabilă pe care mi-a jucat-o sistemul nervos? E necesar să merg mai departe. Trebuie să mai străbat două străzi. Să înving spaima care mă paralizează ca pe un copil tâmpit.

Încet, dar hotărât, îşi reluă mersul. „Celălalt" o porni şi el. Auzi limpede paşii pe caldarâm. Erau zgomote la unison, simultane, precise. Da. Cineva venea în urma lui.

Acum nu-l mai simţea ca în alte dăţi. Acum îl auzea, aproape că îl putea pipăi în spatele lui. O forţă supranaturală îl împinse, îl obligă s-o ia la fugă pe strada pustie. Se împotrivi. Rămase o bună bucată de timp nemişcat, încremenit. Nu-şi putea aminti cât stătuse aşa, dar în toiul acelui vălmăşag de amintiri era ceva de care avea să-şi amintească veşnic: pala îngheţată ce-i biciui obrazul atunci când, foarte iute, se învârti pe călcâie şi se pomeni faţă în faţă cu „celălalt”. Ce a văzut n-ar putea uita câte zile va mai avea!

Funia i se strânse în jurul gâtului, acum într-adevăr pentru totdeauna. Simţi scrâşnetul, trosnetul înfiorător al vertebrelor de la ceafă dezarticulându-se. În camera de alături cineva spunea nu ştiu ce lucruri absurde, ceva în legătură cu femeia de pe scară. Şi un glas prinse să-l strige stăruitor pe nume, ca dintr-o gură în care fusese înfundat un căluş. Era un glas cunoscut, aproape prietenos; glasul „celuilalt” care se pierdea acolo jos, adânc, în străfundurile tulburi ale febrei. Şi de data asta – ca acum – se agăţă de coastele morţii precum un om care se prăbuşeşte, precum un câine bătut.

CEALALTĂ PARTE A MORŢII
(1948)

Se trezi speriat, fără să ştie de ce. Un miros acru a violete şi formaldehidă răzbătea, puternic şi atotcuprinzător, din cealaltă încăpere, amestecându-se cu aroma de flori ce şi-au deschis de curând petalele dinspre grădină, în faptul zilei. Încercă să se liniştească, să-şi recapete vlaga pe care o pierduse brusc în timpul somnului. Pesemne se crăpase de ziuă, pentru că afară, în livadă, începuse să cânte şuvoiul de apă printre legume, iar cerul era albastru prin fereastra deschisă. Cercetă camera întunecoasă, străduindu-se să-şi explice trezirea aceea bruscă, aşteptată. Avea impresia, certitudinea fizică aproape, că intrase cineva în vreme ce el dormea. Totuşi, era singur, şi uşa încuiată pe dinăuntru nu vădea în niciun fel semne de violenţă. Sus în fereastră un luceafăr. Rămase liniştit un moment, încercând parcă să-şi domolească tensiunea nervoasă care-l împinsese până la suprafaţa somnului şi, cu ochii închişi şi faţa în sus, prinse să dibuiască iar firul rupt al liniştii. Sângele zvâcnind i se adună în gât, pe când mai departe, în piept, inima se zbuciuma gata să i-l spargă, marcând un ritm agitat şi stăruitor de parcă s-ar fi întors dintr-o goană nebună. Retrăi în minte minutele dinainte. Poate că avusese un vis ciudat. Poate un coşmar. Nu. Nu era nimic deosebit, niciun motiv de spaimă în „asta”.

Mergea într-un tren (acum pot să-mi amintesc), străbătând un peisaj (visul acesta l-am avut adesea) cu natură moartă, cu pomi artificiali, falşi, având drept roade brice, foarfeci şi alte diverse (acum mi-amintesc că trebuie să-mi potrivesc părul) instrumente de frizerie. Avusese adesea visul acesta, dar niciodată nu-i stârnise asemenea spaimă. După un copac se afla fratele lui, celălalt, geamănul, cel care fusese îngropat în după-amiaza aceea,

făcând gesturi (asta mi s-a întâmplat uneori în viaţa reală) pentru a opri trenul. Încredinţat de zădărnicia semnalului, o rupse la fugă în spatele vagonului până când se prăbuşi, gâfâind, cu gura plină de spumă. Bineînţeles, visul era absurd, iraţional, dar nu justifica defel trezirea aceea zbuciumată, închise iar ochii, cu tâmplele zvâcnindu-i încă din pricina şuvoiului de sânge ce tot urca, ferm ca un pumn strâns. Trenul pătrunse într-un relief arid, sterp, searbăd, şi o durere în piciorul stâng îl făcu să-şi abată atenţia de la peisaj. Observă că avea (nu trebuie să-mi mai pun pantofii ăştia care mă strâng) un buboi la degetul din mijloc al piciorului. Cât se poate de firesc, de parcă ar fi fost obişnuit cu aşa ceva, scoase din buzunar o şurubelniţă cu care desprinse vârful buboiului. Îl puse cu grijă într-o cutiuţă albastră (oare în vis se văd culorile?) şi prin rană apăru capătul unui firicel unsuros şi galben. Fără să se tulbure, ca şi cum ar fi aşteptat să vadă firicelul acela, trase de el încet, cu precizie atentă. A fost un fir lung, nesfârşit, ce se ivea spontan, fără efort sau durere. După o secundă îşi ridică privirea şi văzu că vagonul se golise şi că nu mai rămăsese, în alt compartiment al trenului, decât fratele lui, îmbrăcat ca o femeie, încercând în faţa unei oglinzi să-şi scoată ochiul stâng cu o foarfecă.

Visul acela îi făcea cu adevărat silă, dar nu-şi putea explica de ce sângele îi năvălea acum tulbure, când înainte, după coşmaruri îngrozitoare, reuşise să-şi păstreze calmul. Îşi simţi mâinile reci. Mirosul de violete şi formaldehidă stăruia şi devenea neplăcut, aproape agresiv. Cu ochii închişi, încercând să-şi potolească respiraţia gâfâitoare, se strădui să caute o temă banală ca să se adâncească iar în visul întrerupt cu câteva minute înainte. Mă puteam gândi, bunăoară, că peste trei ceasuri trebuie să mă duc la agenţia de pompe funebre să anulez comanda. În colţ, un greier sculat cu noaptea-n cap îşi făcu auzit clopoţelul şi umplu încăperea cu glasu-i ascuţit, tăios.

Tensiunea nervoasă începu să cedeze, încet, dar sigur, şi simţi iar moleşeala, relaxarea muşchilor; zăcea lungit pe plapuma moale şi groasă, pe când trupul, uşor, fără greutate, străbătut de o senzaţie dulce de beatitudine şi istovire, îşi pierdea treptat conştiinţa propriei structuri materiale, a acelei plămezi pământeşti, grele, care-l definea, care-l plasa într-o zonă de neconfundat şi precisă pe scala zoologică, şi suporta în dificila-i arhitectură o întreagă sumă de sisteme, de organe definite geometric care-l înălţau în arbitrara ierarhie a animalelor raţionale. Pleoapele, acum ascultătoare, îi cădeau peste cornee cu aceeaşi naturaleţe cu care braţele şi picioarele i se învălmăşeau într-o grămadă de membre ce îşi pierdeau, încet, independenţa; de parcă întregul organism s-ar fi prefăcut într-un singur organ mare, total, iar el – omul – şi-ar fi abandonat rădăcinile mortale pentru a pătrunde în alte rădăcini, mai adânci şi mai puternice; în rădăcinile veşnice ale unui somn integral şi definitiv. Auzi că afară, de partea cealaltă a lumii, cântecul greierului se stingea treptat până dispăru din simţurile sale, care se întoarseră spre înăuntru, cufundându-l într-o nouă şi necomplicată noţiune a timpului şi spaţiului; ştergând prezenţa acestei lumi materiale, fizică şi dureroasă, plină de insecte şi de mirosuri acre de violete şi formaldehidă.

Molcom, învăluit în aura caldă de seninătate la care râvnise, simţi gingăşia morţii lui artificiale şi zilnice. Se cufundă într-o geografie plăcută, într-o lume uşoară, ideală: o lume parcă desenată de un copil, fără ecuaţii algebrice, fără despărţiri de îndrăgostiţi şi fără forţe ale gravităţii.

Nu putea preciza cât timp a stat aşa, în spaţiul nobil dintre vis şi realitate; dar brusc îşi aduse aminte, ca şi cum dintr-o lovitură de cuţit i-ar fi tăiat gâtul; dădu să sară şi simţi că fratele geamăn, fratele lui mort, era aşezat la marginea patului.

Şi iar îşi simţi inima ca un pumn în gură care-l împinse să facă un salt. Lumina ce se înfiripa, greierul care se spetea mai departe, singurătatea cu flaşneta-i dezacordată, aerul proaspăt ce urca din universul grădinii, totul îl făcea să se întoarcă din nou la lumea reală; însă de data asta putea înţelege pricina tresăririi de spaimă. În scurtele minute de somnolenţă şi (acum îmi dau seama) în cursul întregii nopţi, când a crezut că are un vis liniştit, simplu, fără gânduri, memoria i se fixase asupra unei singure imagini, constante, neschimbate; o imagine autonomă care i se impunea în cuget în ciuda voinţei şi a împotrivirii propriului gând. Da. Aproape fără să-şi dea seama, „acel” gând pusese stăpânire pe el, umplându-l, trăind înlăuntrul lui pe de-a întregul, ajungând să fie un fundal ce rămânea neschimbat în spatele celorlalte gânduri, alcătuind suportul, vertebra hotărâtoare în drama mentală a zilelor şi nopţilor lui. Ideea cadavrului fratelui său geamăn se înfipsese în însuşi miezul vieţii lui.

Şi acum, când îl lăsaseră acolo, în peticul său de pământ, cu pleoapele înfiorate de ploaie, acum îi era frică de el.

N-a crezut în veci că lovitura avea să fie atât de puternică. Prin fereastra întredeschisă intră din nou mirosul amestecat acum cu alt miros, a ţărână umedă, a oase scufundate în apă, şi mirosul îi ieşi bucuros în întâmpinare, cu o îngrozitoare bucurie de om sălbatic. Trecuseră multe ceasuri din momentul în care l-a văzut zvârcolindu-se pe cearşafuri, ca un câine rănit, urlând, muşcând strigătul de pe urmă ce-i umplea gâtul de sare; chinuindu-se să sfâşie cu unghiile durerea care i se căţăra pe spinare până la rădăcinile tumorii. Nu putea uita muşchii săi de animal în agonie, împotrivindu-se adevărului care i se ivise în faţă, care i se lipise de trup cu înverşunare, cu o stăruinţă imperturbabilă, definitivă ca însăşi moartea. El l-a văzut în ultimele-i momente de

agonie cruntă. Atunci când şi-a rupt unghiile de pereţi, râcâind cel de pe urmă crâmpei de viaţă ce i se scurgea printre degete, pierzând sânge, pe când cangrena se strecura, lipindu-i-se pe-o parte, asemenea unei femei implacabile. Apoi l-a văzut cum se trânteşte pe patul răscolit, cu o licărire de oboseală resemnată, asudând, când dinţii plini de spumă dezvăluiră un zâmbet oribil, monstruos, şi moartea prinse să-i fugă prin oase ca un râu de cenuşă.

Atunci m-am gândit la tumoarea care încetase să-l mai doară în pântece. Mi-am imaginat-o rotundă (acum el a simţit aceeaşi senzaţie), umflată ca un soare lăuntric, insuportabilă ca o insectă galbenă ce-şi întindea filamentele vâscoase în străfundurile maţelor. (Simţi că măruntaiele i se răsculară stârnite parcă de iminenţa unei necesităţi fiziologice.) Poate că şi eu voi avea vreodată o tumoare ca a lui. La început va fi o sferă micuţă, dar care creşte mereu, ramificându-se, mărindu-se înlăuntrul pântecelui, precum un făt. O să-l simt probabil când o să înceapă să se mişte, să se deplaseze tot mai lăuntric cu o furie de copil lunatic, strecurându-se printre intestine, orb (îşi duse mâinile la stomac pentru a-şi potoli durerea ascuţită), cu mâinile nesăţioase întinse spre umbră, căutând matricea caldă, uterul primitor pe care nu-l va găsi niciodată, în vreme ce ale sale o sută de picioare de animal fantastic se vor încâlci tot mai mult într-un cordon ombilical lung şi galben. Da. Poate că eu (stomacul!), ca fratele care tocmai a murit, am o tumoare în adâncul viscerelor. Mirosul ce venise din grădină răzbea din nou acum, puternic, respingător, învăluit într-un abur greţos. Timpul părea să se fi oprit la marginea zorilor. Pe geam luceafărul încremenise, în timp ce camera de alături, unde cadavrul stătuse toată noaptea, îşi trimetea mai departe mesajul pătrunzător de formaldehidă. Era, de bună seamă, un miros diferit de cel din grădină. Era un miros mai

tulburător, mai deosebit decât acel vălmăşag răspândit de florile pestriţe. Un miros pe care, după ce l-a simţit prima oară, l-a legat veşnic de cadavre. Era mirosul glacial şi exuberant lăsat de aldehida formică prin amfiteatre. Se gândi la laborator. Îşi aminti de viscerele conservate în alcool pur; de păsările împăiate. Carnea unui iepure saturat de formol se întăreşte, se deshidratează şi îşi pierde docila elasticitate până se transformă într-un iepure permanent, eternizat. Formaldehidă. De unde o veni oare mirosul? Singura soluţie e să stăvileşti putrezirea. Dacă noi, oamenii, am avea formol în vene, am fi ca bucăţile anatomice scufundate în alcool pur.

Auzi, acolo afară, zgomotul ploii ce se înteţea bătând în geamul întredeschis. Un aer proaspăt, desfătător şi nou intră plin de umezeală. Mâinile îi erau tot mai reci, făcându-l să simtă prezenţa formolului în artere; de parcă umezeala din curte l-ar fi pătruns până la oase. Umezeală. „Acolo” e multă umezeală. Se gândi cu o anume tristeţe la nopţile de iarnă în care ploaia va străpunge iarba şi umezeala se va cuibări să doarmă pe coastele fratelui, străbătându-i trupul ca un curent concret. I se părea că morţii au nevoie de alt sistem circulator, care să-i arunce în abisul altei morţi, inevitabile, cea de pe urmă. În momentul acela dorea să stea ploaia, iar vara să fie un anotimp veşnic şi imperios. Îi trecea prin minte că îl sâcâia stăruinţa acelui răpăit ud în geam. Voia ca lutul de prin cimitire să fie uscat, întotdeauna uscat, căci îl frământa gândul că, după ce trec cincisprezece zile, când umezeala începe să-i alerge prin măduva oaselor, nu va mai exista alt om la fel, cu desăvârşire identic cu el, acolo, sub pământ.

Da. Ei erau doi fraţi gemeni, leiţi, pe care nimeni nu-i putea deosebi la prima vedere. Înainte, când fiecare îşi trăise viaţa lui, nu erau decât doi fraţi gemeni, simpli şi separaţi unul de celălalt ca doi oameni diferiţi. Spiritual vorbind, nu exista niciun factor comun între ei. Însă acum,

când înţepeneala, îngrozitoarea realitate i se căţăra pe spinare ca un animal nevertebrat, ceva se amestecase în atmosfera lor integrală, ceva ce se arăta ca un hău, de parcă lângă el s-ar fi căscat o prăpastie sau ca şi cum, brusc, i-ar fi fost retezată dintr-o lovitură de secure o jumătate din trup; nu din trupul acela precis, anatomic, supus unei perfecte definiri geometrice; nu din trupul fizic ce acum era cuprins de groază, ci din celălalt trup care se afla mai presus de al lui, care stătuse împreună cu el în adâncul nopţii lichide din pântecele matern şi se întorcea cu el pe ramurile unei genealogii străvechi; care a curs, amestecat cu el, în sângele a patru perechi de străbunici, ivindu-se din urmă, de la începutul lumii, menţinând cu greutatea lui, cu misterioasa-i prezenţă, tot echilibrul universal. Se putea prea bine ca el să fi avut sângele lui Isaac şi al Rebecăi, să fi fost fratele lui, cel care s-a născut lipit de călcâiul lui şi a venit de-a rostogolul din generaţie în generaţie, noapte de noapte, din sărutare în sărutare, dintr-o dragoste într-alta, coborând prin artere şi testicule, până a ajuns, ca într-o călătorie nocturnă, la matricea recentei sale mame. Misteriosul drum ancestral i se înfăţişa acum chinuitor şi adevărat, acum, când echilibrul fusese rupt şi ecuaţia rezolvată definitiv. Ştia că lipsea ceva armoniei lui personale, integrităţii precise şi cotidiene: Iacob se desprinsese cu desăvârşire de gleznele lui!

În zilele în care fratele lui a fost bolnav n-a avut senzaţia asta, fiindcă figura palidă, transfigurată de febră şi de durere, cu barba crescută ajunsese diferită cu totul de a lui. Dar, îndată ce a rămas nemişcat, întins peste moartea-i absolută, au chemat un bărbier ca să „înfrumuseţeze” cadavrul. El a fost de faţă, lipit de zid, când a sosit bărbatul îmbrăcat în alb şi înarmat cu instrumentarul curat al meseriei lui. Cu precizie de maestru acoperi cu spumă barba mortului (cu gura plină de spumă, aşa l-a

văzut înainte de a muri) şi, încetişor, dezvăluind un secret îngrozitor, începu să-l radă. Atunci l-a asaltat ideea „aceea” oribilă. Pe măsură ce, în urma briciului, se ivea chipul palid şi ofilit al fratelui geamăn, el simţea că acel cadavru nu era străin de el, ci era făcut din însăşi plămada lui pământească, că era de fapt propria repetiţie. Avea strania senzaţie că rudele lor extrăseseră din oglindă imaginea lui, cea pe care el o vedea reflectată pe când se bărbierea. Acum această imagine ce răspundea fiecăreia dintre mişcările lui căpătase independenţă. El o văzuse bărbierindu-se şi-n alte rânduri, în toate dimineţile. Dar asista la dramatica experienţă că alt bărbat rădea barba imaginii din oglinda lui, făcând abstracţie de propria prezenţă fizică. A avut certitudinea, siguranţa că, de s-ar fi apropiat în momentul acela de un geam, ar fi dat de neant, chiar dacă fizica n-ar avea o explicaţie exactă pentru acest fenomen. Era conştiinţa dedublării! Disperat, încercând să reacţioneze, pipăi zidul neclintit care i se păru, când îl atinse, un curent de siguranţă. Bărbierul îşi terminase munca şi cu vârful foarfecilor închise pleoapele cadavrului. Noaptea îi rămase tremurătoare înăuntru, în nedezminţita singurătate a trupului desprins. Aşa erau leiţi. Doi fraţi identici, repetaţi în chip tulburător.

Atunci, luând aminte cât de strâns erau legate aceste două naturi, i se năzări că avea să se întâmple ceva extraordinar, neaşteptat. Îşi imagină că despărţirea celor două trupuri în spaţiu era numai aparentă, când, în realitate, amândoi aveau o natură unică, totală. Poate că, atunci când descompunerea organică îl va atinge pe cel mort, şi el, cel viu, va începe să putrezească în lumea-i însufleţită.

Auzi cum ploaia prinse să bată tot mai stăruitor în geam şi greierul îşi rupse pe neaşteptate corzile. Mâinile îi erau acum îngrozitor de reci, de o nesfârşită răceală neomenească. Mirosul de formaldehidă, pătrunzător, îl

făcu să se gândească la posibilitatea de a urmări putrefacţia pe care i-o transmitea fratele geamăn de acolo, din groapa-i îngheţată. Asta-i absurd! Poate că fenomenul e invers: influenţa trebuia s-o exercite el, care rămânea în viaţă, cu energia, cu nucleul său vital! Poate – în privinţa asta – atât el, cât şi fratele lui se vor păstra neatinşi, menţinând un echilibru între viaţă şi moarte, pentru a se feri de descompunere. Dar cine ar putea să-i dea asigurări? Nu era oare posibil şi ca fratele îngropat să nu putrezească, pe când descompunerea, cu tentaculele sale albastre, urma să-l năpădească pe cel viu?

Se gândi că ultima ipoteză era cea mai probabilă şi se resemnă să aştepte venirea ceasului cumplit pentru el. Carnea îi devenise moale, adipoasă, şi a crezut că simte cum o substanţă ca sineala îl acoperea cu desăvârşire. Adulmecă în jos spre propriile mirosuri ale trupului, însă numai formolul din camera de alături îi agită membranele olfactive cu o înfiorare îngheţată, de neconfundat. Apoi nu l-a mai tulburat nimic. În colţul lui, greierul se strădui să-şi reîncepă psalmodia, în vreme ce o picătură groasă şi precisă începu să se prelingă de pe tavan chiar în mijlocul încăperii. O auzi căzând fără să fie surprins, căci ştia că în locul acela lemnul e stricat, dar îşi închipui picătura născută din apă proaspătă, binefăcătoare, care venea din cer, dintr-o viaţă mai bună, mai cuprinzătoare şi mai puţin înţesată de fenomene fără noimă, ca dragostea, sau digestia, sau îngemănarea. Poate că picătura avea să umple camera într-un ceas sau într-o mie de ani şi o să topească armura aceea muritoare, substanţa vană care poate – de ce nu? – peste câteva clipe n-avea să mai fie decât un amestec păstos de albumină şi ser. Acum totul era la fel. Între el şi mormântul său nu se interpunea decât propria moarte. Resemnat, auzi picătura, groasă, grea, precisă, care cădea în lumea de dincolo, în lumea înşelătoare şi absurdă a animalelor raţionale.

DIALOGUL OGLINZII
(1949)

Bărbatul din încăperea din faţă, după ce dormise ore în şir ca un prunc, uitând de grijile şi necazurile de dis-de-dimineaţă, se trezi când se luminase de-a binelea şi zgomotul oraşului umplea – până la refuz – aerul camerei cu uşa întredeschisă. Se gândi pesemne – dacă nu cumva era stăpânit de o altă stare de spirit – la copleşitoarea obsesie a morţii, la frica lui absolută, la bulgărele de noroi-lut din propria plămadă – pe care acum fratele lui trebuie să-l fi avut sub limbă. Dar soarele vesel ce lumina grădina îi abătu atenţia spre altă viaţă, mai obişnuită, mai pământească şi poate mai puţin adevărată decât îngrozitoarea-i existenţă lăuntrică. Îşi ducea viaţa de bărbat obişnuit, de animal cotidian, care-l făcu să-şi amintească – fără să ţină seama de sistemul lui nervos, de ficatul lui delicat – de iremediabila imposibilitate de a dormi ca un burghez. Se gândi – şi în asta era, desigur, o fărâmă de matematică burgheză – la încurcătura de cifre, problemele financiare de la birou.

Opt şi douăsprezece. Precis că voi ajunge târziu. Îşi plimbă buricele degetelor pe bărbie, pipăindu-şi apoi obrazul. Pielea aspră, presărată cu ţepi crescuţi, îi lăsă prin antenele degetelor impresia de păr tare. Apoi, cu palma mâinii întredeschise, îşi pipăi chipul, distrat, cu grijă, cu senina împăcare a chirurgului care cunoaşte nucleul tumorii, şi de pe suprafaţa moale i se întipări pe dinăuntru certitudinea adâncă a unui adevăr care, uneori, îi însoţise zbuciumul. Acolo, sub buricele degetelor – şi după burice, până la os –, irevocabila-i condiţie anatomică îngropase o ordine de elemente alcătuitoare, un compact univers de ţesuturi, ridicându-şi armura de carne la o înălţime mai puţin trainică decât firească şi cea de pe urmă aşezare a oaselor.

Da. Cu capul pe pernă, adâncit în moliciunea ei, cu trupul întins spre odihna organelor lui, viaţa avea o savoare orizontală, o armonizare mai bună a propriilor principii. Ştia că, prin infimul efort de a închide ochii, acea lungă, acea istovitoare corvoadă care-l aştepta va începe să se desfăşoare într-o atmosferă necomplicată, fără compromisuri cu timpul şi nici cu spaţiul: fără să fie nevoie ca, împlinind-o, această aventură chimică ce-i constituia trupul să sufere cea mai neînsemnată pierdere. Dimpotrivă, aşa, cu pleoapele închise, făcea o economie absolută de resurse vitale, o absenţă totală de uzură a organelor. Trupul lui cufundat în apa viselor s-ar putea mişca, trăi, evolua spre alte forme existenţiale, în care lumea-i reală să aibă, pentru necesitatea lui intimă, o densitate de emoţii identică – dacă nu chiar mai mare – cu aceea de care nevoia de a trăi ar fi complet satisfăcută, fără ca aceasta să fie în detrimentul integrităţii lui fizice. Ar fi – atunci – mult mai uşoară corvoada de a convieţui cu fiinţele, cu lucrurile, acţionând totuşi în acelaşi fel. Iar mersul cu autobuzul, rezolvatul ecuaţiilor de la birou ar fi elementare şi necomplicate în visul lui şi i-ar produce, la urma urmelor, aceeaşi satisfacţie lăuntrică.

Da. Mai bine s-o facă în felul acesta artificial, cum o şi făcea deja, căutând în camera iluminată direcţia oglinzii. Cum ar fi continuat s-o facă dacă, în clipa aceea, o maşină greoaie, brutală şi absurdă n-ar fi destrămat calda înfiripare a somnului care-l cuprindea. Acum, întorcându-se la lumea convenţională, problema prezenta de bună seamă indicii vădite de gravitate. Însă curioasa teorie pe care i-o inspirase starea de slăbiciune îl făcuse să se abată spre un tărâm de înţelegere, şi, de undeva de pe dinlăuntru, simţi cum gura i se duce în lături, într-o strâmbătură care trebuia să fie un zâmbet involuntar. Enervat. (În fond, continua să zâmbească.) Sunt obligat să mă bărbieresc când, de fapt, trebuie să mă aplec asupra

registrelor în douăzeci de minute. Baia opt, în mare grabă să zicem cinci, micul dejun şapte. Cârnăciori uscaţi cu gust neplăcut magazinul lui Mabel mezelărie şuruburi droguri băuturi asta-i ca o cutie a nu mai ştiu cui am uitat numele. Autobuzul se strică marţea şi întârzie şapte. Pendora. Nu: Peldora. Nu-i nici aşa. În total o jumătate de oră. Nu mai e timp. Am uitat numele, o cutie cu de toate. Pedora. Începe cu p.

Cu halatul pe el, în faţa lavaboului, un chip adormit, ciufulit şi neras îi aruncă din oglindă o privire plictisită. Îl săgetă o uşoară tresărire de spaimă, cu un firicel de gheaţă, descoperind în imaginea aceea pe fratele lui, acum mort, când se scula dimineaţa. Acelaşi chip obosit, aceeaşi privire care nu izbutea încă să se trezească. O nouă mişcare trimise în oglindă o cantitate de lumină menită să provoace o expresie plăcută, dar întoarcerea simultană a acelei lumini îi pricinui – contrariindu-şi ţelul – o strâmbătură grotescă. Apă. Şuvoiul fierbinte a curs torenţial, exuberant, şi valul de aburi albi şi deşi s-a interpus între el şi oglindă. Astfel – profitând de oprirea cu o mişcare rapidă – reuşeşte să se armonizeze cu propriul timp şi cu timpul lăuntric al mercurului.

De pe bucata de piele se desprinse stridentul cânt metalic al briciului, iar auzul – înăuntru – i se umplu de margini tăioase, de metale îngheţate; şi norul – acum destrămat – îi arătă iar celălalt chip, tulbure de complicaţii fizice, de legi matematice, în care geometria încerca un nou tip de volum, o formă concretă a luminii. Acolo, în faţa lui, se afla chipul, cu tâmplele zvâcnind în ritmul pulsului propriei prezenţe, transfigurat într-un gest care era simultan gravitate zâmbitoare şi glumeaţă, reflectată în cealaltă oglindă umedă pe care o făurise condensul aburilor.

Zâmbi. (Zâmbi.) Scoase – lui însuşi – limba. (Scoase – celui din realitate – limba.) Cel din oglindă o avea

încărcată, galbenă: „O duci prost cu stomacul”, puse el diagnosticul (gest fără cuvinte) cu o strâmbătură. Zâmbi iar. (Zâmbi iar.) Dar acum a putut constata că în zâmbetul care îi era trimis înapoi era ceva prostesc, artificial şi fals. Îşi netezi părul (îşi netezi părul) cu mâna dreaptă (stângă), pentru a-şi întoarce imediat privirea ruşinată (şi a dispărea). Ducea dorul obiceiului de a se opri în dreptul oglinzii, gesticulând ca un tâmpit. Se gândi însă că toată lumea făcea astfel în faţa oglinzii, şi atunci indignarea îi spori, copleşit de certitudinea că, dat fiind că toată lumea era tâmpită, el nu făcea altceva decât să aducă un omagiu vulgarităţii. Opt şi şaptesprezece.

Ştia că trebuie să se grăbească dacă nu vrea să fie dat afară de la agenţie. De la agenţia aceea care devenise, de la o vreme, locul de plecare pentru propriile funeralii.

Săpunul, la atingerea pământufului, iscase o uşoară spumă alb-albăstrie care-i alunga gândurile negre. Era momentul în care pasta cu clăbuci i se urca în trup, prin reţeaua arterelor, şi-i uşura funcţionarea întregii maşinării vitale. Astfel, revenind la normalitate, i se păru mai comod să caute în creierul saponificat numele cu care voia să compare magazinul lui Mabel. Peldora. Dugheana cu de toate a lui Mabel. Paldora. Mezelăria sau drogheria. Sau toate laolaltă: Pendora.

Obrajii îi erau acoperiţi de spumă din belşug. Dar se frecă mai departe cu pământufu, aproape cu pasiune. Spectacolul pueril al clăbucilor îi stârnea o veselie vădită de copil mare, ce-i pătrundea în inima grea şi împietrită ca o băutură ieftină. Încă o sforţare în căutarea silabei ar fi fost atunci de-ajuns pentru ca numele să izbucnească, matur şi violent; pentru a ieşi la liman din apa densă, tulbure, a memoriei lui şovăielnice. Însă acum, ca şi în alte rânduri, măruntele piese împrăştiate, desprinse din acelaşi sistem, nu se vor potrivi cu exactitate pentru a reface totalitatea organică, şi el dădu să renunţe definitiv la

numele acela: Pendora!

Era timpul să pună capăt căutării zadarnice, fiindcă (amândoi îşi înălţară privirea şi se uitară în ochi) fratele geamăn, cu pămătuful plin de spumă, începuse să-şi acopere bărbia cu prospeţimea aceea alb-albăstrie, lăsându-şi mâna stângă (el îl imită cu dreapta) să se mişte iute, cu gingăşie şi precizie, până acoperi zona abruptă. Îşi abătu privirea, şi geometria limbilor ceasului îi apăru parcă străduindu-se să afle soluţia unei noi teoreme a angoasei: opt şi optsprezece. Făcea totul foarte încet. Astfel încât, cu scopul nestrămutat de a sfârşi cât mai repede, sprijini briciul cu arcuirea-i ascultătoare de mobilitatea degetului mic.

Calculând că în trei minute va termina cu treaba asta, îşi ridică braţul drept (stâng) până în dreptul urechii drepte (stângi), observând în treacăt că nimic nu este atât de greu ca bărbieritul ca în imaginea din oglindă. Decursese de aici un şir întreg de calcule extrem de complicate cu scopul de a verifica viteza luminii care, aproape simultan, făcea drumul dus-întors pentru a reda fiecare mişcare. Dar estetul din el, după o luptă aproximativ egală cu rădăcina pătrată a vitezei pe care ar fi putut-o verifica, învinse matematicianul, şi gândul artistului se îndreptă spre mişcările lamei care bătea în verde-albăstriu-alb după cum cădeau razele luminii. Repede – matematicianul şi estetul făcuseră pace – îndreptă tăişul în jos pe obrazul drept (stâng) până la meridianul buzei, şi constată cu satisfacţie că obrazul stâng al imaginii apărea limpede printre marginile pline de spumă.

Nu apucase încă să scuture briciul, când, din bucătărie, începu să răzbată fumul dens mirosind acru a carne gătită. Simţi înfiorarea sub limbă şi şuvoiul de salivă uşoară, subţire, care-i umplu gura cu gustul energic al untului topit. Rinichi prăjiţi. În sfârşit în dugheana nenorocită a lui Mabel s-a produs o schimbare. Pendora. Nici vorbă.

Sfârâitul cărnii în suc îi răsună în urechi, ca amintirea unei ploi monotone, care era, într-adevăr, cea din zorii zilei. Nu trebuia, prin urmare, să-şi uite ghetele şi trenciul. Rinichi în suc propriu. Nu încape nicio îndoială.

Dintre toate simţurile, niciunul nu-i justifica neîncrederea ca mirosul. Însă, chiar dincolo de cele cinci simţuri ale sale, şi chiar dacă sărbătoarea aceea n-ar fi altceva decât o izbucnire de optimism a cavităţii sale nazale, nevoia de a termina cât mai curând era, în momentul acela, cea mai urgentă cerinţă a celor cinci simţuri. Cu precizie şi uşurinţă (matematicianul şi artistul îşi arătară colţii) ridică briciul de dinainte (înapoi) spre înapoi (înainte) până în colţul drept (stâng) al gurii, în vreme ce, cu mâna stângă (dreaptă), îşi netezea pielea, uşurând astfel trecerea tăişului metalic, de dinainte (înapoi) spre înapoi (înainte), şi de sus (sus) în jos, terminând (amândoi cu respiraţia gâfâitoare) treaba simultan.

Dar, chiar la sfârşit, când făcea ultimele retuşuri la obrazul stâng cu mâna dreaptă, ajunse să-şi vadă cotul în oglindă. I se păru mare, ciudat, necunoscut, şi observă cu spaimă că, dincolo de cot, alţi ochi la fel de mari şi la fel de necunoscuţi urmăreau ieşiţi din orbite încotro se îndrepta briciul. Cineva încearcă să-mi sugrume fratele. Un braţ puternic. Sânge! Mereu mi se întâmplă aşa când mă grăbesc.

Îşi căută, pe chip, locul cu pricina; dar degetul rămase curat şi nu revelă la pipăit nicio lipsă de continuitate. Se înfioră. Pe pielea lui nu era urmă de rană, dar acolo, în oglindă, celălalt sângera uşor. Şi în cugetul lui se adeveri cu neplăcere că neliniştea de peste noapte va surveni iar. Că acum, în faţa oglinzii, va avea încă o dată senzaţia, conştiinţa dedublării. Însă acolo se şi ivise bărbia (rotundă: feţe leite). Firele astea de păr în gropiţa din barbă aveau nevoie de un vârf de brici.

I se păru că vede cum un nor de descumpănire estompează gestul grăbit al imaginii lui. Să fie oare cu putinţă ca, din pricina iuţelii cu care se bărbierea (şi matematicianul puse complet stăpânire pe situaţie), viteza luminii să nu ajungă să străbată distanţa pentru a înregistra toate mişcările? Să fie oare posibil ca el, în graba lui, s-o ia înaintea imaginii din oglindă şi să-şi termine treaba cu o mişcare înaintea ei? Sau s-ar putea (şi artistul, după o scurtă luptă, izbuti să-l alunge pe matematician) ca imaginea să fi căpătat viaţă proprie şi să fi hotărât – întrucât trăia într-un timp lipsit de complicaţii – să termine mai încet decât subiectul ei din afară?

Cu îngrijorare vădită deschise robinetul cu apă fierbinte şi simţi cum urcă aburii calzi şi denşi în vreme ce, spălându-se pe faţă, urechile i se umpleau de un zgomot gutural. Pe piele, plăcuta asprime a prosopului curat îl făcu să simtă o adâncă satisfacţie de animal igienic. Pandora! Acesta era numele: Pandora.

Privi surprins prosopul şi închise ochii, buimăcit, pe când acolo, în oglindă, un chip leit lui îl contempla cu nişte ochi mari stupizi şi cu obrazul brăzdat de un fir vineţiu.

Deschise ochii şi zâmbi (zâmbi). Nu-i mai păsa de nimic. Dugheana lui Mabel e ca o cutie a Pandorei!

Mirosul fierbinte al rinichilor în suc propriu îi răsfăţă simţul olfactiv, acum şi mai pătrunzător. Şi simţi cu satisfacţie – cu optimistă satisfacţie – că în sufletul lui un dulău începuse să dea din coadă.

TRISTEŢE PENTRU TREI LUNATICI
(1949)

Acum o aveam acolo, părăsită într-un ungher al casei. Cineva ne-a spus, înainte ca noi să-i aducem lucrurile – hainele mirosind a lemn reavăn, pantofii uşori pentru vreme rea –, că nu se putea obişnui cu viaţa aceea lentă, fără vreun gust dulce, fără alt farmec decât acea singurătate grea, apăsătoare, veşnic lipită de spinarea ei. Cineva ne-a spus – şi trecuse multă vreme până ne-am adus aminte – că şi ea avusese o copilărie. Poate că nu i-am dat crezare, atunci. Dar acum, văzând-o aşezată în colţ, cu ochii uimiţi şi cu un deget pe buze, acceptam poate ideea că odată avusese o copilărie, că odată simţise pe pielea-i sensibilă prospeţimea anticipată a ploii şi că suportase, veşnic din profil, o umbră neaşteptată.

Toate astea – şi multe altele pe deasupra – le înţeleseserăm în seara în care ne-am dat seama că, dincolo de lumea-i ciudată, era cu desăvârşire umană. Am aflat-o când, dintr-odată, de parcă înăuntru s-ar fi spart un geam, se porni să strige înspăimântată; începu să ne cheme pe fiecare pe nume, vorbind printre lacrimi, până când ne-am aşezat lângă ea; ne-am pus pe cântat, bătând din palme, ca şi când larma noastră ar fi putut lipi cioburile împrăştiate. Numai atunci am putut crede că odată avusese şi ea o copilărie. A fost ca şi cum strigătele ei semănau oarecum cu o revelaţie; ca şi cum semăna mult cu un copac tăiat şi cu un râu adânc, când s-a ridicat în capul oaselor, s-a aplecat puţin în faţă şi, înainte de a-şi acoperi chipul cu şorţul şi de a-şi sufla nasul, cu lacrimile încă pe obraz, ne-a spus: „N-o să mai zâmbesc în veci”.

Am ieşit toţi trei în curte, fără o vorbă, crezând poate că ne băteau aceleaşi gânduri. Ne gândeam pesemne că n-ar fi cel mai potrivit să aprindem luminile din casă. Ea dorea să stea singură – poate – aşezată în ungherul întunecos,

împletindu-şi cosiţa cea de pe urmă, care părea a fi singura ce va supravieţui prefacerii ei în animal.

Afară, în curte, cufundaţi în adâncul abur al insectelor, ne-am aşezat să ne gândim la ea. O făcuserăm şi în alte rânduri. S-ar fi putut spune că făceam ceea ce făcuserăm în toate zilele vieţii noastre. Totuşi, în seara aceea era altfel: ea spusese că n-avea să mai zâmbească, iar noi, care o cunoşteam prea bine, aveam certitudinea că acum coşmarul devenise realitate. Aşezaţi în triunghi, ne-o imaginam acolo, înăuntru, abstractă, fără să fie în stare de nimic, nici măcar să asculte ceasurile nenumărate care măsurau ritmul, stăruitor şi amănunţit, în care ea se prefăcea treptat în pulbere. „Dacă am avea măcar curajul să-i dorim moartea”, ne gândeam în cor. Dar o îndrăgeam aşa: urâtă şi glacială, ca o măruntă contribuţie la defectele noastre ascunse.

Eram adulţi de dinainte, de multă vreme. Totuşi, ea era cea mai mare din casă. Chiar în noaptea aceea ar fi putut sta aici, împreună cu noi, simţind pâlpâirea cumpănită a stelelor, înconjurată de copii sănătoşi. Ar fi fost stăpâna respectabilă a casei dac-ar fi fost soţia unui burghez cumsecade sau concubina unui bărbat de nădejde. Dar se obişnuise să trăiască într-o singură dimensiune, ca linia dreaptă, poate pentru ca viciile sau virtuţile ei să nu poată fi cunoscute pe ocolite. De câţiva ani buni ştiam toate astea. Nici măcar n-a fost pentru noi o surpriză când, într-o dimineaţă, după ce ne-am sculat, am găsit-o cu faţa în jos în curte, muşcând pământul într-o stare de adâncă prostraţie. Cineva ne-a spus că era moartă; că se prăvălise de la fereastră, de la al doilea cat, pe pământul tare din curte, şi rămăsese acolo, ţeapănă şi concretă, cu faţa în noroi. Dar am aflat apoi că tot ce mai păstra intact era frica de înălţime, spaima firească în faţa hăului. Am purtat-o pe umeri. Nu era rigidă, cum ni s-a părut la început. Dimpotrivă, avea membrele mlădioase, văduvite de voinţă,

ca un mort cald care nu începuse să înţepenească.

Ochii îi erau deschişi, iar gura, murdară de ţărâna care trebuie să-i fi lăsat deja un gust de sediment sepulcral, când am aşezat-o cu faţa spre soare de parcă am fi pus-o în dreptul unei oglinzi, ne-a privit pe toţi cu o expresie stinsă asexuată, care ne-a dezvăluit – ţinând-o în braţe – cât era de absentă. Atunci zâmbi, se uită iar la noi şi rămase cu zâmbetul pe buze, cu zâmbetul acela rece şi liniştit pe care-l avea în nopţile când umbla trează prin casă. Ne-a spus că nu ştia cum ajunsese în curte. Ne-a spus că i se făcuse foarte cald, că auzise un greier pătrunzător, ascuţit, care părea – aşa ne-a spus – gata să dărâme peretele odăii, şi că ea se apucase să-şi amintească rugăciunile de duminică, apăsându-şi obrazul pe pardoseala de ciment.

Ştiam totuşi că nu-şi putea aminti nicio rugăciune, aşa cum am aflat mai târziu că-şi pierduse noţiunea timpului când ne-a spus că adormise, sprijinind pe dinăuntru peretele pe care greierul îl împingea din afară, şi că era adormită de-a binelea atunci când cineva, luând-o de umeri, dădu la o parte peretele şi o aşeză cu faţa spre soare.

În seara aceea am ştiut, stând în curte, că n-avea să mai zâmbească. Poate ne durea dinainte gravitatea-i lipsită de expresie, felul acela ascuns şi îndărătnic de a trăi. Ne întrista profund, după cum ne întristase în ziua în care am văzut-o aşezându-se în colţul unde se afla şi acum; şi am auzit-o spunând că n-o să mai umble prin casă. La început nu ne-a venit s-o credem. O văzuserăm luni de zile trecând prin camere, la orice oră, cu capul înţepenit şi umerii căzuţi, fără să se oprească, fără să se dea niciodată bătută. Noaptea îi auzeam zgomotele trupului, surde, mişcându-se între două neguri, şi poate că adesea rămâneam treji în pat, ascultându-i mersul tainic, urmărind-o cu auzul prin toată casa. Ne-a spus odată că văzuse greierul în luciul oglinzii, în străfunduri, adâncit în transparenţa închegată,

şi că străpunsese suprafaţa de sticlă ca să ajungă la el. N-am înţeles, în realitate, ce voia să ne spună, dar ne-am putut încredinţa cu toţii că avea îmbrăcămintea udă, lipită de trup, de parcă tocmai ar fi ieşit dintr-un iaz. Fără să încercăm să desluşim misterul fenomenului, am hotărât să terminăm cu insectele din casă: să distrugem lucrurile care o obsedau.

Am pus să se spele pereţii; să se taie arbuştii din curte, şi parcă am fi curăţit de murdării mărunte liniştea nopţii. Însă n-o mai auzeam umblând, nici vorbind de greieri, până în ziua în care, după cina de pe urmă, a rămas cu ochii aţintiţi asupra noastră, s-a aşezat pe pardoseala de ciment şi ne-a spus: „O să rămân aici, pe jos”; şi ne-a luat cu fiori, căci am putut vedea că începuse să semene cu ceva care era aproape leit moartea.

Trecuse mult de atunci şi mai că ne obişnuiserăm s-o vedem acolo, aşezată, cu cosiţa veşnic pe jumătate despletită, ca şi când s-ar fi topit în singurătatea ei şi şi-ar fi pierdut, chiar dacă încă o mai vedeam, virtutea firească de a fi prezentă. Din pricina asta ştiam acum că n-o să mai zâmbească; pentru că o spusese în acelaşi fel hotărât şi fără şovăială în care ne spusese odinioară că n-o să mai umble. Ca şi când am avea certitudinea că mai târziu o să ne spună: „N-o să mai văd” sau poate: „N-o să mai aud”, şi am ştiut că era destul de umană pentru a-şi spulbera după voia ei funcţiile vitale şi că, spontan, aveau să i se stângă unul după altul toate simţurile, până în ziua în care o s-o găsim rezemată de perete, de parc-ar fi adormit pentru prima oară în viaţă. Poate că va mai trece mult până atunci, dar toţi trei, stând în curte, am fi dorit în seara aceea să-i auzim plânsul subţirel şi neprevăzut, de sticlă spartă, măcar pentru a ne amăgi cu iluzia că venise pe lume un copil în casa noastră. Că se născuse din nou.

CUM FACE NATANAEL O VIZITĂ
(1950)

În colţul străzii era răscrucea a patru vânturi potrivnice. În iureşul acela cravata gri fâlfâi o clipă spre est; apoi reveni la loc (împinsă de alt vânt); semnală alternativ în direcţiile opuse şi rămase liniştită, nemişcată, ţinută în echilibru de cele patru vânturi la fel de puternice. Natanael îşi duse mâna la gât, îşi potrivi nodul pe pipăite şi avu senzaţia că cravata era vie. Poate că asta l-a obligat să se decidă. Poate că atunci când îşi simţi cravata mişcându-se la gât, singură, autonomă, îi trecu prin cap că până şi o cravată se putea afla în acelaşi pericol de care el însuşi se temuse cu câteva minute înainte. Din înălţimea staturii lui îşi privi vârfurile pantofilor nelustruiţi. „Poate de asta nu mă încumetasem”, îşi zise. Pentru că pantofii nu arătau deloc bine.

Se îndreptă spre taraba lustragiului, la jumătatea străzii. Îşi aprinse o ţigară, în vreme ce băiatul, fluierând un cântecel la modă, îşi orânduia toate ustensilele, înainte de a începe să-i lustruiască pantofii. Văzu, jos, cutiuţa cu cremă roşie. Văzu cârpele bine împăturite aşezate pe coapsa lustragiului. Văzu două perii; una, murdară de cremă roşie. Cealaltă trebuia să fie pentru cremă neagră. Când băiatul umezi cu o jumătate de portocală vârful pantofului stâng, Natanael simţi răcoroasa pătrundere acidă în degete şi, aproape simultan, gustul de portocală în cerul gurii şi firicelul de salivă subţire ce-i umplu gura de ceva dulce. De parcă n-ar fi frecat cu portocala pantoful, ci limba. Se auzi o lovitură în cutie şi se produse o schimbare instantanee şi automată de picioare pe platformă.

Numai atunci (când în gură îi dispăru gustul ultimei portocale stoarse), Natanael văzu chipul băiatului. „Pare tânăr, se gândi. Cel puţin aşa pare de la distanţa asta prudentă”, îşi zise; şi rămase privind câteva secunde

iscusinţa cu care lustragiul îşi făcea treaba. Brusc (când se risipi şi ultima părere a gustului de portocală), Natanael începu să vorbească. „Eşti burlac?”, îl întrebă.

Băiatul nu ridică ochii. Îşi văzu mai departe de treabă cu capul plecat, dând cu cremă roşie pantoful drept. Când termină, răspunse:

— Depinde.

— Depinde de ce? întrebă Natanael.

— Depinde de ce înţelegeţi dumneavoastră prin burlac, răspunse lustragiul, tot fără să-şi ridice capul.

Natanael mai trase un fum. Se aplecă înainte, rămânând apoi cu coatele proptite pe genunchi. „Vreau să spun dacă eşti însurat.”

— Asta-i altceva, zise băiatul. Şi bătu în cutie cu dosul periei, pentru o nouă schimbare de picior.

„Păi atunci sunt într-adevăr burlac”, spuse.

Natanael puse iar pantoful stâng pe platformă. Lustragiul, cu un aer de indiferenţă absolută, reîncepu melodia populară pe care o fluiera când fusese întrerupt de prima întrebare. După ce se îndreptă o clipă în scaun, cu capul pe spate, Natanael mai trase pentru ultima oară din ţigară şi, fără s-o scoată din gură, îşi propti din nou coatele pe genunchi. Fumul îl obligă să-şi închidă un ochi. Mai puse o întrebare, cu ţigara încă între buze, dar el însuşi n-o înţelese. Ridică o mână, îşi scoase ţigara din gură ca să poată vorbi. „Cum se cheamă asta?”, întrebă.

Băiatul se întrerupse din fluierat. „Ce?”

— Cum se cheamă asta? spuse iar Natanael.

— Pricep, zise lustragiul. Încetă să lustruiască pantoful şi-şi înălţă capul ca să se facă înţeles. „Vă întreb ce anume vreţi să ştiţi cum se numeşte.”

— Melodia pe care o fluieri, zise Natanael.

— Asta-i altceva, spuse băiatul. „Nu ştiu cum se cheamă.”

Făcu o piruetă cu peria ca un jongler, îşi reluă treaba şi

potrivi bine pantoful care aluneca de pe platformă. „O cântă lumea aşa”, zise. Şi se puse pe fluierat şi mai vârtos.

Când îşi dădu jos picioarele de pe platformă, Natanael văzu cum străluceşte, în lumina ce se filtra printre copaci, lustrul roşu al pantofilor. Păreau noi. Atât de noi, încât acum costumul dădea impresia că distonează în tot ansamblul. Aruncă pe partea cealaltă a străzii chiştocul, scoase o bancnotă şi i-o întinse lustragiului. Dar băiatul îi spuse că n-avea să-i dea restul.

„Nu-i nimic, zise Natanael. Să mergem la prăvălia din colţ.” Şi au pornit-o pe strada întunecoasă, pe sub copacii trişti ce începuseră să îmbătrânească tot aşteptând un anotimp întârziat. La mijlocul străzii, Natanael, care mergea cu mâinile în buzunare, frecând bancnota pe care şi-o înfăşurase pe deget, vorbi într-o doară. Vorbi înainte să apuce să-şi dea seama. „Îţi plac?” întrebă.

Băiatul nu se întoarse să-l privească.

„Ce?” întrebă, la rândul lui.

— Păi te întreb dacă-ţi plac, repetă Natanael.

— Pricep, zise băiatul. Şi numai atunci se întoarse ca să-l privească dintr-o parte. „Ce vă întreb eu e ce anume mă întrebaţi dumneavoastră dacă-mi plac?”

— Copacii, răspunse Natanael. Şi-şi scoase o mână din buzunar ca să rupă crenguţa ce înverzea în dreptul capului său.

— Asta-i altceva, spuse băiatul. „Dar, oricum, depinde.”

— Depinde de ce? întrebă Natanael. Şi strivi frunzele cu bancnota înfăşurată pe arătător.

— Depinde de ce anume vrei să faci cu copacii, spuse lustragiul.

Natanael se opri. Îşi puse iar mâinile în buzunarele pantalonilor şi se întoarse cu spatele la stradă, cu faţa spre trotuarul pe care mergea mai departe băiatul. „Vreau să zic dacă-ţi plac ca tablou.”

— Nu ştiu ce-i asta, răspunse lustragiul fără a-şi întoarce

capul.

— Tablou e ceea ce se vede, zise Natanael. Şi o porni din nou.

— Asta-i altceva, zise lustragiul. „Păi, sincer să fiu, dacă-i numai ca să-i văd, nu-mi plac copacii.” Privi peste umăr şi comentă: „Ar trebui să fie buni şi la altceva”.

Ajunseseră la colţul străzii. Traversară, în cadenţă, pe neaşteptate duşi pe gânduri, de parcă ultimele cuvinte ale băiatului ar fi epuizat toate subiectele. Natanael intră în prăvălie, cumpără o cutiuţă de gumă de mestecat (primul lucru pe care îl văzu în coşul cu bunătăţi) şi se întoarse la uşă unde îl aştepta lustragiul. Îi dădu două monede; îi dădu şi cutiuţa şi ar fi fost gata să-l întrebe dacă-i plăcea guma de mestecat, însă băiatul se întoarse imediat şi se îndepărtă fără să-i mulţumească.

Oprit din nou la colţul străzii, unde cu puţină vreme în urmă se împletiseră cele patru vânturi, îşi potrivi iar nodul cravatei. Acum nu mai părea vie. Era, pur şi simplu, o cravată gri ca oricare la gâtul oricărui bărbat fără busolă. Însă – şi în ciuda faptului că acum cravata îşi pierduse aspectul iniţial de animal viu – hotărârea fusese luată dinainte. Acum se simţea bine. Cam prost îmbrăcat, dar cu pantofii curaţi. Avea nevoie doar de o uşoară sforţare (cu ochii închişi, dacă era cu putinţă) pentru a străbate jumătate de stradă, acum nu în sus, ca mai înainte, ci în jos, spre bulevard. Trebuia să intre în a şasea casă din şirul care se vedea. Ştia, fiindcă numărase porţile, cu toate că i-ar fi fost de-ajuns să remarce doar că era singura casă cu luminile aprinse. Nu trecuse niciodată pe strada aceea, nu pentru că ar fi fost prea departe de apartamentul lui, ci fiindcă pentru el nu exista decât un singur drum. Singurul drum pentru toate zilele vieţii lui, de la el de acasă până la birou. Înainte de după-amiaza aceea, nu simţise niciodată nevoia de a ieşi din casă. Era cald; dorea să respire aerul de pe stradă, proaspăt şi plin de vitalitate după ce trecuse

prin respiraţia copacilor. Umblă fără ţintă. Şi, chiar atunci, când se pregătea să se întoarcă, văzu o cameră îngustă, împodobită cu nenumărate bibelouri. Într-un colţ, întinsă pe o sofa, stătea o femeie. Avea expresia deliberată a unui om aflat în aşteptarea cuiva care poate sosi dintr-un moment într-altul. Nu era frumoasă (îşi amintea Natanael, şovăind încă, la colţul străzii) şi nici nu avea, cel puţin la prima vedere, aparenţa a ceea ce se spune în general că e o femeie frumoasă. Dar stătea acolo, cu spatele la lumină, nefăcând altceva decât asta. Să aştepte. Şi, văzând-o, Natanael se gândi că, dacă sosise clipa aceea fără ca aşteptarea să ia sfârşit, era din pricină că femeia stătea aşteptându-l pe el. Aşteptând singurul bărbat pe care nu-l văzuse niciodată, în viaţa ei.

Oprindu-se exact în golul unde înainte fusese răscrucea celor patru vânturi, Natanael nu putea lua o hotărâre definitivă. Trebuia să străbată jumătatea de stradă care-l despărţea de femeie. Şi, pregetând atâta, se simţea vinovat. De tot ce se poate face vinovat un bărbat care se opreşte la un colţ de stradă, nehotărât, în vreme ce şase case mai jos o femeie îl aşteptă. La început nu şi-a putut explica profundul sentiment contradictoriu care-l năpădea; acea neplăcere dureroasă care îl străfulgeră. Dar acum (gândindu-se la asta), avea impresia că-i va veni greu să trăiască mai departe cu regretul de a nu fi făcut nimic într-un moment în care ar fi putut înfăptui orice pur şi simplu aranjându-şi doar, încă o dată, nodul cravatei. Şi, înainte de a-i lăsa timp conştiinţei să ia hotărârea definitivă, se pomeni că merge, cu paşi măsuraţi, involuntari, pe un bulevard purificat de aerul copacilor scunzi.

În ultimul moment, când îşi recăpătă simţul de orientare, ar fi putut să regrete. Avea să treacă mai departe. Dar femeia era acolo, aşa cum o văzuse înainte, aşezată în colţ; cu fusta adunată pe coapse. Când el trecu prin faţa ferestrei, femeia nu-şi reveni din îngândurare; nu-

şi schimbă poziţia, ci continuă să privească ţintă spre un cer nedefinit. Strângea scame de pe sofa, cu gândul aiurea, de parcă scamele i-ar fi dat măsura aşteptării. Natanael ajunse în dreptul porţii. Se opri, încă şovăielnic. Şi numai atunci când hotărârea fermă de acum un minut se clătină pe marginea propriului echilibru, îşi muşcă buzele şi intră.

Femeia reveni ca dintr-un vis; se întinse puţin, îşi mişcă uşor capul, văzându-l pe bărbatul oprit în faţa ei, tăcut, concret, iluminat de o vădită expresie familiară. Când femeia îl privi, Natanael simţi că picioarele-i ating spinarea miracolului. Şi, când femeia îl întrebă ce doreşte, cu o voce care plutea mai presus de tot ce era convenţional, el dădu să-şi potrivească iar nodul cravatei, şi-l găsi la locul lui, prezent, ca şi când degetele lui ar fi atins ţărmul miracolului.

— Ce doriţi? repetă femeia.

— DORESC SĂ MĂ CĂSĂTORESC CU DUMNEAVOASTRĂ, spuse Natanael. Auzindu-şi glasul, poate că nici n-a ştiut de ce spusese cuvintele astea. N-a ştiut decât că în clipa aceea ea, aşezată pe sofa, ea a redevenit femeia, iar el însuşi – un bărbat singur, fără ţintă, descumpănit în mijlocul unei încăperi necunoscute.

Femeia dădu să vorbească, dar se răzgândi. Vizibil indignată, se adânci iar în atmosfera nedefinită care o înconjurase înainte, dar acum fără expresia de abandonare de la început. Indiferenţa ei era acum prefăcută; era o formă de descumpănire. Se aşeză picior peste picior; îşi netezi poalele cu dosul mâinii. Cu mâinile împreunate, se apucă să bată uşor cu arătătorul în genunchiul acoperit de marginea fustei. Natanael se aşezase în faţa ei. Femeia îl privi pieziş şi prinse să-şi mişte uşor capul, în ritmul unei tainice şi sporinde pulsaţii lăuntrice. Îşi tot bătea uşor genunchiul, peste fustă. Şi, când îl văzu pe Natanael, aşezat, cu o răbdătoare şi emoţionată expresie de

buimăceală şi aşteptare, ea se rezemă de spătarul sofalei, se propti în mâini şi spuse doar câteva cuvinte. „Fiţi amabil şi plecaţi.” Şi adăugă că, dacă nu pleca, o va chema pe CLOTILDE.

Natanael îşi potrivi din nou nodul cravatei. N-o făcea de obicei, însă acum, neavând habar cine putea fi Clotilde, simţea că prezenţa nodului când îl atingea era iar o necesitate. Acum era mai liniştit. „Poate că femeia n-o să mai vorbească”, se gândi; dar dacă o făcea el, era cu putinţă să vină Clotilde. Voia s-o cunoască.

— Vorbesc serios, domnişoară, spuse. Şi se înclină, cu coatele pe braţele fotoliului. „Doresc să mă căsătoresc cu dumneavoastră”, repetă, deşi în realitate se gândise la ceva cu totul diferit. „Doresc să mă căsătoresc cu Clotilde”, se gândise; dar nu se încumetă s-o spună.

Atunci trebuie să se fi petrecut ceva neaşteptat, pentru că femeia îşi schimbă cu desăvârşire atitudinea ostilă şi deveni distantă, nepăsătoare, ca şi cum s-ar fi simţit iar singură în casă. Aplecat în fotoliu, Natanael se crezu acum destul de puternic ca să vorbească mai departe. Poate că acum nu ştia dacă se cuvenea să spună tot ce gândise înainte, când nu se hotăra încă să intre în casă, dar se simţea sigur şi mulţumit că îşi îndeplinise o obligaţie. Şi simţea că, pentru un bărbat care vizita prima oară o femeie, a continua să vorbească era tot o obligaţie. „Ea o va chema pe Clotilde”, îi trecu prin minte. Asta era tot ce se putea întâmpla.

— Cert este, spuse Natanael, după o pauză, că dumneavoastră nu mă înţelegeţi. Şi încercă să vorbească mai apăsat, pe un ton convingător, familiar. „Nu întotdeauna trebuie să fim ca lustragiii”, zise, fără să ştie, nici de data asta, în ce moment se gândise s-o spună.

Femeia stătea tot impasibilă, dusă pe gânduri, picior peste picior şi cu braţele căzute în poală. Poate că ea însăşi nu ştia de ce se purta aşa; de ce nu-şi redobândi

(când bărbatul începu să vorbească din nou) expresia firească de ostilitate. Parcă se simţea iar singură în casă.

Natanael îşi dădu seama că rămăsese ceva neclar în cuvintele lui dinainte.

— Şi lustragiii sunt oameni nehotărâţi, zise. Nici măcar nu ştiu să răspundă, înainte de a se gândi de două ori, dacă sunt însuraţi sau burlaci, şi răspund veşnic o prostie: „Depinde…”

Femeia continuă să fie distantă. Mâinile abandonate în poală păreau a fi descoperit cheia secretă a situaţiei. La urma urmelor (se gândea pesemne), un bărbat care intră într-o casă fără niciun rost trebuie să plece de acolo din acelaşi motiv, atâta vreme cât nu găseşte altul pentru a mai rămâne. Şi femeia trebuie să fi crezut că tocmai acest alt motiv era tot ce nu va putea găsi bărbatul care nu se urnea din faţa ei.

— Nu credeţi, domnişoară, continuă Natanael, acum aproape cu vehemenţă. „Nu credeţi că singura cale pentru ca un bărbat să nu fie burlac este să se căsătorească?”

Auzindu-l, ea nu-şi putu înfrâna un râs uşor, ce se strecură parcă între glumă şi amuzament. Ca şi cum dintr-odată ar fi înţeles că bărbatul, inofensiv, nu încerca decât să se distreze puţin pe seama ei. Şi poate pentru că se gândea aşa, femeia se întoarse să se uite la el, acum cu o privire directă, de nepătruns, care-i lăsă lui Natanael impresia că, pentru prima oară în viaţă, cineva îl privise în chip absolut.

Zâmbitoare, femeia îşi reluă postura de la început, şi Natanael se gândi iar la Clotilde; şi grăi:

— E adevărat, domnişoară. „Numai unui lustragiu i se năzare să spună că nu ştie dacă-i însurat, înainte de a susţine că-i burlac.”

Ea nu se mai putu stăpâni. Încordarea îi dispăru; râse cu naturaleţe şi-i spuse necunoscutului, cu un gest spontan de cochetărie, să nu mai vorbească prostii. Era mai bine să

plece, zise.

Dar Natanael nu zâmbi. Dimpotrivă, se aplecă încă puţin înainte, ca să desluşească mai bine chipul femeii. Vocea i se schimbă, rostind brusc şi apăsat: „Nu sunt prostii; vorbesc serios”. Şi-şi scoase o ţigară.

— Lustragiii sunt oamenii cei mai şovăielnici de pe lume, repetă.

Scăpără un chibrit, îşi aprinse ţigara şi, vorbind, se ridică în picioare ca să pună chibritul în scrumieră. Spuse că lustragiii sunt atât de nepăsători, de proşti, că-şi fac viaţa mai uşoară fluierând melodii fără să aibă habar cum se cheamă. „Dacă măcar ar admira numele cântecului”, zise. Dacă ar putea spune că fluieră pentru că muzica le trezeşte amintiri uitate. „Dar nu, fluieră într-o doară, aşa, ca să fluiere”, spuse; şi-şi îndreptă arătătorul spre ea.

— Asta-i într-adevăr o prostie.

Femeia îl privi. Însă ochii ei nu se îndreptară acum spre chipul care prindea să se lumineze în virtutea unei tainice beţii, ci spre mâna ce se odihnea pe fotoliu. O mână lungă, neîngrijită, care ţinea ţigara cu scrumul gata să cadă. Natanael vorbi mai departe, fără să-i pese că femeia, brusc, părea interesată de cuvintele lui. Acum vorbea singur, poate fără să se audă, cum făcea mereu când închidea uşa apartamentului său.

— Vedeţi bine că vorbeam serios, domnişoară. Când o să întâlniţi un bărbat care ar dori ca arborii să fie buni şi la altceva decât să le admiri verdele, puteţi fi sigură că bărbatul acela e un lustragiu.

Femeia vorbi pe neaşteptate; îl întrerupse. „Doar asta mai lipsea”, spuse. Se aşează dreaptă pe sofa şi lămuri:

— Doar asta mai lipsea, să-mi stricaţi covorul cu scrumul.

Natanael se aplecă înainte, fără să mişte mâna care ţinea ţigara, şi aduse lângă fotoliu scrumiera de pe masa din mijloc. Simţea că nu-şi schimbase gândurile în privinţa

femeii, dar conversaţia lui era inconştient ironică. Atunci când îşi scutură ţigara şi scrumul arse mai departe cu o forţă pură, nici măcar nu se simţi dezamăgit. Poate că se gândea acum că femeia era absurdă, nepăsătoare.

Poate că se gândea că răspunsurile lustragiului i se păreau interesante unei femei cu inteligenţă obişnuită. Însă aceasta – care îl aşteptase atât amar de vreme – era mai preocupată de curăţenia covoarelor ei decât de modul de a gândi al lustragiilor. „E o femeie fără bun-simţ”, îşi zise; şi se întoarse s-o privească în clipa în care ea repeta, enervată, că ajunsese la capătul răbdării. „Nu mă interesează absolut deloc lustragiii dumitale”, spuse cu răceală.

— Asta am descoperit acum, zise Natanael. Şi, de data asta, el a fost cel care s-a simţit singur în casă.

Poate din pricina asta nu s-a ridicat, ci şi-a proptit coatele, şi mai vârtos, pe braţele fotoliului. Trase iar din ţigară. „Dumneavoastră nu”, zise, admirând savoarea care i se înfiripa în cuvinte. Şi prinse să dea fumul afară. „Dumneavoastră nu: dar poate Clotilde o să mă înţeleagă.”

OCHI DE CÂINE ALBASTRU
(1950)

Atunci m-a privit. Credeam că mă privea pentru întâia oară. Dar apoi, când s-a întors ocolind sfeşnicul, iar eu îi simţeam mai departe pe umăr, în spatele meu, privirea alunecoasă şi grea, am înţeles că eu eram cel care o privea pentru întâia oară. Am aprins o ţigară. Am tras în piept fumul aspru şi tare, înainte de a face să se învârtească scaunul, ţinându-l în echilibru pe unul din picioarele dinapoi. După o clipă am văzut-o acolo, aşa cum stătuse în toate nopţile, dreaptă lângă sfeşnic, privindu-mă. Preţ de câteva minute n-am făcut altceva decât să ne privim. Eu o priveam stând pe scaun, ţinându-l în echilibru pe unul din picioarele dinapoi. Ea, dreaptă, cu o mână lungă şi nemişcată pe sfeşnic, privindu-mă. Îi vedeam pleoapele luminate ca în fiecare noapte. Atunci mi-am amintit de cuvintele dintotdeauna şi le-am rostit: „Ochi de câine albastru”. Ea mi-a răspuns fără să-şi ia mâna de pe sfeşnic: „Aşa. N-o să mai uităm niciodată”. Ieşi din cercul de lumină, suspinând: „Ochi de câine albastru. Am scris cuvintele astea peste tot”.

Am văzut-o îndreptându-se spre măsuţa de toaletă. Am văzut-o apărând în oglinda rotundă, privindu-mă acum, la capătul unui dus şi întors al luminii socotite matematic. Am văzut-o cum nu-şi mai lua de la mine ochii mari de cenuşă aprinsă: cum mă privea pe când îşi deschidea pudriera încrustată cu sidef trandafiriu. Am văzut-o cum îşi pudra nasul. Când termină, închise pudriera, se ridică iar în picioare şi se îndreptă din nou spre sfeşnic, spunând: „Mi-e teamă că o să viseze cineva camera asta şi o să-mi răscolească lucrurile”; şi întinse deasupra flăcării aceeaşi mână lungă şi tremurătoare pe care şi-o încălzise înainte de a se aşeza la oglindă. Şi zise: „Nu ţi-e frig?” Iar eu am spus: „Uneori”. Ea a mai zis: „Trebuie să-ţi fie acum”. Şi

atunci am înţeles de ce nu puteam să stau singur pe scaun. Frigul îmi dădea certitudinea singurătăţii mele. „Acum îmi este – am spus. Şi e ciudat, pentru că noaptea e blândă. Poate mi s-a răsucit cearşaful.” Ea nu răspunse. Se îndreptă spre oglindă, şi eu m-am învârtit iar cu scaunul, ca să mă întorc cu spatele la ea. Fără s-o văd, ştiam ce face. Ştiam că se aşezase din nou în faţa oglinzii, văzându-mi spinarea, care avusese timp să ajungă până în străfundul oglinzii şi să-i atragă privirea, care şi ea avusese exact atâta timp cât îi trebuia ca să ajungă în străfund şi să se întoarcă – mai înainte ca mâna să aibă timp să schiţeze o a doua mişcare – până la buzele pe care şi le dăduse cu ruj, când ridicase prima oară mâna în faţa oglinzii. Vedeam înainte peretele neted şi fără tablouri. Peretele neted părea o altă oglindă oarbă, unde n-o vedeam – era aşezată în spatele meu –, dar mi-o imaginam unde ar fi stat dacă în locul peretelui s-ar fi aflat o oglindă. „Te văd”, i-am spus. Şi am văzut pe perete de parcă ea şi-ar fi ridicat ochii şi m-ar fi văzut stând pe scaun cu spatele la ea, în străfundul oglinzii, cu faţa întoarsă spre perete. Am văzut-o apoi coborându-şi pleoapele, încă o dată, şi rămânând cu ochii aţintiţi spre bluza de pe ea, fără o vorbă. I-am spus iar: „Te văd”. Şi ea îşi desprinse ochii pe de bluză. „Nu-i cu putinţă”, spuse. Am întrebat-o de ce. Iar ea, cu ochii plecaţi din nou spre bluză: „Fiindcă stai cu faţa la perete”. Atunci m-am învârtit cu scaunul. Aveam ţigara în gură. Când am ajuns în faţa oglinzii, ea se afla tot lângă sfeşnic. Acum îşi ţinea mâinile deschise deasupra flăcării, ca două aripi de găină desfăcute, pârjolindu-se, iar chipul îi era umbrit de propriile degete. „Cred că o să răcesc – spuse. Pesemne că oraşul ăsta-i îngheţat.” Îşi întoarse chipul în profil, şi pielea-i de aramă dogorită se întristă pe neaşteptate. „Fă ceva ca să nu răceşti”, i-am spus. Şi ea începu să se dezbrace, lepădându-şi mai întâi bluza. I-am spus: „Să mă întorc la perete”. Ea răspunse: „Nu. Ai să mă

vezi oricum, aşa cum m-ai văzut când erai cu spatele". Abia-şi sfârşise vorba, şi deja se afla aproape goală, cu flacăra prelingându-se pe pielea-i arămie. „Mereu am tot vrut să te văd aşa, cu pielea de pe pântece adâncită, de parcă ai fi făcută din metal." Şi, mai înainte de a-mi da seama că vorbele mele păreau de prisos în faţa goliciunii ei, rămase nemişcată, încălzindu-se la lumina sfeşnicului, şi spuse: „Uneori cred că sunt de metal". Păstră o clipă de tăcere. Poziţia mâinilor ei deasupra flăcării se schimbă uşurel. I-am zis: „Uneori, în alte vise, am crezut că nu eşti altceva decât o statuie de bronz de prin vreun colţ de muzeu. Poate de asta ţi-e frig". Iar ea spuse: „Câteodată, când dorm pe partea inimii, simt cum pielea mi se aspreşte, simt cum trupul mi se goleşte şi pielea mi se face ca o foiţă de metal. Atunci, când sângele îmi zvâcneşte înlăuntru, simt de parcă cineva mi-ar bate cu degetele în pântece şi-mi aud sunetul de aramă în pat. De parc-aş fi aşa cum spui tu: din metal laminat". Se apropie şi mai mult de sfeşnic. „Mi-ar fi plăcut să te aud", i-am spus. Iar ea zise: „Dacă o să ne întâlnim vreodată, pune-ţi urechea în dreptul coastelor mele, când dorm pe partea stângă, şi ai să mă auzi sunând. Totdeauna mi-am dorit s-o faci odată şi odată". Am auzit-o respirând adânc pe când vorbea. Şi mai spuse că ani în şir nu făcuse nimic altceva decât asta. Viaţa ei era menită să mă întâlnească în realitate, cu ajutorul acestor cuvinte de recunoaştere: „Ochi de câine albastru". Şi pe stradă le rostea cu voce tare, căci acesta era un fel de a-i vorbi singurei fiinţe de pe lume care ar fi putut să le înţeleagă: „Eu sunt cea care-ţi apare în vis noapte de noapte şi-ţi spune «Ochi de câine albastru»". Şi mai spuse că se ducea prin restaurante şi le zicea chelnerilor, înainte de a da comanda: „Ochi de câine albastru". Dar chelnerii îi făceau o plecăciune respectuoasă, fără să-şi poată aminti vreodată că ar fi spus aşa ceva în visele lor. Scria apoi pe şerveţele şi zgâria cu cuţitul pe lustrul meselor: „Ochi de

câine albastru”. Şi pe geamurile aburite de prin hoteluri, gări şi clădiri publice, scria cu degetul arătător: „Ochi de câine albastru”. Povesti că odată nimeri într-o drogherie şi dădu peste acelaşi miros pe care-l simţise în camera ei, într-o noapte, după ce mă visase. „Trebuie să fie pe-aproape”, se gândi, văzând pardoseala curată şi nouă a drogheriei. Se apropie atunci de vânzător şi-i zise: „Visez mereu un bărbat care-mi spune: «Ochi de câine albastru»”. Şi spuse că vânzătorul o privise în ochi şi-i zisese: „De fapt, domnişoară, dumneata ai astfel de ochi”. Şi ea adăugase: „Trebuie să-l întâlnesc pe bărbatul care-mi spune în vis cuvintele astea”. Şi vânzătorul izbucni în râs şi se mişcă în spatele tejghelei. Ea privea mai departe pardoseala curată şi simţea mirosul. Îşi deschise geanta şi îngenunche şi scrise pe pardoseală, cu litere mari roşii, cu rujul de buze: „Ochi de câine albastru”. Vânzătorul veni lângă ea. Îi zise: „Domnişoară, ai murdărit pardoseala”. Îi dădu o cârpă udă, spunându-i: „Acum şterge-o”. Şi ea mai povesti, stând încă lângă sfeşnic, că-şi petrecuse toată după-masa îngenuncheată, frecând pardoseala şi spunând: „Ochi de câine albastru”, până când lumea se strânsese la uşă, zicând că e nebună.

Când termină de vorbit, eu stăteam tot în ungher, pe scaun, ţinându-l în echilibru. „În fiecare zi mă străduiesc să-mi aduc aminte cuvintele cu care trebuie să te întâlnesc, i-am spus. Acum cred că până mâine n-o să le uit. Totuşi, mereu spun aşa şi, când mă trezesc, mereu uit cuvintele cu care pot să te întâlnesc.” Atunci zise: „Chiar tu le-ai născocit încă din prima zi”. Iar eu i-am răspuns: „Le-am născocit pentru că ţi-am văzut ochii de scrum. Dar nu mi le amintesc niciodată a doua zi”. Şi ea, cu pumnii strânşi lângă sfeşnic, trase adânc aer în piept: „De-aş putea măcar să-mi amintesc în ce oraş am scris cuvintele astea”.

Dinţii mărunţi îi străluciră în bătaia flăcării. „Aş vrea să

te ating acum”, am spus. Ea-şi ridică faţa, până atunci plecată fiindcă privea lumina, îşi ridică privirea arzătoare, dogorind, ca ea, ca mâinile ei: iar eu am simţit că m-a văzut în întuneric, stând în ungher şi legănându-mă cu scaunul. „Nu mi-ai spus-o niciodată”, zise. „Acum ţi-o spun şi e adevărat”, i-am spus. De după sfeşnic, îmi ceru o ţigară. Chiştocul îmi dispăruse printre degete. Uitasem că fumam. Spuse: „Nu ştiu de ce nu-mi pot aminti unde am scris cuvintele”. Iar eu i-am răspuns: „Cum nici eu nu ştiu de ce n-o să mi le pot aminti mâine”. Şi ea spuse, tristă: „Nu. Uneori cred că şi asta a fost tot în vis”. M-am ridicat în picioare şi m-am îndreptat spre sfeşnic. Ea era puţin mai înaltă, şi eu mergeam mai departe, cu ţigările şi chibriturile în mână, fără să trec de sfeşnic. I-am întins ţigara. Ea o strivi în gură şi se înclină pentru a o apropia de flacără, înainte ca eu să apuc să aprind chibritul: „În vreun oraş din lume trebuie să stea scrise, pe toate zidurile, cuvintele astea: «Ochi de câine albastru», am spus. Dacă mâine mi le-aş aminti, aş porni să te caut”. Ea-şi ridică din nou capul şi acum avea ţigara aprinsă între buze. „Ochi de câine albastru”, suspină, aducându-şi aminte, cu ţigara atârnându-i spre bărbie şi cu un ochi pe jumătate închis. Apoi trase fumul în piept, cu ţigara între degete, şi exclamă: „Acum e altceva. Încep să mă încălzesc”. Rosti asta cu glasul cald şi sfios, de parcă n-ar fi vorbit de fapt, ci ar fi scris cuvintele pe o hârtie şi ar fi apropiat hârtia de flacără pe când eu citeam: „Încep – şi ea ar fi ţinut mai departe foaia între degetul mare şi arătător, întorcând-o, în vreme ce ardea şi eu terminam de citit... să mă încălzesc”, mai înainte ca foaia să ardă de tot şi să cadă pe podea zbârcită, împuţinată, prefăcută în scrum uşor. „Aşa e mai bine, am spus. Uneori mi-e teamă să te văd astfel. Tremurând lângă sfeşnic.”

Ne vedem de câţiva ani. Uneori, când eram împreună, cineva de afară scăpa pe jos o linguriţă şi ne trezeam,

încetul cu încetul am ajuns să înţelegem că prietenia noastră era subordonată lucrurilor şi evenimentelor celor mai simple. Întâlnirile noastre sfârşeau mereu aşa, cu o linguriţă ce cădea în zori.

Acum, lângă sfeşnic, mă privea. Eu îmi aminteam că şi înainte mă privise astfel, din visul acela îndepărtat în care rotisem scaunul pe picioarele dinapoi şi mă pomenisem faţă în faţă cu o necunoscută cu ochi cenuşii. În visul acela am întrebat-o pentru prima oară: „Cine eşti?” Şi ea mi-a răspuns: „Nu-mi amintesc”. I-am spus atunci: „Dar cred că ne-am văzut înainte”. Şi ea zise, nepăsătoare: „Cred că o dată te-am visat, am visat chiar camera asta”. Iar eu i-am spus: „Aşa-i. Încep să-mi aduc aminte”. Şi ea mai spuse: „Ce curios! Precis că ne-am mai întâlnit în alte vise”.

Trase de două ori din ţigară. Eu stăteam tot în picioare în faţa sfeşnicului şi deodată am rămas cu ochii la ea. Am privit-o din cap până-n picioare şi era încă arămie; dar nu mai părea de metal dur şi rece, ci de aramă galbenă, moale, suplă. „Aş vrea să te ating”, i-am spus încă o dată. Iar ea răspunse: „Ai strica totul”. Eu am adăugat: „Acum nu mai contează. Ar fi de-ajuns să întoarcem perna pe partea cealaltă ca să ne întâlnim din nou”. Şi i-am întins mâna pe deasupra sfeşnicului. Ea nu se clinti. „Ai strica totul, spuse iar, mai înainte ca eu s-o pot atinge. Dacă te întorci prin spatele sfeşnicului, poate ne vom trezi speriaţi, în cine ştie ce parte a lumii.” Eu am insistat însă: „Nu mai contează”. Şi ea spuse: „Dacă am întoarce perna, ne-am întâlni din nou. Dar tu, când ai să te trezeşti, vei fi uitat totul”. Am făcut câţiva paşi spre ungher. Ea rămase în urmă, încălzindu-şi mâinile la flacără. N-am apucat să ajung la scaun când am auzit-o spunând în spatele meu: „Când mă trezesc la miezul nopţii, mă răsucesc în pat de pe o parte pe alta, cu marginile pernei arzându-mi obrazul, şi repetând până-n zori: «Ochi de câine albastru»”.

Am rămas cu faţa la perete. „Se face ziuă, am spus fără

s-o privesc. Când a bătut de două, eram treaz, şi de atunci a trecut mult.” M-am îndreptat spre uşă. Când pusesem deja mâna pe clanţă, i-am auzit vocea egală, neschimbată: „Nu deschide uşa, spuse. Coridorul e plin de vise întortocheate”. Iar eu i-am zis: „Cum de ştii?” Mi-a răspuns: „Pentru că acum o clipă am fost acolo şi-a trebuit să mă întorc când m-am pomenit dormind pe partea inimii”. Ţineam uşa întredeschisă. Am mai mişcat-o puţin, şi o adiere rece şi gingaşă îmi aduse un miros reavăn de pământ vegetal, de câmp umed. Ea vorbi din nou. M-am întors deschizând încă puţin uşa, ale cărei balamale nu făceau niciun zgomot, şi i-am spus: „Cred că nu-i niciun coridor pe aici. Simt miros de câmp”. Iar ea, parcă de departe, îmi zise: „Ştiu asta mai bine ca tine. Dar acolo afară e o femeie care visează câmpul”. Îşi încrucişă braţele peste flacără. Vorbi mai departe: „Este femeia aceea care şi-a dorit întotdeauna o casă la ţară şi n-a putut niciodată să plece de la oraş”. Îmi aminteam că femeia îmi apăruse într-un vis anterior, dar ştiam, stând aşa, cu uşa întredeschisă, că într-o jumătate de oră trebuia să cobor la gustarea de dimineaţă. I-am spus: „Oricum, trebuie să ies de aici ca să mă trezesc”.

Afară vântul fâlfâi din aripi o clipă, apoi se domoli, şi se auzi respiraţia unei femei dormind, care tocmai se întoarse pe partea cealaltă, în pat. Vântul de pe câmp se opri de tot. Nu se mai simţea niciun miros. „Mâine am să te recunosc după asta, am zis. Am să te recunosc când am să văd pe stradă o femeie care scrie pe ziduri: «Ochi de câine albastru».” Iar ea, cu un zâmbet trist – un zâmbet cu care deja se încredinţa imposibilului, necuprinsului – spuse: „Totuşi, ziua n-ai să-ţi aduci aminte de nimic”. Şi puse din nou mâinile pe sfeşnic, cu chipul adumbrit de o negură amară: „Eşti singurul om care, când se trezeşte, nu-şi mai aminteşte nimic din ce a visat”.

FEMEIA CARE VENEA LA ORA ŞASE
(1950)

Uşa batantă se deschise. La ora aceea nu era nimeni în localul lui José. Tocmai bătuse de şase, şi el ştia că numai la şase şi jumătate vor începe să vină obişnuiţii casei. Clientela lui era atât de conservatoare şi de exactă, că ceasul nu apucase să bată a şasea oară când intră o femeie, ca în fiecare zi la ora aceea, şi se aşeză fără un cuvânt pe scaunul rotativ înalt. Avea în gură o ţigară neaprinsă.

— Bună, domniţă – spuse José când o văzu aşezându-se. Apoi se îndreptă spre celălalt capăt al tejghelei, ştergând cu o cârpă uscată suprafaţa de sticlă. Ori de câte ori intra cineva în local, José făcea gestul ăsta. Chiar şi în faţa femeii cu care ajunsese să aibă un grad aproape de intimitate, patronul gras şi rumen juca zilnica-i comedie de om harnic. Vorbi din celălalt capăt al tejghelei.

— Ce vrei azi? o întrebă.

— Mai înainte de orice, vreau să te învăţ să fii cavaler, răspunse femeia.

Era aşezată pe ultimul din şirul de scaune rotative, cu coatele pe tejghea, cu ţigara între buze. Când vorbi, îşi ţuguie gura pentru ca José să observe ţigara neaprinsă.

— Nu mi-am dat seama, spuse José.

— Nu ţi-ai dat încă seama de nimic, zise ea.

Bărbatul lăsă cârpa pe tejghea, se duse la dulapurile închise la culoare, mirosind a catran şi a lemn plin de praf, şi se întoarse cu chibriturile. Femeia se aplecă să atingă flacăra ce ardea în mâinile păroase, de ţăran, ale bărbatului. José îi văzu pletele bogate unse cu vaselină solidă, ieftină. Îi văzu umărul descoperit, deasupra bluzei înflorate. Văzu linia dintre sânii crepusculari, când ea îşi îndreptă capul, cu ţigara aprinsă.

— Eşti tare frumoasă azi, domniţă, spuse José.

— Lasă-te de prostii, zise femeia. Să nu crezi că asta-mi va fi de vreun folos ca să te plătesc.

— N-am vrut să spun asta, domniţă, murmură José. Pun rămăşag că azi masa de prânz ţi-a căzut greu la stomac.

Femeia trase primul fum cu nesaţ, îşi încrucişă braţele, cu coatele tot pe tejghea, şi rămase cu privirea aţintită spre stradă, prin geamul mare al localului. Avea o expresie melancolică. De o melancolie scârbită şi vulgară.

— O să-ţi pregătesc un biftec pe cinste, zise José.

— Încă n-am făcut rost de bani, răspunse ea.

— De trei luni n-ai bani şi mereu îţi pregătesc ceva bun, spuse José.

— Azi e altceva, spuse sumbru femeia, uitându-se tot înspre stradă.

— În fiecare zi e la fel, zise José. În fiecare zi ceasul bate de şase, tu intri şi spui că ţi-e o foame de lup, şi atunci eu îţi pregătesc ceva bun. Singura diferenţă e asta, că azi nu spui că ţi-e o foame de lup, ci că azi e altceva.

— Şi aşa şi e, spuse ea. Se întoarse să-l privească pe bărbatul care stătea de partea cealaltă a tejghelei, cercetând frigiderul. Îl privi preţ de două-trei secunde. Apoi se uită la ceasul de deasupra dulapului. Era şase şi trei minute. E adevărat, José. Azi e altceva, spuse. Scoase un rotocol de fum şi rosti mai departe cuvinte scurte, pătimaşe: Azi n-am venit la şase, de asta e altceva, José.

Bărbatul se uită la ceas.

— Bag mâna în foc că ceasul ăsta nu întârzie niciun minut, zise.

— Nu-i vorba de asta, José. Vorba e că azi n-am venit la şase – spuse ea. Am venit la şase fără un sfert.

— Abia a bătut de şase, domniţă, zise José. Când ai intrat, tocmai bătuse de şase.

— Stau de un sfert de ceas aici, spuse femeia.

José se îndreptă spre locul unde stătea ea. Îşi apropie uriaşa-i faţă congestionată, în vreme ce cu arătătorul îşi

arăta una din pleoape.

— Suflă aici, îi spuse.

Femeia îşi dădu brusc capul pe spate. Era serioasă, enervată, sfârşită; înfrumuseţată de o aură de tristeţe şi oboseală.

— Lasă-te de prostii, José. Ştii doar că nu mai beau de mai bine de şase luni.

Bărbatul zâmbi.

— Asta să i-o spui lui mutu, zise. Nu mie. Pun rămăşag c-aţi băut cel puţin un litru în doi.

— Am băut două înghiţituri cu un prieten, spuse ea.

— Ah, atunci îmi explic, adăugă José.

— Nu trebuie să-ţi explici nimic, zise femeia. Stau aici de un sfert de oră.

Bărbatul ridică din umeri.

— Mă rog, dacă vrei tu aşa, stai aici de un sfert de oră. La urma urmelor, pentru nimeni nu contează zece minute în plus sau în minus.

— Ba contează, José, spuse femeia. Şi-şi întinse braţele peste tejghea, pe suprafaţa de sticlă, cu un aer neglijent de abandonare. Adăugă: Şi nu pentru că vreau eu, ci pentru că sunt aici de un sfert de oră. Se uită iar la ceas şi rectifică: Ce spun eu, sunt aici de douăzeci de minute.

— Bine, domniţă, spuse bărbatul. Ţi-aş dărui o zi întreagă cu noapte cu tot ca să te văd mulţumită.

În tot acest răstimp, José se foise în spatele tejghelei, mişcând diverse obiecte, deplasându-le dintr-un loc într-altul. Era în elementul lui.

— Vreau să te văd mulţumită, repetă. Se opri brusc, întorcându-se spre ea. Tu ştii că te iubesc mult?

Femeia îl privi cu răceală.

— Daaaa...? Ce descoperire, José! Crezi c-aş rămâne cu tine pentru un milion de pesos?

— N-am vrut să spun asta, domniţă, răspunse José. Pun din nou rămăşag că masa de prânz ţi-a căzut greu la

stomac.

— Nu ţi-o spun din cauza asta, zise ea. Şi vocea îi deveni mai puţin indolentă. Ci fiindcă nicio femeie n-ar suporta o greutate ca a ta nici pentru un milion de pesos.

José se înroşi la faţă. Îi întoarse spatele şi se apucă să şteargă de praf sticlele din dulap. Vorbi fără a-şi întoarce faţa.

— Eşti nesuferită azi, domniţă. Cred că cel mai bine ar fi să-ţi mănânci biftecul şi să te duci să te culci.

— Nu mi-e foame, zise ea. Rămase iar cu ochii la stradă, la trecătorii care se pierdeau în oraşul în amurg. Preţ de o secundă se aşternu în local o tăcere tulbure. O linişte abia întreruptă de manevrele lui José în dulap. Pe neaşteptate, femeia încetă să mai privească strada şi grăi cu voce stinsă, duioasă, diferită. E-adevărat că mă iubeşti, Pepillo?

— E-adevărat, răspunse José, brusc, fără s-o privească.

— Cu toate că ţi-am spus ce ţi-am spus? îl întrebă ea.

— Ce mi-ai spus? zise José, încă fără inflexiuni în glas, încă fără s-o privească.

— Treaba cu milionul de pesos, spuse ea.

— Am şi uitat-o, zise José.

— Atunci, mă iubeşti? îl întrebă iar.

— Da, răspunse bărbatul.

Se lăsă o clipă de tăcere. José continuă să se mişte cu faţa întoarsă spre dulapuri, încă fără s-o privească. Ea mai scoase un rotocol de fum, cu pieptul sprijinit de tejghea, şi apoi, cu precauţie şi viclenie, muşcându-şi limba înainte de a o spune, de parc-ar vorbi ce nu trebuie, îl întrebă:

— Chiar dacă n-o să mă culc cu tine?

Şi abia atunci José o privi din nou.

— Te iubesc atât de mult că nici nu m-aş culca cu tine, răspunse. Apoi veni lângă ea. Rămase privind-o în faţă, cu braţele-i vânjoase proptite pe tejghea, în dreptul ei; privind-o în ochi, spuse: Te iubesc atât de mult că în fiecare seară l-aş omorî pe bărbatul care vine cu tine.

În prima clipă, femeia păru încurcată. Apoi se uită atent la el, cu o unduioasă expresie de compătimire şi batjocură. Apoi tăcu, descumpănită. Şi, în sfârşit, izbucni într-un râs zgomotos.

— Eşti gelos, José. Ce minunat, eşti gelos!

José se aprinse iar la faţă cu sfială neprefăcută, aproape fără ruşine, ca un copil căruia i s-ar fi dezvăluit pe neaşteptate toate tainele. Spuse:

— În seara asta nu înţelegi nimic, domniţă. Şi-şi şterse năduşeala cu cârpa. Adăugă: Viaţa desfrânată te prosteşte.

Însă acum expresia femeii se schimbase.

— Atunci nu-i aşa, spuse.

Şi se uită iar ţintă în ochii lui, cu o strălucire ciudată în privire, întristată şi în acelaşi timp sfidătoare.

— Atunci nu eşti gelos.

— Într-un anume fel, sunt! răspunse José. Dar nu-i aşa cum spui tu.

Îşi desfăcu gulerul şi-şi şterse mai departe gâtul cu cârpa.

— Atunci? întrebă femeia.

— Păi te iubesc atât de mult că nu-mi place să faci treaba asta.

— Ce?

— Să te duci în fiecare zi cu alt bărbat, răspunse el.

— E-adevărat că l-ai omorî ca să nu vină cu mine?

— Ca să nu vină, nu! zise José. L-aş omorî pentru că a venit cu tine.

— E acelaşi lucru, spuse femeia.

Conversaţia atinsese o profunzime incitantă. Ea vorbea încet, cu o voce blândă, fascinată. Avea chipul aproape lipit de faţa zdravănă şi paşnică a bărbatului, care stătea încremenit, parcă vrăjit de aburul cuvintelor.

— Toate astea-s adevărate, zise José.

— Atunci – spuse ea, şi-şi întinse o mână ca să mângâie braţul aspru al bărbatului. Cu cealaltă aruncă chiştocul...

atunci eşti în stare să omori un om?

— Pentru ceea ce ţi-am spus, da, răspunse José.

Şi glasul îi căpătă un accent aproape dramatic.

Femeia izbucni într-un râs convulsiv, vădit batjocoritoare.

— Ce îngrozitor, José! Ce îngrozitor! spuse, râzând încă. José omorând un om. Cine ar fi zis că în spatele domnului gras şi făţarnic, care nu-mi ia bani niciodată, care-mi pregăteşte în fiecare zi câte un biftec şi care-şi trece timpul la taclale cu mine până când găsesc un bărbat, se ascunde un criminal. Ce îngrozitor, José! Mă sperii!

José era buimăcit. Poate că se simţi şi puţin indignat. Poate că, atunci când femeia izbucni în râs, se simţi dezamăgit.

— Eşti ameţită, proasto! zise. Du-te să te culci. Nici măcar n-ai poftă să mănânci ceva.

Dar femeia încetase să mai râdă şi acum stătea iar, îngândurată, proptită de tejghea. Îl văzu îndepărtându-se. Îl văzu deschizând frigiderul şi închizându-l la loc, fără să scoată nimic. Îl văzu mişcându-se apoi spre celălalt capăt al tejghelei. Îl văzu ştergând sticla lucitoare, ca la început. Atunci femeia vorbi iar, pe tonul acela înduioşător şi gingaş cu care-i spusese: „E-adevărat că mă iubeşti, Pepillo?”

— José, spuse.

Bărbatul nu se uită la ea.

— José!

— Du-te să te culci! zise José. Şi fă o baie înainte de culcare, ca să-ţi mai treacă beţia.

— Serios, José, spuse femeia. Nu-s beată.

— Atunci te-ai prostit, zise José.

— Vino încoace, trebuie să stau de vorbă cu tine.

Bărbatul se aşeză, şovăind între satisfacţie şi neîncredere.

— Apropie-te!

Bărbatul se opri iar în faţa femeii. Ea se aplecă înainte, îl apucă violent de păr, însă cu un gest de vădită duioşie.

— Repetă-mi ce mi-ai spus la început!

— Ce? întrebă José.

Încerca să se uite la ea cu capul plecat, prins de păr.

— Că l-ai omorî pe bărbatul care s-a culcat cu mine.

— E-adevărat, spuse José.

— Repetă-mi-o, cuvânt cu cuvânt, îi ceru femeia.

— L-aş omorî pe bărbatul care s-a culcat cu tine, domniţă. E-adevărat! zise José.

Femeia îi dădu drumul.

— Atunci mi-ai lua apărarea dacă l-aş omorî eu? îl întrebă pe un ton afirmativ, împingând cu un gest de cochetărie violentă uriaşul cap de porc al lui José.

Bărbatul nu răspunse nimic; zâmbi.

— Răspunde-mi, José! zise femeia. Mi-ai lua apărarea dacă l-aş omorî eu?

— Depinde, spuse José. Tu ştii că asta nu-i la fel de uşor cum e s-o spui.

— Poliţia n-are în nimeni mai multă încredere decât în tine.

José zâmbi, demn, mulţumit. Femeia se aplecă iar către el, pe deasupra tejghelei.

— E-adevărat, José. M-aş încumeta să pun rămăşag că n-ai spus niciodată vreo minciună.

— Nu se rezolvă nimic cu asta, spuse José.

— Întocmai, zise femeia. Poliţia ştie şi crede orice spui tu fără să te întrebe de două ori.

José se apucă să bată cu degetele în tejghea, în faţa ei, neştiind ce să spună. Femeia privi din nou spre stradă. Se uită apoi la ceas şi-şi schimbă tonul, de parcă ar fi avut interes să pună capăt dialogului înainte de venirea primilor clienţi.

— Ai spune o minciună pentru mine, José? îl întrebă. Serios.

Şi atunci José se întoarse ca s-o privească, brusc, în adâncul ochilor, ca şi cum l-ar fi străfulgerat o idee îngrozitoare. O idee care îi intră pe o ureche, se învârti un moment, vagă, confuză, şi-i ieşi apoi pe cealaltă, lăsând în urmă abia o undă călduţă de teamă.

— În ce încurcătură te-ai băgat, domniţă? o întrebă José. Se aplecă în faţă, cu braţele din nou pe tejghea. Femeia simţi izul pătrunzător, aducând puţin a amoniac, al răsuflării lui, care devenea tot mai grea din cauza presiunii tejghelei pe stomac.

— Asta-i într-adevăr grav, domniţă. În ce încurcătură te-ai băgat?

Ea îşi întoarse capul în partea cealaltă.

— În nimic, răspunse. Vorbeam doar aşa, să-mi omor timpul. Apoi îl privi din nou. Ştii că poate n-o să trebuiască să omori pe nimeni?

— Nu mi-a trecut niciodată prin cap să omor pe cineva, zise José, descumpănit.

— Nu, dom’le, spuse femeia. Vreau să zic pe nimeni care o să se culce cu mine.

— Ah! făcu José. Acum vorbeşti pe şleau. Am crezut întotdeauna că n-ai nevoie să duci viaţa asta. Îţi promit că, dacă renunţi la treaba asta, îţi dau în fiecare zi cel mai bun biftec fără să-ţi iau un ban.

— Mulţumesc, José! zise femeia. Dar nu-i vorba de asta. E vorba că n-o să mă mai pot culca cu nimeni.

— Iar complici lucrurile, spuse José.

Începea să-şi piardă răbdarea.

— Nu complic nimic, răspunse ea. Se întinse în scaun, şi José îi văzu sânii căzuţi şi trişti sub bluză. Mâine plec şi-ţi promit că n-o să te mai deranjez niciodată. Îţi promit că n-o să mă mai culc cu nimeni.

— Şi cum de ţi-a trecut aşa ceva prin cap? întrebă José.

— Am luat hotărârea asta acum, răspunse ea. Abia acum mi-am dat seama că asta-i o porcărie.

José luă din nou cârpa şi se apucă să şteargă sticla chiar lângă ea. Vorbi fără s-o privească. Spuse:

— Sigur că aşa cum o faci tu e o porcărie. Ar fi trebuit să-ţi dai seama de mult.

— Mi-am dat seama de mult, spuse femeia, dar abia acum m-am convins. Mi-e silă de bărbaţi.

José zâmbi. Îşi înălţă capul s-o privească, tot cu zâmbetul pe buze, dar o văzu îngândurată, descumpănită, vorbind iute, cu umerii ridicaţi; legănându-se pe scaunul rotativ, cu o expresie posomorâtă pe chipul aurit de o prematură făină tomnatică.

— Nu crezi că o femeie trebuie să fie lăsată să omoare un bărbat, pentru că după ce a fost cu el îi fac scârbă şi el, şi toţi cei care s-au culcat cu ea?

— Nici chiar aşa, spuse José, mişcat, cu o părere de compasiune în voce.

— Şi dacă femeia îi spune bărbatului că-i face scârbă când îl vede că se îmbracă, pentru că-şi aminteşte că s-a tăvălit cu el toată seara şi simte că nici săpunul şi nici buretele n-o vor putea scăpa de mirosul lui?

— Asta trece, domniţă, zise José, acum puţin nepăsător, ştergând tejgheaua. Nu-i nevoie să-l omori. Pur şi simplu trebuie să-l laşi să plece.

Însă femeia vorbea mai departe, şi vocea ei era un şuvoi egal, dezlănţuit, pătimaş.

— Şi dacă, atunci când femeia îi spune că îi face scârbă, bărbatul nu se mai îmbracă, ci se repede iar spre ea, s-o sărute, s-o...?

— Asta n-o face niciun bărbat care se respectă, spuse José.

— Dar dacă o face? întrebă ea, cu o tulburare exasperată. Dacă nu-i un bărbat care se respectă şi o face, şi atunci femeia simte că îi e atât de scârbă de el încât o să moară, şi ştie că singura cale de a scăpa de toate astea e să implânte în el un cuţit?

— Asta-i o grozăvie, zise José. Din fericire, nu există bărbat care ar face tot ceea ce spui tu.

— Mă rog, zise femeia, acum înnebunită de-a binelea. Şi dacă o face? Închipuieşte-ţi c-o face.

— Oricum nu merită, răspunse José. Ştergea mai departe tejgheaua, tot în acelaşi loc, acum mai puţin atent la discuţie.

Femeia ciocăni sticla cu nodurile degetelor. Deveni stăruitoare, vehementă.

— Eşti un sălbatic, José! spuse. Nu pricepi nimic. Îl prinse violent de mânecă. Haide, spune că femeia trebuia cu adevărat să-l omoare.

— Bine, spuse José, vrând să dea lucrurilor o întorsătură împăciuitoare. Totul o să fie cum spui tu.

— Asta nu-i autoapărare? îl întrebă ea, scuturându-l de mânecă.

José îi aruncă atunci o privire caldă şi binevoitoare.

— Aproape, răspunse. Şi-i făcu cu ochiul, cu o expresie care vădea şi o înţelegere afectuoasă, şi un îngrozitor angajament la complicitate. Dar femeia continua să fie gravă; îi dădu drumul.

— Ai spune o minciună ca să iei apărarea unei femei care ar face aşa ceva? îl întrebă.

— Depinde, răspunse José.

— Închipuieşte-ţi că-i o femeie pe care o iubeşti mult. Nu ca să te culci cu ea, ştii?, ci aşa cum spui tu, pentru că o iubeşti mult.

— Mă rog, cum vrei tu, domniţă, spuse José într-o doară, plictisit.

Şi se îndepărtă din nou. Se uită la ceas. Văzu că în curând va fi şase şi jumătate. Se gândi că peste câteva minute localul va începe să se umple de lume şi poate de asta se apucă să şteargă şi mai energic sticla, uitându-se spre stradă prin geam. Femeia rămăsese pe scaun, tăcută, închisă în sine, urmărind cu un aer de tristeţe adâncă

mişcările bărbatului. Uitându-se la el, aşa cum s-ar putea uita la un bărbat o lampă ce stă să se stingă. Pe neaşteptate, fără să se mişte, vorbi iar, cu o voce plină de blândeţe.

— José!

Bărbatul o privi cu o tandreţe adâncă şi întristată, ca o vită cu dragoste de mamă. Nu o privi ca s-o asculte; abia atât cât s-o vadă, cât să ştie că stătea acolo, aşteptând o privire care n-avea de ce să fie ocrotitoare sau solidară. Doar o privire ca de jucărie.

— Ţi-am spus că mâine plec şi nu mi-ai zis nimic.

— Aşa-i, încuviinţă José. Nu mi-ai spus însă unde te duci.

— Unde văd cu ochii, răspunse femeia. Unde n-o să fie bărbaţi care să vrea să se culce cu mine.

José zâmbi iar.

— Pleci cu adevărat? o întrebă, parcă dându-şi seama de realitate, schimbându-şi expresia.

— Asta depinde de tine. Dacă ştii să spui la ce oră am venit, mâine o să plec şi n-o să mai fac treburi de-astea în vecii vecilor. Îţi place ce-ţi spun?

José făcu un gest afirmativ clătinând din cap, zâmbitor şi concret. Femeia se înclină spre locul unde se afla el.

— Dacă mă mai întorc vreodată aici, o să fiu geloasă când o să dau de altă femeie stând de vorbă cu tine, la ora asta şi chiar pe scaunul ăsta.

— Dacă te mai întorci aici, trebuie să-mi aduci ceva, spuse José.

— Îţi promit să caut pretutindeni ursuleţul cu cheiţă, să ţi-l aduc! zise ea.

José zâmbi şi dădu cu cârpa prin aerul ce-l despărţea de femeie, de parc-ar fi şters un geam invizibil. Zâmbi şi ea, acum cu o expresie afectuoasă şi cochetă. Apoi, bărbatul se îndepărtă ştergând sticla din celălalt capăt al tejghelei.

— José!

— Poftim? zise el fără s-o privească.

— Nu-i aşa că oricui te-ar întreba la ce oră am venit îi vei spune că la şase fără un sfert?

— De ce? zise José, tot fără s-o privească şi ca şi când abia ar fi auzit-o.

— Nu contează, răspunse femeia. Tot ce contează e s-o faci.

José îl văzu atunci pe primul client care intră prin uşa batantă şi se îndreptă spre o masă din colţ. Se uită la ceas. Era şase şi jumătate fix.

— Fie, domniţă, spuse distrat. Cum vrei tu. Întotdeauna fac cum vrei tu.

— Bine, zise femeia. Atunci pregăteşte-mi biftecul!

Bărbatul se duse la frigider, scoase o farfurie cu carne şi o lăsă pe masă. Apoi aprinse plita.

— O să-ţi fac un biftec grozav de rămas-bun, domniţă, zise.

— Mulţumesc, Pepillo, spuse femeia.

Rămase pe gânduri, de parcă brusc s-ar fi cufundat într-o lume subterană ciudată, bântuită de fantome tulburi, necunoscute. Nu auzi zgomotul pe care-l făcea carnea proaspătă în grăsimea încinsă, de partea cealaltă a tejghelei. Nu auzi, mai apoi, nici sfârâitul bolborosind sec când José întoarse muşchiul pe partea cealaltă şi mirosul îmbietor de carne friptă umplu încetul cu încetul tot localul. Stătea închisă în sine, cu gândul aiurea, până când îşi ridică din nou capul, clipind, de parcă şi-ar fi revenit dintr-o moarte trecătoare. Atunci îl văzu pe bărbatul de lângă plită, iluminat de veselul foc tot mai intens.

— Pepillo.

— Ah!

— La ce te gândeşti? îl întrebă femeia.

— Mă gândesc că poate vei găsi pe undeva ursuleţul cu cheiţă, răspunse José.

— Bineînţeles. Dar vreau să-mi spui dacă-mi vei da tot ce-ţi voi cere când ne luăm rămas-bun.

José o privi de lângă sobă.

— De câte ori vrei să ţi-o spun? Vrei şi altceva decât biftecul cel mai grozav?

— Da, răspunse femeia.

— Ce?

— Vreau încă un sfert de oră.

José se dădu pe spate să se uite la ceas, apoi la clientul care stătea mai departe tăcut, aşteptând în colţ, şi în sfârşit la carnea aurită din tigaie. Numai atunci grăi.

— Pe cuvânt că nu înţeleg, domniţă, spuse.

— Nu fi prost, José, zise femeia. Adu-ţi aminte că sunt aici de la cinci şi jumătate.

NOAPTEA CORMORANILOR
(1950)

Stăteam toţi trei aşezaţi în jurul mesei, când cineva introduse o monedă în fantă şi tonomatul Wurlitzer puse iar de la început discul pe care-l ascultaserăm toată noaptea. Noi, ceilalţi, n-am avut timp nici să ne dăm seama. S-a întâmplat mai înainte de a ne aminti unde ne aflam; mai înainte de a ne recăpăta simţul orientării. Unul dintre noi întinse mâna pe deasupra tejghelei, dibuind (noi nu vedeam mâna. O auzeam), lovi un pahar şi apoi rămase nemişcat, cu ambele mâini odihnindu-se pe suprafaţa tare. Atunci toţi trei ne-am căutat în întuneric şi ne-am regăsit acolo, în nodurile celor treizeci de degete ce se îngrămădeau pe tejghea. Unul spuse:

— Să mergem!

Şi ne-am ridicat în picioare, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. Nu avuseserăm încă timp să ne pierdem direcţia.

Când am străbătut coridorul, am auzit melodia aproape, învârtindu-se parcă în jurul nostru. Am simţit mirosul de femei triste, stând şi aşteptând. Am simţit prelungul hău al coridorului în faţa noastră, pe când ne îndreptam spre uşă, înainte de a ne ieşi în întâmpinare celălalt miros acru al femeii care stătea lângă uşă. I-am spus:

— Noi plecăm.

Femeia nu răspunse nimic. Am auzit scârţâitul unui balansoar, cedând în partea de sus, când ea se sculă în picioare. Am auzit paşii pe lemnul desprins şi din nou întoarcerea femeii când scrâşniră iar balamalele şi uşa se deschise exact în spatele nostru.

Ne-am întors. Chiar acolo, în spate, ne-a izbit aerul tăios al zorilor de zi nevăzute şi o voce care spunea:

— Daţi-vă la o parte, trebuie să scot asta.

Ne-am tras înapoi. Şi vocea spuse iar:

— Sunt încă la uşă.

Şi numai atunci, după ce ne mişcaserăm în toate părţile şi aflaserăm vocea pretutindeni, am spus:

— Nu putem ieşi de aici. Cormoranii ne-au scos ochii.

Apoi am auzit cum se deschid mai multe uşi. Unul dintre noi se desprinse de mâinile celorlalţi şi l-am auzit mergând pe bâjbâite, clătinându-se, ciocnindu-se de obiectele dimprejur. Vorbi de undeva din negură.

— Trebuie să fim pe aproape, spuse. Aici răzbate miros de cuiere îngrămădite.

Am simţit din nou atingerea mâinilor lui; ne-am rezemat de perete, şi atunci trecu altă voce, dar în sens contrar.

— Pot fi sicrie, zise unul dintre noi.

Cel care se târâse până în colţ şi acum respira lângă noi spuse:

— Sunt cuiere. De mic am învăţat să desluşesc mirosul îmbrăcăminţii puse la păstrat.

Atunci ne-am îndreptat într-acolo. Pe jos era ceva tare şi neted, parcă pământ bătătorit. Cineva întinse o mână.

Am simţit atingerea unui trup lung şi viu, dar n-am mai simţit peretele de partea cealaltă.

— Asta e o femeie – am zis cu toţii.

Cel care vorbise de cufere spuse:

— Cred că doarme.

Trupul se scutură sub mâinile noastre, începu să tremure; l-am simţit strecurându-se, dar nu ca şi cum s-ar fi îndepărtat de noi, ci ca şi cum ar fi încetat să mai existe. Totuşi, după o clipă în care am stat tăcuţi, încremeniţi, rezemându-ne umăr de umăr, i-am auzit glasul.

— Cine umblă acolo? spuse.

— Suntem noi, am răspuns fără să ne clintim.

Se auzi o mişcare în pat; zgomotul şi târâitul picioarelor căutând papucii în întuneric. Atunci ne-am închipuit-o pe femeie aşezată, privindu-ne fără să se fi trezit încă de-a binelea.

— Ce faceţi acolo? întrebă.

Iar noi am răspuns:

— Nu ştim. Cormoranii ne-au scos ochii.

Vocea spuse că aflase ceva despre asta. Că ziarele scriseseră că trei bărbaţi stăteau şi beau bere într-o curte unde erau cinci sau şase cormorani. Şapte cormorani. Unul dintre bărbaţi s-a apucat să cânte ca un cormoran, imitându-i.

— A făcut-o într-un ceas rău, adăugă. Atunci păsările s-au repezit la masă şi le-au scos ochii.

Spuse că asta scriseseră ziarele, dar că nimeni nu le dăduse crezare. Noi am spus:

— Dacă a fost lume acolo, trebuie să fi văzut cormoranii.

Iar femeia răspunse:

— A fost. Curtea era plină de lume, a doua zi, dar femeia îşi dusese cormoranii într-altă parte.

Când ne întorseserăm către ea, nu mai spuse nimic. Am dat iarăşi de perete. Oricum ne întorceam, dădeam de perete. În jurul nostru, împresurându-ne, era veşnic un perete. Unul dintre noi ne dădu drumul la mâini. Îl auzirăm iar cercetând pe dibuite, adulmecând pământul, spunând:

— Acum nu mai ştiu pe unde or fi cuierele. Cred că mergem într-altă parte.

Şi noi i-am spus:

— Vino încoace. E cineva aici, chiar lângă noi.

L-am auzit apropiindu-se. L-am simţit lângă noi, şi răsuflarea lui caldă ne-a lovit încă o dată în faţă.

— Întinde mâinile într-acolo! i-am spus. Acolo e cineva care ne cunoaşte.

El întinse pesemne mâna; trebuie să fi făcut câţiva paşi înspre locul pe care i l-am indicat, pentru că după o clipă se întoarse ca să ne spună:

— Cred că e un băiat.

Atunci i-am spus:

— Bine, întreabă-l dacă ne cunoaşte.

El îl întrebă. Am auzit glasul lânced şi searbăd al

băiatului care spunea:

— Da, vă cunosc. Sunteţi cei trei bărbaţi cărora cormoranii le-au scos ochii.

Se auzi atunci o voce matură. O voce de femeie care părea că se află în spatele unei uşi închise.

— Iar vorbeşti singur.

Şi glasul de copil zise nepăsător:

— Nu. S-au întors bărbaţii cărora cormoranii le-au scos ochii.

Se auzi un zgomot de balamale şi apoi vocea matură, mai aproape ca prima oară.

— Du-i la ei acasă, spuse.

Şi băiatul răspunse:

— Nu ştiu unde locuiesc.

Iar vocea matură zise:

— Nu fi neam prost. Toată lumea ştie unde locuiesc din noaptea în care cormoranii le-au scos ochii.

Apoi continuă să vorbească pe alt ton; ca şi când ni s-ar adresa nouă:

— Treaba e că nimeni n-a vrut să creadă aşa ceva, şi se spune că a fost o ştire neadevărată scornită de ziare ca să se vândă mai bine. Nimeni n-a văzut cormoranii.

Şi noi am spus:

— Dar dumneata ne vezi pe noi.

Vocea matură răspunse:

— Însă nimeni nu m-ar crede dacă aş povesti că v-am petrecut pe stradă.

Noi nu ne mişcam; stăteam liniştiţi, rezemaţi de perete, ascultând-o. Femeia spuse:

— Dacă băiatul ăsta vrea să vă ducă, e altceva. La urma urmelor, nimeni n-ar lua în seamă vorbele unui copil.

Glasul de copil interveni:

— Dacă ies pe stradă cu ei şi spun că sunt bărbaţii cărora cormoranii le-au scos ochii, băieţii o să arunce cu pietre în mine. Toată lumea zice în târg că aşa ceva nu se

poate întâmpla.

Se lăsă o clipă de tăcere. Apoi uşa se închise iar şi băiatul vorbi din nou:

— Pe deasupra, acum stau şi citesc *Terry şi Piraţii*.

Unul dintre noi ne şopti la ureche:

— O să-l conving eu.

Merse târâş înspre locul de unde se auzea glasul.

— Îmi place povestea asta, zise. Spune-ne cel puţin ce-a păţit Terry săptămâna asta.

„Încearcă să-i câştige încrederea”, ne-a trecut prin minte. Dar băiatul răspunse:

— Asta nu mă interesează. Tot ce-mi place sunt culorile.

— Terry era într-un labirint, i-am spus noi.

Iar băiatul zise:

— Asta a fost vineri. Azi e duminică, şi ce mă interesează pe mine sunt culorile – şi o spuse cu un glas rece, imparţial, nepăsător.

Când celălalt se întoarse, am spus:

— Ne-am pierdut de mai bine de trei zile şi nu ne-am odihnit deloc.

Unul dintre noi zise:

— Bine. Să ne odihnim puţin, dar fără să ne dăm drumul de mână.

Ne-am aşezat. Un soare invizibil începu să ne încălzească umerii. Însă nici măcar prezenţa soarelui nu ne mişca. O simţeam acolo, pe undeva, căci ne pierduserăm noţiunea distanţelor, a timpului, a direcţiilor. Trecură pe lângă noi mai multe voci.

— Cormoranii ne-au scos ochii – am spus.

Şi una dintre voci zise:

— Ăştia au luat în serios ziarele.

Vocile dispărură. Şi am stat mai departe aşezaţi aşa, umăr lângă umăr, sperând ca în perindarea acelor voci şi imagini să se ivească un miros sau o voce cunoscute. Soarele continua să încălzească deasupra capetelor

noastre. Atunci unul dintre noi zise:

— Să mai mergem o dată spre perete.

Iar ceilalţi, neclintiţi, cu capetele ridicate spre lumina vizibilă:

— Încă nu. Să aşteptăm măcar ca soarele să înceapă să ne încingă faţa.

CINEVA RĂVĂŞEŞTE TRANDAFIRII
(1950)

Pentru că este duminică şi ploaia a stat, mă gândesc să duc un buchet de trandafiri la mormântul meu. Trandafiri roşii şi albi, din cei pe care ea îi cultivă pentru a împodobi altarul din casă şi a face coroane. Dimineaţa s-a arătat tristă din pricina acestei ierni posomorâte şi înfricoşătoare care m-a făcut să-mi amintesc de colina unde oamenii din sat îşi abandonează morţii. E un loc golaş, fără copaci, unde abia dacă se adună resturile providenţiale ce se întorc după trecerea vântului. Acum, că ploaia a stat şi soarele amiezii trebuie să fi întărit alunecuşul de pe coastă, aş putea ajunge până la moviliţa în adâncul căreia se odihneşte trupul meu de copil fărâmiţat, amestecat cu melci şi rădăcini.

Ea stă prosternată în faţa sfinţilor ei. A căzut pe gânduri din momentul în care am încetat să mă mişc prin încăpere, după ce a dat greş prima mea încercare de a ajunge la altar ca să iau de acolo trandafirii purpurii cei mai proaspeţi. Poate că azi aş fi reuşit; însă candela pâlpâi, şi atunci, revenindu-şi din extaz, ea îşi înălţă capul şi se uită spre ungherul unde se află scaunul. S-o fi gândit: „Iarăşi e vântul”, fiindcă într-adevăr ceva scrâşni lângă altar şi încăperea se undui o clipă, de parcă cineva ar fi clătinat suprafaţa amintirilor îngrămădite acolo de atâta amar de vreme. Atunci am înţeles că trebuia să aştept un alt prilej ca să iau trandafirii, căci ea stătea mai departe trează, privind scaunul, şi ar fi putut simţi pe lângă faţă freamătul mâinilor mele. Acum trebuie să aştept ca ea să plece, peste câteva clipe, şi să se ducă în camera de alături să-şi facă nelipsita siestă molcomă din fiecare duminică. Poate că atunci voi fi în stare să ies şi să iau trandafirii, pentru a mă întoarce înainte ca ea să revină în cameră şi să rămână cu ochii pierduţi privind scaunul.

Duminica trecută a fost mai greu. A trebuit să aştept aproape două ceasuri până să cadă în extaz. Părea neliniştită, tulburată, ca şi cum ar fi chinuit-o certitudinea că, dintr-odată, singurătatea ei în casă devenise mai puţin grea. Se mişcă prin cameră de mai multe ori, cu buchetul în mână, înainte de a-l pune pe altar. Apoi ieşi pe culoar, o coti şi intră în camera de alături. Eu ştiam că plecase să caute lampa. Şi mai târziu, când a trecut iar prin faţa porţii şi am văzut-o în lumina de pe coridor, cu hăinuţa închisă la culoare şi ciorapii trandafirii, mi s-a părut că era încă leit fetiţa care acum patruzeci de ani se aplecase peste patul meu, chiar aici, în camera asta, şi spusese: „Acum, că l-au aşezat aici, are ochii deschişi şi încremeniţi”. Era la fel, de parcă n-ar fi trecut timpul din acea seară îndepărtată de august, când femeile o aduseseră în cameră şi îi arătaseră cadavrul, spunându-i: „Plângi. Era ca un frate de-al tău”, iar ea se rezemase de perete, în lacrimi, supunându-se, încă udă de ploaie.

De trei sau patru duminici tot încerc să ajung la trandafiri, dar ea a rămas de veghe în faţa altarului; păzind trandafirii cu o sârguinţă vădită, pe care nu i-o cunoscusem în cei douăzeci de ani de când trăieşte în casă. Duminica trecută, când a ieşit să caute lampa, am reuşit să fac un buchet din trandafirii cei mai frumoşi. În nicio clipă n-am fost mai aproape de a-mi îndeplini dorinţa. Dar când dădeam să mă întorc la scaun, am auzit iar paşi pe coridor, am aranjat iute trandafirii pe altar, şi atunci am văzut-o apărând în cadrul uşii, cu lampa ridicată.

Îşi pusese hăinuţa închisă la culoare şi ciorapii trandafirii, dar pe chip i se aşternuse parcă fosforescenţa unei revelaţii. Nu părea atunci femeia care de douăzeci de ani cultivă trandafiri în grădină, ci aceeaşi fetiţă pe care în seara îndepărtată de august o aduseră în camera de alături ca să-şi schimbe hainele şi se întorcea acum cu o lampă, grasă şi îmbătrânită, patruzeci de ani mai târziu.

Pantofii mei încă mai au crusta întărită de noroi din seara aceea, deşi au rămas la uscat lângă cuptorul stins vreme de douăzeci de ani. Într-o zi m-am dus să-i caut. Asta a fost după ce închiseseră uşile, luaseră de pe prag pâinea şi buchetul de liliac şi duseseră mobilele. Toate mobilele, în afară de scaunul din colţ pe care am stat în tot răstimpul acesta. Eu ştiam că pantofii fuseseră puşi la uscat şi că nimeni nu-şi adusese aminte de ei când părăsiseră cu toţii casa. De asta m-am dus să-i caut.

Ea se întoarse după mulţi ani. Trecuse atâta vreme, încât mirosul de mosc din cameră se confundase cu mirosul prafului, cu izul uscat abia simţit al insectelor. Eu eram singur în casă, stând în colţ, aşteptând. Şi învăţasem să desluşesc murmurul lemnului care putrezeşte, fâlfâirea aerului care se învecheşte în dormitoarele ferecate. Atunci a venit ea. Se oprise în uşă cu o valiză în mână, cu o pălărie verde şi aceeaşi hăinuţă de bumbac, pe care nu şi-o scosese de atunci. Era încă o fată tânără. Nu începuse să se îngraşe, şi gleznele nu i se vedeau umflate pe sub ciorapi, ca acum. Eu eram acoperit de praf şi pânze de păianjen când ea deschise uşa şi pe undeva prin cameră amuţi greierul care cântase întruna în cei douăzeci de ani. Totuşi, în ciuda pânzelor de păianjen şi a prafului, a răzgândirii subite a greierul şi a vârstei de atunci a celei de curând sosite, am recunoscut-o în ea pe copila care, în seara furtunoasă de august, venise cu mine în grajd să culegem cuiburi. Aşa cum stătea, în picioare în uşă, cu valiza în mână şi pălăria verde pe cap, părea ca şi cum ar fi fost gata să strige, să spună exact ce a spus când mă găsiseră cu faţa în sus în fânul din grajd, încă ţinându-mă zdravăn de treapta scării rupte. Când ea deschise uşa la perete, balamalele scrâşniră şi praful de pe tavan se împrăştie din senin, de parcă cineva s-ar fi pornit să dea cu ciocanul în căpriori. Atunci ea şovăi în cadrul luminos, intră doar pe jumătate în cameră şi spuse, cu vocea cuiva

care cheamă pe cineva adormit: „Copile! Copile!” Iar eu am rămas neclintit pe scaun, înţepenit, cu picioarele întinse.

Am crezut că venea doar ca să vadă camera, dar venise, de fapt, să locuiască în casă. Aerisi încăperea şi, când îşi deschise valiza, parcă ar fi ieşit de acolo vechiul miros de mosc. Ceilalţi luaseră mobilele şi hainele în cufere. Ea nu luase decât mirosurile din cameră; şi, după douăzeci de ani le aduse din nou, le aşeză la locul lor şi aranjă iar altarul micuţ; întocmai ca odinioară. Simpla-i prezenţă a fost de-ajuns pentru a reface tot ceea ce distrusese necruţătoarea râvnă a timpului. De atunci, mănâncă şi doarme în camera de alături, dar îşi petrece ziua aici, stând de vorbă în tăcere cu sfinţii. După-amiaza se aşază în balansoar, lângă uşă, şi coase, ocupându-se din când în când de cei care vin să cumpere flori. Se leagănă întotdeauna pe când îşi cârpeşte rufăria. Şi, când vine cineva după un buchet de flori, pune moneda în colţul batistei pe care şi-o leagă la brâu şi spune invariabil: „Ia-le pe cele din dreapta, că cele din stânga sunt pentru sfinţi”.

Aşa a stat în balansoar vreme de douăzeci de ani, cârpindu-şi rufele, legănându-se, uitându-se la scaun, de parcă acum n-ar avea grijă de băiatul care şi-a petrecut cu ea serile copilăriei, ci de nepotul infirm care stă acolo, în colţ, de când bunica avea cinci ani.

Poate că acum, când o să aplece iar capul, o să reuşesc să ajung la trandafiri. Dacă izbutesc, mă voi duce pe deal, îi voi pune pe moviliţă şi mă voi întoarce la scaunul meu, să aştept ziua în care ea nu va mai reveni în cameră şi vor înceta zgomotele în încăperile de alături.

În ziua aceea se va petrece o schimbare în toate, căci eu voi fi silit să ies iar din casă pentru a da cuiva de ştire că femeia cu trandafirii, cea care locuieşte singură în casa dărăpănată, are nevoie de patru oameni care s-o ducă pe deal. În schimb, ea va fi mulţumită. Pentru că în ziua aceea

va şti că nu vântul nevăzut ajungea în fiecare duminică la altar şi-i răvăşea trandafirii.

NABO, NEGRUL CARE I-A FĂCUT PE ÎNGERI SĂ AŞTEPTE
(1951)

Nabo stătea întins, cu faţa în jos, pe iarba uscată. Simţea mirosul de grajd plin de urină lipindu-i-se de trup. Simţea pe pielea cenuşie şi lucioasă răsuflarea caldă a ultimilor cai, dar nu-şi simţea pielea. Nabo nu simţea nimic. Parcă ar fi adormit la cea de pe urmă lovitură de potcoavă în frunte şi acum n-ar mai avea decât acest singur simţ. Un simţ dublu, care-i transmitea de-a valma mirosul de grajd umed şi nesfârşitul foşnet al gâzelor nevăzute în iarbă. Deschise ochii. Îi închise iar şi rămase apoi nemişcat, întins, ţeapăn, cum stătuse toată seara, simţind cum creşte în afara timpului, până când cineva în spatele lui îi spuse: „Haide, Nabo. Ai dormit destul”. Se întoarse şi nu văzu caii, dar poarta era închisă. Nabo îşi închipui pesemne că animalele se aflau pe undeva în beznă, deşi nu le auzea copitele nărăvaşe. Îşi închipuia că acela care îi vorbea o făcea de afară, fiindcă poarta grajdului era închisă pe dinăuntru şi cu drugul pus. Vocea din spatele lui mai spuse o dată: „Zău, Nabo, ai dormit destul. Dormi întruna cam de trei zile”. Numai atunci Nabo deschise ochii de-a binelea şi-şi aminti: „Mă aflu aici pentru că m-a lovit cu copita un cal”.

Nu ştia cât era ceasul. Acum, zilele rămăseseră în urmă. Ca şi cum cineva ar fi trecut un burete umed peste acele sâmbete îndepărtate când se ducea în piaţa mare din sat. Uită de cămaşa albă. Uită că avea o pălărie verde, de pai verde, şi un pantalon de culoare închisă. Uită că nu avea pantofi. Nabo se ducea în piaţa mare sâmbăta seara; se aşeza într-un colţ, tăcut, dar nu ca să asculte muzică, ci pentru a-l vedea pe negru. Îl vedea în fiecare sâmbătă. Negrul avea ochelari de baga fixaţi după urechi şi cânta la saxofon la unul dintre pupitrele de note din rândul din

spate. Nabo îl vedea pe negru, dar negrul nu-l vedea pe Nabo. Cel puţin aşa ar fi spus Nabo, dacă cineva ar fi ştiut că se duce în piaţa mare sâmbăta seara ca să-l vadă pe negru şi l-ar fi întrebat – nu acum, căci n-ar putea să-şi aducă aminte – dacă negrul îl văzuse vreodată. Era tot ce mai făcea după ce ţesăla caii: se ducea să-l vadă pe negru.

Într-o sâmbătă, negrul nu s-a aflat la locul lui în orchestră. La început, Nabo trebuie să se fi gândit că n-avea să mai cânte în concertele populare, cu toate că pupitrul de note era tot acolo. Deşi tocmai pentru asta, pentru că pupitrul era tot acolo, s-a gândit mai târziu că negrul avea să vină iar sâmbăta viitoare. Dar sâmbăta viitoare n-a mai venit şi nici pupitrul nu mai era la locul lui.

Nabo se întoarse pe-o parte şi-l văzu pe bărbatul care-i vorbea. Mai întâi nu-l recunoscu, nedesluşindu-l în întunericul grajdului. Bărbatul stătea pe o scândură desprinsă din perete, vorbind şi bătându-se uşurel peste genunchi. „M-a lovit cu copita un cala, spuse iar Nabo, străduindu-se să-l recunoască. „E drept – zise bărbatul. Acum însă caii nu sunt aici, şi te aşteptăm la cor.” Nabo dădu din cap. Încă nu începuse să gândească. Dar i se părea că-l văzuse pe bărbatul acela pe undeva. Nabo nu pricepea, dar nici nu se mira că îi spunea cineva una ca asta, fiindcă în fiecare zi, pe când ţesăla caii, născocea cântece ca să le abată atenţia. Apoi cânta pe verandă ca s-o înveselească pe fetiţa mută cu aceleaşi cântecele pentru cai. Însă fetiţa era dusă într-altă lume, în lumea verandei, cu ochii pironiţi în perete. Dacă, atunci când cânta, cineva i-ar fi spus că îl va lua într-un cor, el nu s-ar fi mirat. Nici acum nu era surprins, pentru că nu pricepea. Era istovit, buimac, prostit. „Vreau să ştiu unde sunt caii”, spuse. Şi bărbatul îi răspunse: „Ţi-am spus că nu sunt aici; tot ce ne interesează este să aducem o voce ca a ta”. Şi întins cu faţa în jos în fân, Nabo poate că auzea, dar nu putea distinge durerea pe care i-o lăsase potcoava în frunte de

celelalte senzaţii învălmăşite. Îşi culcă iar capul în fân şi adormi.

Nabo se mai duse două sau trei săptămâni în piaţa mare, cu toate că negrul nu mai cânta în orchestră. Poate că i-ar fi răspuns cineva, dacă ar fi întrebat ce se întâmplase cu el. Dar nu întrebă, ci se duse mai departe la concerte, până când alt bărbat, cu alt saxofon, veni să ocupe locul negrului. Atunci Nabo se convinse că negrul n-avea să se mai întoarcă şi hotărî să nu se mai ducă nici el în piaţă. Când se trezi, crezu că dormise puţină vreme. Îi ardea încă în nări mirosul de fân umed. Bezna îi mai stăruia în faţa ochilor, împresurându-l. Dar bărbatul era tot în colţ. Vocea tainică şi paşnică a bărbatului care se bătea peste genunchi, spunând: „Te aşteptăm, Nabo. Dormi cam de doi ani şi n-ai vrut să te scoli”. Atunci, Nabo închise iar ochii. Apoi îi deschise. Rămase cu privirea aţintită spre colţul unde, descumpănit, năuc, îl văzu iar pe bărbat. Abia atunci îl recunoscu.

Dacă noi, cei ai casei, am fi ştiut ce făcea Nabo în piaţa mare sâmbăta seara, am fi crezut că nu s-a mai dus pentru că de acum avea muzică acasă. Asta s-a întâmplat când am adus gramofonul ca s-o distrăm pe fetiţă. Fiindcă era nevoie de cineva să învârtească manivela cât era ziua de lungă, ni s-a părut firesc să fie Nabo. Când nu trebuia să se îngrijească de cai, putea s-o facă el. Fetiţa stătea aşezată, ascultând discurile. Câteodată, auzind muzica, ea se dădea jos de pe scaun, fără să-şi ia privirea de la perete, cu balele curgându-i, şi se târa pe verandă. Nabo ridica acul aparatului şi începea să cânte. La început, când a venit la noi şi l-am întrebat ce ştia să facă, Nabo spusese că ştia să cânte. Dar nimănui nu-i păsa de asta. Noi aveam nevoie de un argat pentru ţesălat caii. Nabo rămase, dar continuă să cânte, de parcă l-am fi primit pentru asta, şi treaba cu ţesălatul cailor n-ar fi decât o distracţie care-i făcea munca mai uşoară. Aşa trecu mai bine de un an, până când noi,

cei ai casei, ne obişnuirăm cu ideea că fetiţa nu va putea merge, nu va recunoaşte pe nimeni, nu va înceta să fie copila fără viaţă şi singură, care asculta gramofonul privind fără expresie peretele, până când o ridicam de pe scaun şi o duceam în camera ei. Atunci, durerea noastră a contenit; dar Nabo a fost mai departe fidel, învârtind punctual manivela gramofonului. Asta s-a întâmplat pe vremea când nu renunţase încă să se ducă în piaţa mare sâmbăta seara. Într-o zi, când băiatul era în grajd, cineva lângă gramofon spuse: „Nabo”. Eram pe coridor, şi nu ne-am bătut capul cu ceva ce n-ar fi putut spune nimeni. Dar, când am auzit pentru a doua oară „Nabo”, ne-am ridicat capul şi am întrebat: „Cine e cu fetiţa?” Cineva răspunsese: „N-am văzut pe nimeni intrând”. Iar altcineva adăugă: „Sunt sigur că am auzit o voce care a spus «Nabo»”. Însă când ne-am dus să vedem, am găsit-o doar pe copilă stând pe jos, rezemată de perete.

Nabo se întoarse devreme şi se culcă. A fost în prima sâmbătă după ce nu s-a mai dus în piaţă fiindcă negrul fusese înlocuit, iar trei săptămâni mai târziu, într-o luni, gramofonul începu să cânte în timp ce Nabo se afla în grajd. Nimeni nu-i dădu atenţie la început. Abia mai târziu, când am văzut că băiatul negru vine cântând, cu apa de la cai încă şiroindu-i pe trup, l-am întrebat: „Pe unde ai ieşit?” El răspunse: „Pe poartă. Am stat în grajd de la prânz”. „Gramofonul cântă. Nu-l auzi?”, i-am spus noi. Şi Nabo încuviinţă. Atunci l-am mai întrebat: „Cine a învârtit manivela?” Şi el, ridicând din umeri, zise: „Copila. De multă vreme învârte manivela”.

Aşa s-au petrecut lucrurile până în ziua în care l-am găsit cu faţa în jos în fân, închis în grajd şi cu marginea potcoavei încrustată în frunte. Când l-am ridicat de umeri, Nabo spuse: „Stau aşa fiindcă m-a lovit cu copita un cal”. Dar nimeni n-a luat seama la ce putea îndruga el. Am luat aminte la ochii îngheţaţi şi fără viaţă, la gura plină de

spumă verde. Îşi petrecu toată noaptea plângând, încins de fierbinţeală, delirând, vorbind de ţesala care se pierduse în fânul din grajd. Asta s-a întâmplat în prima zi. A doua zi, când deschise ochii şi spuse: „Mi-e sete”, şi i-am adus apă şi el a băut-o toată pe nerăsuflate şi a mai cerut încă puţin de două ori, l-am întrebat cum se simte, şi el ne-a răspuns: „Mă simt de parcă m-ar fi lovit cu copita un cal”. Şi vorbi întruna, toată ziua şi toată noaptea. Până la urmă se aşează pe pat, arătă în sus, cu degetul, şi spuse că galopul cailor nu-l lăsase să doarmă cât a fost noaptea de lungă. Dar din seara dinainte nu mai avea febră. Şi nu mai delira, dar vorbi mai departe până când îi vârâră o batistă în gură. Atunci Nabo începu să cânte cu batista înfundată în gură şi să spună că auzea, lângă ureche, răsuflarea cailor orbi căutând apa, pe deasupra porţii ferecate. Când îi scoaserăm batista ca să mănânce şi el ceva, se întoarse cu faţa la perete şi atunci noi toţi crezurăm că adormise, şi poate chiar o fi şi dormit puţin. Dar când se trezi, nu se mai afla în pat. Era legat de mâini şi de picioare de un stâlp din cameră. Aşa legat, Nabo începu să cânte.

Când îl recunoscu, Nabo îi spuse bărbatului: „Te-am mai văzut înainte”. Iar bărbatul îi răspunse: „Mă vedeai în toate sâmbetele în piaţă”; şi Nabo zise: „Într-adevăr, dar eu credeam că eu te văd pe dumneata, dar dumneata nu mă vezi pe mine”. Bărbatul spuse: „Nu te-am văzut niciodată, dar mai târziu, când nu m-am mai dus, am simţit ca şi cum cineva ar fi încetat să mă mai vadă sâmbetele”; şi Nabo zise: „Dumneata n-ai mai venit, dar eu m-am dus încă trei sau patru săptămâni”, Şi bărbatul, tot fără să se mişte, bătându-se uşurel peste genunchi: „Nu mă puteam întoarce în piaţă deşi era singurul lucru care merita osteneala”. Nabo încercă să se ridice în capul oaselor, se scutură uşor şi ascultă mai departe vocea îndărătnică şi îngheţată, până când nu mai avu timp nici măcar să-şi dea seama că adormise iar. Mereu i se întâmpla aşa, de când îl

lovise calul cu copita. Şi întotdeauna auzea vocea: „Te aşteptăm, Nabo. Nu mai e cu putinţă să fie măsurat timpul de când dormi”.

După patru săptămâni de când negrul nu se întorsese în orchestră, Nabo stătea şi peria coada unui cal. N-o făcuse niciodată. Îi ţesăla doar, şi în vremea asta se apuca să cânte. Dar miercuri se dusese la târg şi, văzând un pieptene mare, îşi zisese: „Ăsta-i bun ca să le pot peria coada cailor”. Atunci s-a întâmplat treaba cu calul care l-a lovit cu copita şi l-a lăsat bolând pentru toată viaţa, cu zece sau cincisprezece ani în urmă. Careva a spus în casă: „Mai bine ar fi murit în ziua aceea şi n-ar fi trăit aşa, smintit, vorbind fără noimă toată viaţa”. Dar nimeni nu-l mai văzuse din ziua în care îl închiseserăm. Ştiam doar că era acolo, în cameră, şi că de atunci copila nu mai pusese gramofonul. Dar noi, cei ai casei, abia dacă luam în seamă toate astea. Îl închiseserăm de parcă ar fi fost un cal, de parcă lovitura de copită i-ar fi transmis mişcările nărăvaşe şi i-ar fi săpat în frunte toată prostia cailor: se purta ca un animal. Şi l-am lăsat izolat între patru pereţi, ca şi cum am fi hotărât să moară de însingurare pentru că nu avusesem destul sânge rece să-l omorâm într-alt chip. Aşa trecură paisprezece ani, până când unul dintre copiii care crescuseră spuse că voia să-l vadă la faţă. Şi deschise uşa.

Nabo îl privi iar pe bărbat. „M-a lovit cu copita un cal”, spuse. Iar bărbatul zise: „De veacuri spui asta şi, în tot acest răstimp, te-am aşteptat la cor”. Nabo îşi scutură din nou capul, îşi cufundă fruntea rănită în fân şi crezu că-şi aminteşte, brusc, cum se petrecuseră lucrurile. „Era prima oară că periam coada unui cal”, spuse. Şi bărbatul răspunse: „Noi am vrut să se întâmple aşa, ca să vii să cânţi în cor”. Nabo mai zise: „Nu trebuia să cumpăr pieptenele”. Bărbatul spuse atunci: „Oricum l-ai fi găsit. Noi hotărâserăm să-l găseşti şi să piepteni coada cailor”. Nabo zise: „Niciodată până atunci nu stătusem în spatele

calului”. Şi bărbatul, încă liniştit, încă fără să pară nerăbdător: „Dar atunci ai stat, şi calul te-a lovit cu copita. Era singura cale să te aducem la cor”, şi discuţia, implacabilă, continuă zi de zi, până când cineva din casă spuse: „De vreo cincisprezece ani nimeni n-a deschis uşa asta”. Copila (nu crescuse. Trecuse de treizeci de ani şi ochii începeau să i se înnegureze) stătea jos, privind peretele, când deschiseră uşa. Ea îşi întoarse faţa, adulmecând, în cealaltă parte. Când închiseră uşa, spuseră iar: „Nabo stă liniştit. Nu se mai zbuciumă. O să moară într-una din zile şi n-o să aflăm decât după miros”. Cineva spuse: „O să aflăm după mâncare. N-a încetat niciodată să mănânce. Stă bine aşa, închis acolo, fără să-l supere nimeni. Prin fereastra din spate intră lumină din belşug”. Şi lucrurile rămaseră aşa; numai că fetiţa nu-şi lua ochii de la uşă, adulmecând aburul cald ce se strecura prin crăpătură. A stat astfel până în zori, când am auzit un zgomot metalic pe verandă şi ne-am amintit că era acelaşi zgomot de acum cincisprezece ani, când Nabo învârtea manivela gramofonului. Ne-am ridicat, am aprins lumina şi am auzit primele acorduri ale cântecului uitat; ale cântecului trist care se stinsese în discuri de atâta amar de vreme. Zgomotul răsună tot mai nepotrivit, până când se auzi un pocnet aspru, în clipa în care noi am ajuns pe verandă şi am văzut că discul se învârtea mai departe, şi copila stătea în colţ, lângă gramofon, privind peretele, ţinând în aer manivela, desprinsă de cutia sonoră. Nu ne-am mişcat. Copila nu s-a mişcat nici ea, ci a rămas acolo, cuminte, încordată, cu ochii în perete şi manivela în aer. Noi n-am zis nimic, ci ne-am întors în cameră, amintindu-ne că cineva ne spusese cândva că fetiţa ştia să învârtească manivela gramofonului. Tot gândindu-ne la asta, n-am mai putut adormi, auzind cântecelul de pe discul uzat, care se învârtea mai departe prea repede din pricina manivelei rupte.

Cu o zi înainte, când deschiseseră uşa, înăuntru mirosea a dejecţii umane, a hoit. Cel care deschisese strigă: „Nabo! Nabo!” Dar nu răspunse nimeni dinăuntru. Lângă crăpătura uşii se afla farfuria goală. De trei ori pe zi i se băga pe sub uşă farfuria, şi de trei ori farfuria ieşea fără mâncare. Aşa ştiam că Nabo e viu. Dar numai din pricina asta.

Acum nu se mai mişca înăuntru, nu mai cânta. Uşa trebuie să fi fost închisă la loc când Nabo îi spuse bărbatului: „Nu pot veni la cor”. Bărbatul îl întrebă: „De ce?” Şi Nabo răspunse: „Pentru că n-am pantofi”. Şi bărbatul, ridicând picioarele, zise: „Nu contează. Aici nimeni nu-şi pune pantofi”. Nabo îi văzu talpa galbenă şi bătătorită a picioarelor desculţe pe care şi le ridicase. „Sunt aici de o veşnicie”, spuse bărbatul. „Abia de o clipă m-a lovit calul cu copita, zise Nabo. O să-mi torn puţină apă în cap şi o să duc caii să dea o raită.” Şi bărbatul spuse: „Caii nu mai au nevoie de tine. Nu mai există cai. Iar tu trebuie să vii la noi”. Nabo îi răspunse: „Caii ar trebui să fie aici”. Se ridică puţin în capul oaselor, îşi adânci mâinile în fân, pe când bărbatul spunea: „De cincisprezece ani n-au pe nimeni să-i îngrijească”. Dar Nabo scormonea pe sub fânul de pe jos, spunând: „Trebuie să mai fie încă pieptenele pe aici”. Şi bărbatul adăugă: „Au închis grajdul de cincisprezece ani. Acum e plin de moloz”. Nabo răspunse: „Nu-i pe lume moloz care să se adune într-o seară. Până nu găsesc pieptenele, n-o să mă mişc de aici”.

A doua zi, după ce puseră zăvorul la uşă, se auziră iar mişcări precipitate înăuntru. Apoi nu s-a mai mişcat nimeni. Nimeni n-a mai spus nimic când au început să scârţâie balamalele şi uşa a cedat, împinsă de o forţă uriaşă. Înăuntru se auzea un fel de gâfâit ca de animal hăituit. În cele din urmă, răzbătu scrâşnetul balamalelor ruginite sfărâmându-se, când Nabo îşi scutură iar capul.

„Până nu găsesc pieptenele, n-o să mă duc la cor, spuse. Trebuie să fie pe aici.” Şi scormoni în fân, împrăştiindu-l, zgâriind pământul, până când bărbatul zise: „Bine, Nabo. Dacă tot ce aştepţi pentru a veni la cor e să găseşti pieptenele, du-te să-l cauţi”. Se aplecă în faţă, cu chipul întunecat de o ţâfnă plină de răbdare. Îşi propti mâinile de zid şi spuse: „Haide, Nabo. O să am eu grijă să nu te poată opri nimeni”.

Şi atunci uşa se prăbuşi, şi negrul uriaş ca un animal, cu cicatricea adâncă săpată în frunte (cu toate că trecuseră cincisprezece ani) ieşi împleticindu-se pe deasupra mobilelor, izbindu-se de toate, cu pumnii ridicaţi ameninţător, încă legaţi cu frânghia cu care-l imobilizaseră acum cincisprezece ani (când era un flăcăiaş negru care se îngrijea de cai); vociferând pe coridoare, după ce împinsese cu umărul uşa ca o furtună, trecu (înainte de a ajunge în curte) pe lângă copilă, care stătea mai departe jos, ţinând în mână manivela gramofonului încă din seara dinainte (văzând forţa aceea neagră dezlănţuită, ea îşi aminti ceva ce odinioară trebuie să fi fost cuvântul), şi el ajunse în curte (înainte de a găsi grajdul), după ce doborâse cu umărul oglinda de pe coridor, dar fără s-o vadă pe copilă (nici lângă gramofon şi nici lângă oglindă), şi se aşeză cu faţa spre soare, cu ochii închişi, orb (când înăuntru nu încetase încă zgomotul de oglinzi sparte), şi o rupse la fugă aiurea, precum un cal legat la ochi, căutând instinctiv poarta grajdului pe care cincisprezece ani de închisoare i-o şterseseră din memorie, dar nu şi din instincte (începând din ziua aceea de demult când pieptănase coada calului şi rămăsese bolând pentru toată viaţa), şi lăsând în urmă dezastrul, năucirea, haosul, ca un taur cu ochii acoperiţi, într-o încăpere plină de lămpi, până când ajunse în ogradă (fără să găsească încă grajdul), şi scormoni pământul cu zbuciumarea turbată cu care doborâse oglinda, gândindu-se că, scormonind poate

pământul, se va isca iar mirosul de urină de iapă, înainte de a ajunge în sfârşit la poarta grajdului (şi acum mai puternic el însuşi decât propria forţă năvalnică) şi a se repezi s-o împingă înainte de vreme, căzând înăuntru, pe brânci, poate în agonie, dar încă tulburat de cumplita stare animalică ce nu-l lăsase, cu un crâmpei de secundă înainte, s-o audă pe copila care ridică manivela când îl văzu trecând şi-şi aminti, cu balele curgându-i, dar fără să se clintească de pe scaun, fără să-şi mişte gura, ci făcând doar să se învârtească manivela gramofonului în aer, îşi aminti singurul cuvânt pe care învăţase să-l rostească în viaţa ei şi-l strigă de pe verandă: „Nabo! Nabo!”

VINE UN BĂRBAT PE PLOAIE
(1954)

Şi-n alte rânduri tresărise cu aceeaşi spaimă când se aşezase să asculte ploaia. Auzea scrâşnetul grilajului de fier; auzea paşi de bărbat pe cărarea pietruită şi zgomot de bocanci şterşi apăsat pe dale, în dreptul pragului. Nopţi în şir aşteptă ca bărbatul să bată în uşă. Dar apoi, când învăţă să desluşească nesfârşitul răpăit al ploii, crezu că musafirul imaginar n-avea să treacă niciodată pragul şi se deprinse să nu-l mai aştepte. A fost o hotărâre definitivă, luată în acea noapte furtunoasă de septembrie, cu cinci ani în urmă, când s-a apucat să cugete la viaţa ei şi şi-a spus: „În ritmul ăsta, o să sfârşesc îmbătrânind”. De atunci, zgomotele ploii s-au schimbat, şi alte voci au înlocuit paşii bărbatului pe cărarea pietruită.

Totuşi, în ciuda hotărârii ei de a nu-l mai aştepta, câteodată grilajul scrâşnea din nou şi bărbatul îşi ştergea iar apăsat bocancii în dreptul pragului, ca înainte. Însă pe atunci ea era pătrunsă de noi revelaţii ale ploii. Îl mai auzea o dată pe Noel, băiatul de cincisprezece ani, cum îi dădea lecţii de religie papagalului; şi auzea melodia îndepărtată şi tristă cântată la gramofonul pe care-l vândură unui negustor de vechituri când ultimul bărbat din familie muri. Ea învăţase să recupereze din ploaie vocile pierdute în trecutul casei, vocile cele mai pure şi îndrăgite. Astfel încât a fost o noutate surprinzătoare şi minunată noaptea aceea de furtună când bărbatul care deschisese de atâtea ori grilajul de fier păşi pe cărarea pietruită, tuşi în prag şi bătu de două ori în uşă.

Cu chipul adumbrit de o tulburare de neînvins, ea făcu un uşor gest cu mâna, îşi întoarse privirea spre locul unde se afla cealaltă femeie şi spuse:

— A venit.

Cealaltă stătea la masă, cu coatele sprijinite de

scândurile de stejar, groase, negeluite. Când auzi bătăile, îşi întoarse privirea spre lampă şi păru că e cuprinsă de un tremur violent.

— Cine poate fi la ceasul ăsta? întrebă.

Şi ea, senină, cu siguranţa cuiva care spune cuvinte la care s-a gândit ani de zile:

— Nu contează. Oricine ar fi trebuie că-i îngheţat.

Femeia se ridică, urmărită îndeaproape de privirea celeilalte. O văzu luând lampa. O văzu pierzându-se pe coridor. Auzi, din salonul în penumbră şi printre zgomotele ploii pe care bezna le înteţea, auzi paşii ei îndepărtându-se, şchiopătând pe dalele desprinse şi tocite din pridvor. Apoi auzi zgomotul lămpii izbite de perete şi în sfârşit lanţul desprinzându-se din belciugele ruginite.

Preţ de câteva clipe n-a mai auzit decât glasuri îndepărtate. Discursul confuz şi fericit al lui Noel, aşezat pe un butoi, povestindu-i papagalului său despre Dumnezeu. Auzi scrâşnetul drugului în curte, când moşul Laurel deschidea poarta cea mare ca să intre carul cu cei doi boi.

O auzi pe Genoveva făcând zarvă în casă, ca întotdeauna, fiindcă veşnic, „veşnic găsesc nenorocita de baie ocupată”. Şi apoi iar glasul lui moş Laurel slobozind vorbele-i soldăţeşti de ocară, în vreme ce dobora turturele cu aceeaşi puşcă pe care o folosise în ultimul război civil pentru a pune pe fugă, el singur, o întreagă divizie de la comenduire. Ajunse chiar să creadă că, de data asta, episodul se va sfârşi cu bătăile în uşă, aşa precum odinioară se sfârşise cu zgomotul bocancilor şterşi apăsat în dreptul pragului, şi se gândea că femeia cealaltă deschisese şi nu văzuse decât glastrele de flori în bătaia ploii şi strada tristă şi pustie.

Dar curând prinse să desluşească voci în întuneric. Şi auzi din nou paşii cunoscuţi şi văzu umbrele pe peretele pridvorului. Atunci îşi dădu seama că, după ani mulţi de

încercări, după nenumărate nopţi de şovăire şi căinţă, bărbatul care deschidea grilajul de fier se hotărâse să intre.

Femeia se întoarse cu lampa, urmată de cel de curând venit; o puse pe masă, iar el – fără să iasă din cercul de lumină – îşi scoase haina de ploaie, întorcându-şi spre perete chipul răvăşit de furtună. Atunci, ea îl văzu pentru prima oară. La început îl privi ţintă. Apoi îl măsură din cap până-n picioare cu o privire stăruitoare, temeinică şi gravă, de parcă ar fi cercetat o pasăre, nu un bărbat. În cele din urmă îşi întoarse ochii spre lampă şi cugetă: „E el, oricum. Cu toate că mi-l închipuiam ceva mai înalt”.

Femeia trase un scaun lângă masă. Bărbatul se aşează, picior peste picior, şi-şi desfăcu şiretul de la un bocanc. Femeia luă loc alături de el, vorbindu-i firesc de ceva, iar ea, care stătea în balansoar, nu izbutea să înţeleagă. Dar, luând seama la gesturile lor fără cuvinte, se simţea izbăvită de faptul că fusese părăsită şi se convingea că aerul prăfuit şi stătut mirosea din nou ca înainte, ca şi când ar retrăi vremea în care bărbaţii intrau năduşiţi în dormitoare, iar Ursula, buimacă şi plesnind de sănătate, dădea fuga în toate după-amiezile, la patru şi cinci, să vadă de la fereastră trenul trecând. Ea îl vedea gesticulând şi se bucura că necunoscutul se purta astfel; că înţelegea că, după o călătorie anevoioasă, rătăcindu-se adesea, găsise în cele din urmă casa pierdută în furtuna dezlănţuită.

Bărbatul prinse să-şi descheie cămaşa. Îşi scosese bocancii şi stătea aplecat deasupra mesei, uscându-se la căldura lămpii. Atunci cealaltă femeie se ridică, se duse la dulap şi se întoarse la masă cu o sticlă pe jumătate plină şi cu un pahar. Bărbatul apucă gâtul sticlei, scoase cu dinţii dopul de plută şi-şi turnă o jumătate de pahar din licoarea verde şi groasă. Apoi bău pe nerăsuflate, cu o emoţie plină de exaltare. Iar ea, din balansoar, cercetându-l, îşi aminti de noaptea când grilajul scrâşnise pentru prima oară –

acum o veşnicie! – şi se gândi că n-aveau nimic în casă de oferit musafirului, în afară de sticla aceea cu lichior de mentă. Îi spusese celeilalte femei: „Trebuie să păstrăm sticla în dulap. Cineva poate avea vreodată nevoie de ea”. Cealaltă o întrebase: „Cine?” Iar ea răspunsese: „Oricine. Se cuvine să fim pregătite întotdeauna dacă vine careva pe ploaie”. De atunci trecuseră ani mulţi. Şi acum bărbatul aşteptat se afla acolo, turnându-şi din nou în pahar.

Însă de data asta nu bău. Când dădu s-o facă, ochii i se rătăciră în penumbră, dincolo de lampă, şi ea simţi pentru prima oară atingerea caldă a privirii lui. Înţelese că până în clipa aceea bărbatul nu-şi dăduse seama că în casă mai era altă femeie; şi atunci începu să se legene.

Câteva clipe bărbatul se uită la ea cu o atenţie indiscretă. O indiscreţie poate deliberată. Ea se simţi la început descumpănită; apoi luă aminte că şi privirea aceea îi era familiară şi că, în ciuda scrutătoarei şi cam impertinentei îndărătnicii, se regăsea în ea mult din bunătatea şăgalnică a lui Noel şi ceva din stângăcia răbdătoare şi făţişă a papagalului. Din pricina asta începu să se legene, zicându-şi: „Chiar dacă nu-i tot acelaşi care deschidea grilajul de fier, oricum e ca şi când ar fi”. Şi, legănându-se mai departe, pe când el o privea, se gândi: „Moş Laurel l-o fi invitat să vâneze iepuri în livadă”.

Înainte de miezul nopţii furtuna se înteţi. Cealaltă îşi trăsese scaunul lângă balansoar şi amândouă rămăseseră nemişcate, în tăcere, contemplând bărbatul care se usca deasupra lămpii. O creangă rebelă din migdalul vecin bătu în geamul cu cerceveaua stricată, şi aerul din încăpere se umezi, invadat de o răbufnire de furtună. Ea simţi avântul tăios al grindinei, dar nu se clinti, până când văzu că bărbatul scurse şi ultima picătură din pahar. I se păru că în priveliştea aceea era ceva simbolic. Şi atunci îşi aminti de moş Laurel, războindu-se de unul singur, baricadat în ogradă, doborând soldaţii comenduirii cu puşca lui cu alice

pentru turturele. Şi-şi aminti de scrisoarea pe care i-o scrisese colonelul Aureliano Buendia şi de gradul de căpitan pe care moş Laurel l-a refuzat, zicând: „Spuneţi-i lui Aureliano că n-am făcut-o pentru război, ci pentru a nu-i lăsa pe sălbaticii ăia să-mi mănânce iepurii”.

Şi, parcă odată cu amintirea aceea, se spulberase şi ultimul strop de trecut care-i mai rămăsese în casă.

— Mai e ceva în dulap? întrebă cu glas sumbru.

Iar cealaltă, deopotrivă, întocmai pe acelaşi ton, bănuind că el n-ar fi putut s-o audă, răspunse:

— Nimic. Adu-ţi aminte că luni am mâncat şi ultimul pumn de fasole.

Şi apoi, temându-se că el le-ar fi auzit, priviră din nou spre masă, dar nu văzură decât bezna – nici masa şi nici bărbatul. Totuşi, ele ştiau că stătea tot acolo, nevăzut, lângă lampa stinsă. Ştiau că n-avea să plece din casă până nu va înceta ploaia şi că în întuneric salonul se micşorase atât de mult încât nu era deloc nefiresc să le fi auzit.

MONOLOGUL LUI ISABEL, VĂZÂND CUM PLOUĂ ÎN MACONDO
(1955)

Iarna se năpusti într-o duminică, la ieşirea din biserică. Noaptea de sâmbătă fusese înăbuşitoare. Dar nici duminică dimineaţa nimeni nu credea c-ar fi cu putinţă să plouă. După slujbă, mai înainte ca noi, femeile, să apucăm să ne găsim copca umbrelor de soare, se porni un vânt compact şi întunecat care mătură la mare distanţă de jur-împrejur praful şi uscăciunea lunii mai. Cineva de lângă mine a spus: „E vânt care aduce ploaie”. Iar eu o ştiam dinainte. De când ieşiserăm în pridvor şi eu m-am simţit înfiorată de vâscoasa senzaţie din pântece. Bărbaţii dădură fuga spre casele vecine cu o mână ţinându-şi pălăria şi cu o batistă în cealaltă, apărându-se de vânt şi de praf. Atunci începu să plouă. Şi cerul deveni o substanţă gelatinoasă, cenuşie, care fâlfâi la o palmă de capetele noastre.

În restul dimineţii eu şi mama mea vitregă am stat aşezate lângă balustradă, bucuroase că ploaia înviora rozmarinul şi chiparoasele însetate din glastre, după şapte luni de vară fierbinte, de praf arzător. La amiază reverberaţia pământului încetă şi un miros de pământ reavăn, de vegetaţie trezită iar la viaţă începu să se confunde cu proaspăta şi sănătoasa mireasmă a ploii peste rozmarin. Tata spuse la ceasul prânzului: „Când plouă în mai, e semn că vin ploi zdravene”. Zâmbitoare, îndemnată de raza luminoasă a noului anotimp, maică-mea vitregă îi spuse: „Asta ai auzit-o la predică!”, şi tata zâmbi. Şi a mâncat cu mare poftă, ba chiar şi-a făcut digestia în tihnă lângă balustradă, tăcut, cu ochii închişi, însă fără să doarmă, lăsând impresia că visa, treaz fiind.

Plouă toată după-amiaza, monoton. În intensitatea uniformă şi molcomă se auzea apa răpăind ca atunci când călătoreşti ziua întreagă cu trenul. Însă, fără să ne dăm

seama, ploaia pătrundea prea adânc în simţurile noastre. În zorii zilei de luni, când închiserăm uşa pentru a ne feri de vântuleţul tăios şi îngheţat ce sufla dinspre curte, simţurile noastre fuseseră copleşite de ploaie. Şi luni dimineaţa se întrecuse orice măsură. Împreună cu maică-mea vitregă am privit iar grădina. Ţărâna tare şi cenuşie de mai se prefăcuse în timpul nopţii într-o substanţă întunecată şi păstoasă, asemănătoare cu săpunul obişnuit. Un fir de apă începea să curgă printre glastre. „Cred că toată noaptea au avut apă din belşug”, spuse maică-mea vitregă. Iar eu am luat aminte că încetase să mai zâmbească şi că locul veseliei de ieri îl luase acum o gravitate lâncedă şi searbădă. „Cred că da – i-am spus –, mai bine să le ducă argaţii pe verandă până se înseninează.” Şi aşa şi făcură, în vreme ce ploaia creştea ca un copac uriaş peste copaci. Tata se aşeză în acelaşi loc unde stătuse duminică după-amiază, dar nu mai vorbi de ploaie. Spuse: „Pesemne am dormit prost azi-noapte, fiindcă m-am trezit cu junghiuri în spate”. Şi a rămas rezemat de balustradă, cu picioarele pe un scaun şi capul întors spre grădina pustie. Numai pe înserat, după ce refuză să mănânce, zise: „Parcă n-o să mai stea niciodată ploaia asta”. Iar eu mi-am adus aminte de lunile fierbinţi. Mi-am amintit de august, de ceasurile nesfârşite şi buimace de după prânz, când ne aşezam să murim sub greutatea timpului, cu hainele lipite de trup de sudoare, auzind afară zumzetul stăruitor şi surd al orei ce nu mai trecea. Am văzut pereţii spălaţi, locurile unde lemnul se îmbina, umflat de apă. Am văzut grădiniţa, pustie pentru prima oară, şi tufa de iasomie pe zid, fidelă amintirii mamei. L-am văzut pe tata în balansoar, cu spinarea suferindă sprijinită pe o pernă şi cu ochii adumbriţi, pierduţi în labirintul ploii. Mi-au venit în minte nopţile de august, în a căror linişte uimită nu se aude nimic altceva decât zgomotul milenar al Pământului rotindu-se în jurul

osiei ruginite şi neunse. Pe neaşteptate, m-am simţit înfiorată de o tristeţe copleşitoare.

Toată ziua de luni a plouat, ca şi duminică. Dar atunci parcă ploua într-alt fel, căci în sufletul meu se petrecea ceva straniu şi amar. În amurg se auzi un glas lângă scaunul meu: „Monotonă mai e ploaia asta!” Fără să mă întorc să mă uit, am recunoscut vocea lui Martín. Ştiam că vorbea de pe scaunul de alături, cu aceeaşi expresie rece şi uimită ce nu se schimbase nici măcar din zorii acelei zile sumbre de decembrie când îmi devenise soţ. Trecuseră cinci luni de atunci. Acum eu aveam să aduc pe lume un copil. Şi Martín stătea acolo, lângă mine, spunându-mi că ploaia e monotonă. „Nu-i monotonă – i-am spus –, mi se pare însă nespus de trist să vezi grădina pustie şi bieţii copaci care nu pot fi luaţi din curte.” Atunci m-am întors să-l privesc, dar Martín nu mai era acolo. Era doar o voce care-mi spunea: „Pare-se că ploaia n-o să se oprească în veci”, şi, când m-am uitat înspre voce, n-am văzut decât scaunul gol.

Marţi ne-am pomenit dis-de-dimineaţă cu o vacă în grădină. Părea un promontoriu de lut în neclintirea-i aspră şi îndârjită, cu copitele înfundate în noroi şi capul plecat. Toată dimineaţa argaţii se străduiră s-o alunge cu beţe şi pietre. Dar vaca rămase imperturbabilă în grădină, grea, de neclintit, cu copitele înfundate în noroi şi capul uriaş umilit de ploaie. Argaţii o hăituiră până când îngăduinţa răbdătoare a tatei îi veni în ajutor: „Lăsaţi-o în pace – spuse –, o să plece cum a venit”.

Marţi pe înserat ploaia se înteţise şi durea ca un giulgiu peste inimă. Răcoarea zorilor se prefăcu în umezeală caldă şi densă. Nu era nici frig, nici cald; era o temperatură care-ţi dădea fiori. Picioarele transpirau în pantofi. Nu se ştia ce era mai neplăcut, pielea neacoperită sau atingerea hainelor pe piele. În casă încetase orice activitate. Ne-am aşezat pe verandă, dar nu mai contemplam ploaia ca în

prima zi. N-o mai simţeam cum cade. Nu mai vedeam decât conturul copacilor în ceaţă, într-un asfinţit trist şi dezolant, care-ţi lăsa în gură gustul acela cu care te trezeşti după ce ai visat pe cineva necunoscut. Eu ştiam că era marţi şi-mi aminteam de gemenele din San Jerónimo, copilele acelea oarbe care veneau în fiecare săptămână acasă la noi să ne cânte melodii simple, întristate de amara şi pustia minune a vocilor lor. Pe deasupra ploii eu auzeam cântecelul gemenelor oarbe şi mi le închipuiam în casa lor, ghemuite, aşteptând să stea ploaia pentru a pleca să cânte. În ziua aceea gemenele din San Jerónimo n-aveau să vină, îmi ziceam, şi nici miloaga n-o să stea în prag după ora siestei, cerşind, ca în toate zilele de marţi, veşnicul mănunchi de mentă.

În ziua aceea pierdurăm şirul meselor. Maică-mea vitregă servi la ceasul siestei o supă chioară şi un codru de pâine râncedă. Însă, de fapt, nu mai mâncam de luni seara şi cred că tot de atunci am încetat să mai gândim. Eram paralizaţi, narcotizaţi de ploaie, încredinţându-ne năruirii naturii cu un gest paşnic şi resemnat. Numai vaca se mişcă spre seară. Dintr-odată, un zgomot surd îi scutură măruntaiele, iar copitele i se afundară şi mai mult în mâl. Apoi rămase neclintită preţ de jumătate de oră, de parc-ar fi murit, fără să poată să cadă însă, fiindcă n-o lăsa obişnuinţa de a fi vie, de a sta în aceeaşi poziţie în bătaia ploii, până când obişnuinţa a fost mai nevolnică decât trupul. Atunci îşi îndoi picioarele din faţă (încă ridicate în cea de pe urmă sforţare agonică a spinării lucioase şi întunecate), îşi afundă botul plin de bale în noroi şi se lăsă în sfârşit doborâtă de greutatea propriului trup, într-o tăcută, treptată şi demnă ceremonie de prăbuşire totală. „Până aici i-a fost”, spuse cineva în spatele meu. Iar eu m-am întors să mă uit şi am văzut-o în prag pe miloaga care venea în fiecare marţi, pe ploaie şi pe vânt, să-şi ceară mănunchiul de mentă.

Poate că miercuri m-aş fi obişnuit cu atmosfera aceea surprinzătoare dacă, intrând în sufragerie, n-aş fi găsit masa trasă la perete, cu mobilele îngrămădite deasupra şi, în celălalt capăt, un parapet improvizat peste noapte din cuferele şi lăzile cu unelte. Priveliştea mi-a stârnit o îngrozitoare senzaţie de pustiu. Ceva se întâmplase în timpul nopţii. Casa era vraişte; argaţii, fără cămaşă şi desculţi, cu pantalonii suflecaţi până la genunchi, cărau mobilele în bucătărie. Din expresia bărbaţilor, din hărnicia cu care munceau se vădea înverşunarea revoltei înăbuşite, silnica şi umilita inferioritate în bătaia ploii. Eu mă mişcam bezmetic, fără voie. Mă simţeam prefăcută într-o câmpie pustiită, presărată cu alge şi licheni, cu ciuperci lipicioase şi moi, năpădită de flora respingătoare a umezelii şi a negurii. Stăteam în sufragerie, uitându-mă la priveliştea jalnică a mobilelor îngrămădite, când am auzit în încăpere vocea mamei vitrege, prevenindu-mă că mă puteam procopsi cu o aprindere de plămâni. Numai atunci am luat aminte că apa îmi ajunsese la glezne, că toată casa era inundată, iar pardoseala acoperită de un strat gros de apă vâscoasă şi moartă.

Miercuri la amiază încă nu se luminase. Şi nu se făcuse ora trei, când seara se şi lăsase de tot, înainte de vreme, bolnăvicioasă, în acelaşi domol, monoton şi necruţător ritm al ploii în curte. A fost un amurg prematur, blând şi lugubru, care se înteţi în liniştea argaţilor care se ghemuiră în scaune, rezemaţi de pereţi, frânţi de oboseală şi neputincioşi în faţa dezlănţuirii naturii. Atunci începură să sosească veşti din stradă. Nimeni nu venea să le aducă. Pur şi simplu soseau precise, individualizate, călăuzite parcă de noroiul lichid ce curgea pe străzi târând obiecte de gospodărie, fel şi fel de lucruri; distrugeri pricinuite de o catastrofă îndepărtată, resturi de dărâmături şi animale moarte. Fapte întâmplate duminică, pe când ploaia era încă prevestirea unui anotimp providenţial, zăboviră două

zile până să fie cunoscute în casă. Şi miercuri sosiră veştile, parcă împinse chiar de dinamismul lăuntric al furtunii. S-a aflat atunci că biserica era inundată şi lumea aştepta să se prăbuşească. Cineva care n-avea cum s-o ştie spuse către seară: „Trenul nu poate trece podul încă de luni. Pare-se că râul a luat şinele”. S-a mai aflat că o femeie bolnavă dispăruse din patul ei şi fusese găsită azi după-amiază plutind prin curte.

Îngrozită, obsedată de spaimă şi de potop, m-am aşezat în balansoar, cu picioarele strânse şi ochii aţintiţi în întunericul umed şi încărcat de prevestiri tulburi. Maică-mea vitregă se ivi în cadrul uşii, cu lampa ridicată şi capul drept. Părea o stafie familiară în faţa căreia nu simţeam defel teamă, fiindcă eu însămi îi împărtăşeam condiţia supranaturală. Veni până lângă mine. Îşi ţinea capul tot drept şi lampa în sus, clefăind prin apa de pe coridor. „Acum trebuie să ne rugăm”, spuse. Şi i-am văzut chipul ofilit şi zbârcit, de parcă tocmai ieşise din mormânt sau de parcă era făcută din altă plămadă decât cea omenească. Stătea în faţa mea, cu mătăniile în mână, zicând: „Acum trebuie să ne rugăm. Apa a spart mormintele, şi morţii, sărăcuţii de ei, plutesc prin cimitir”.

Poate că aţipisem puţin în noaptea aceea, când m-am trezit speriată de un miros acru şi pătrunzător, ca acela al trupurilor în descompunere. L-am scuturat zdravăn pe Martín, care sforăia lângă mine. „Nu simţi?”, l-am întrebat. Iar el mi-a răspuns: „Ce?” Şi eu i-am zis: „Mirosul. Trebuie să fie morţii care plutesc pe străzi”. Mă simţeam terorizată de gândul acela, dar Martín se întoarse cu faţa la perete şi spuse, cu voce aspră şi adormită: „Sunt scorneli de-ale tale. Femeile însărcinate au veşnic năluciri”.

Joi în zori de zi mirosurile încetară, iar simţul distanţelor se pierdu. Noţiunea de timp, tulburată încă de miercuri, dispăru cu desăvârşire. Atunci n-a mai fost joi. În loc de ceea ce ar fi trebuit să fie a fost ceva concret şi gelatinos,

care ar fi putut fi dat la o parte cu mâinile ca să se ajungă la ziua de vineri. Nu mai erau acolo nici bărbaţi şi nici femei. Maică-mea vitregă, tata, argaţii erau trupuri diforme şi nedesluşite care se mişcau în mlaştina iernii. Tata mi-a spus: „Nu te mişca de aici până nu-ţi spun eu ce-i de făcut”, iar vocea lui, îndepărtată şi piezişă, nu părea că se percepe cu urechile, ci pe pipăite, tactul fiind singurul simţ ce nu amorţise încă.

Însă tata nu s-a mai întors: s-a pierdut în timp. Aşa încât, când s-a lăsat noaptea, mi-am chemat mama vitregă să-i spun să vină cu mine în dormitor. Am avut un somn împăcat, senin, care a durat toată noaptea. A doua zi atmosfera era la fel, fără culoare, fără miros, fără temperatură. De cum m-am trezit, m-am repezit pe un scaun şi am rămas acolo neclintită, pentru că simţeam că ceva în cugetul meu nu se trezise încă de-a binelea. Atunci am auzit şuieratul trenului. Şuieratul prelung şi trist al trenului fugind să scape de furtună. „Trebuie să fi stat ploaia pe undeva”, mi-am zis; şi un glas în spatele meu păru că răspunde gândului meu: „Unde...?” „Cine-i acolo?” am întrebat, uitându-mă. Şi am văzut-o pe maică-mea vitregă cu un braţ lung şi sfrijit îndreptat spre perete. „Eu sunt”, răspunse. Şi eu i-am spus: „Auzi?” Iar ea încuviinţă, spunând că poate o fi stat ploaia prin împrejurimi şi or fi reparat calea ferată. Apoi îmi întinse o tavă cu gustarea aburindă. Descumpănită, am întrebat-o cât era ceasul. Şi ea, molcom, cu o voce în care se strecura o părere de resemnare sfârşită, spuse: „Trebuie să fie cam două şi jumătate. Trenul nu are întârziere după toate câte s-au petrecut”. I-am zis: „Două şi jumătate! Cum de-am reuşit să dorm atât?!” Iar ea mi-a răspuns: „N-ai dormit mult. Oricum, n-a trecut de trei”. Iar eu, tremurând, simţind cum farfuria îmi alunecă din mâini: „Două şi jumătate, vineri...”, am spus. Şi ea, îngrozitor de liniştită: „Două şi jumătate, joi, fata mea. Încă e două şi jumătate, joi”.

Nu ştiu câtă vreme am zăcut cufundată în starea aceea lunatică, în care simţurile îşi pierduseră vlaga. Ştiu numai că, după ceasuri multe, nenumărate, am auzit o voce în camera de alături. O voce care spunea: „Acum poţi îndrepta patul în partea asta”. Era o voce istovită, dar nu de om bolnav, ci aproape înzdrăvenit. Am auzit apoi zgomotul pietrelor în apă. Am rămas amorţită înainte de a-mi da seama că stăteam lungită. Am simţit atunci un gol imens. Am simţit trepidanta şi violenta linişte din casă, încremenirea de necrezut ce pusese stăpânire pe tot în jur. Şi dintr-odată mi-am simţit inima prefăcută într-un sloi de gheaţă. „Am murit – mi-a trecut prin cap –, Dumnezeule. Am murit.” Am sărit din pat. M-am apucat să strig: „Ada, Ada!” Vocea anostă a lui Martín îmi răspunse de dincolo: „Nu te pot auzi fiindcă sunt cu toţii afară”. Abia atunci mi-am dat seama că ploaia stătuse şi că în preajma noastră se întindea o tăcere, o linişte, o beatitudine tainică şi adâncă; o stare perfectă, ce trebuie să fie aidoma morţii. Apoi se auziră paşi pe coridor. Răsună un glas limpede şi cu desăvârşire viu. Un vântuleţ proaspăt clătină uşa, făcu să scârţâie broasca, şi un corp solid şi pieritor, ca o poamă coaptă, căzu înfundat în jgheabul din curte. Ceva în aer vădea prezenţa unei fiinţe nevăzute care zâmbea în întuneric. „Doamne, Dumnezeule – mi-am zis atunci, descumpănită de învălmăşirea timpului nu m-ar mira acum dacă m-ar chema să mă duc la slujba de duminica trecută.”